

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
กรณีศึกษา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2
ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2563

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
กรณีศึกษา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2
ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช
กุมารี

กรณีศึกษา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2
ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

อริยชญญา วิศว์วัฒนา

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิภาณ สุทธิกุลบุตร)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)

รักษาการแทนรองอธิการบดี ปฏิบัติการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่โจ้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยความสำเร็จของโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กรณีศึกษา โรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	ร้อยตำรวจตรีหญิง อริญญา วิศว์วัฒนา
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.พานิตย์ นาขยัน

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสังเกตกิจกรรมทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียนที่เป็นวิถีปฏิบัติของครูและนักเรียน ในด้านการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 ครูและนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตั้งอยู่หมู่บ้านแม่ละทอง หมู่ที่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2561 มีจำนวนนักเรียนรวม 94 คน มีทั้งนักเรียนที่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาพุทธ และชนพื้นเมือง แยกเป็นนักเรียนอนุบาล รวม 10 คน และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 84 คน ในจำนวนนี้มีนักเรียนบ้านไกลที่พักค้างในโรงเรียนจำนวน 45 คน สัดส่วนของนักเรียนที่ศึกษาต่อเมื่อจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประมาณร้อยละ 95 ของนักเรียนที่จบการศึกษาแต่ละปี มีข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ และครูผู้สอนจำนวน 4 คน และมีครูพลเรือน จำนวน 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็ก และครูอัตราจ้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน

การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปัจจัยด้านโครงการพบว่า 1) โครงการสามารถตอบสนองความต้องการที่เป็นพื้นฐานของนักเรียน ด้านอาหาร และตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง 2) การมีสัญลักษณ์เชิงอุดมคติ 3) การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน

โรงเรียน ปัจจัยด้านงาน พบว่า 1) ภารกิจ และหน้าที่หลัก 3 ประการ คือ บทบาทการเป็นหนึ่งในสนับสนุนรักษาความมั่นคง ตามหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดน บทบาทการเป็นหน่วยให้การศึกษาระดับพื้นฐาน ตามหน้าที่ครูทั่วไป บทบาทเป็นหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและชุมชน 2) สภาพด้านภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน ภูมิประเทศเป็นทั้งที่ราบลุ่ม และที่ราบเนินเขา มีเนื้อที่พอสมควรสามารถจัดสรรพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ได้ 3) โครงสร้าง มีสายการบังคับบัญชาใช้อำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมาย บังคับบัญชา ปัจจัยด้านบุคลากร พบว่า 1) ครูตำรวจตระเวนชายแดน ครูใหญ่ และครูตำรวจตระเวนชายแดนรุ่นใหม่ ๆ มาจากการสร้างครูทายาทเพื่อให้กลับมาทำงานในโรงเรียน 2) ภาวะผู้นำ มีการนำแบบแผนของผู้นำที่ใช้ความสัมพันธ์ การชี้แนะ การถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เห็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม พร้อมทั้งยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม โดยมีหลักคิดสำคัญคือทุกคนในโรงเรียนคือญาติกัน เมื่อมีปัญหาจะนำเข้าไปประชุมเพื่อให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาอย่างเต็มใจ ด้านพฤติกรรมของครู ครูมีความเพียรและมุ่งมั่นที่จะต่อยอดความรู้และผลผลิต ทำให้เกิดการต่อยอดความศรัทธาของผู้นำชุมชน และหน่วยงานร่วมสนองงานตามโครงการทำให้เกิดผลลัพธ์คือมีความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืน ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ พบว่า 1) สร้างวิสัยทัศน์ร่วมของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา 2) เรียนรู้งานจากการปฏิบัติ ทั้งจากงานที่ประสบความสำเร็จและที่ล้มเหลว 3) เน้นการเรียนรู้ของนักเรียนจากการปฏิบัติจริง 4) เน้นพัฒนาความรับผิดชอบ อดทน และความมีระเบียบวินัย 5) การให้ความสำคัญกับนักเรียนและผู้ปกครอง โดยโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม 6) ขยายงานในโรงเรียนและขยายสู่ชุมชนแบบค่อยเป็นค่อยไป

ผลที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน พบว่า 1) นักเรียน มีสุขภาพอนามัยที่ดี เนื่องจากได้รับการดูแลจากครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ ได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ 2) ครู เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่น การเรียนรู้เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก การแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อร่วมวิชาชีพ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการอื่น 3) ผู้ปกครอง และชุมชน รู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนมากขึ้น เนื่องจากได้ร่วมสร้าง และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

คำสำคัญ : โครงการตามพระราชดำริ, ปัจจัยความสำเร็จ, การบริหารจัดการโรงเรียน

Title	SUCCESS FACTORS OF THE ROYAL PROJECT HER ROYAL HIGHNESS PRINCESS MAHA CHAKRI SIRINDHORN: CASE STUDY JAO PHOR LUANG UPPATHAM 2, BORDER PATROL POLICE SCHOOL, PHRAO DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE
Author	Pol.Sub.Lt. Arinchaya Wisatwatthana
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Phanit Nakayan

ABSTRACT

This study was conducted to investigate : 1) context of Border Patrol Police School under the Royal Patronate of Jao Phor Lung Uppatham 2, Nam Phrae sub-district, Phrao district, Chiang Mai province and 2) success factors of lunch meal project under The Royal Project Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindron, Jao Phor Lunag Uppatham 2, Border Patrol Police School, Nam Phrae sub-disrict, Phrao district, Chiang Mai province. Data were collected through observation both inside and outside the classroom based on teaching and learner development activities. Also, in-depth interview was conducted with the school director as well as teachers/students and concerned agencies based on the school operation, curriculum and instruction, teacher development, community participation and implementation of the Royal Initiatives Project.

Results of the study revealed that the school was located at moo 6, Maela Ngong village, Nam Phrae sub-district, Phrao district, Chiang Mai province. In 2018, the school had 94 students – 10 kindergarten school students and 84 elementary school students and they were from Karen ethnic group and local families. Out of 94, there were 45 students who were boarding school student since their houses were far from the school. Most of sixth year elementary school students there (95%) wanted to pursue their study each year. The headmaster was a patrol policeman, four teachers were also patrol policeman and one teacher was a civilian.

According to an analysis of success factors of the school lunch meal project,

the following were found : 1) the project was responsive to basic need for food of the the students and their guardians; 2) there was an ideal symbol; and 3) the school adopted the philosophy of sufficiency economy. Regarding task factor : 1) it was found that 3 aspects of mission and duty were security support in accordance with role/duty of patrol police; provision of basic education service; and development of children/community quality of life; 2) the school was located on a flat plain near the foot of the mountain and there was a space for crop cultivation and animal rearing ; and 3) the supervision line structure and legitimate authority were fair. In terms of school personnel, the following were found : 1) most of the new patrol police teaches were from the “Kuru Thayad” project; 2) leadership scheme was used for body of knowledge transfer from generation to generation together with the adoption of the sublime states of mind : loving kindness, compassion, sympathy, and equanimity. On the basis of managerial administration factor, the following were found : 1) creating common vision of teachers, guardians, and the school committee; 2) learning through practice of both successful and fail tasks; 3) focusing on student learning through actual practice; 4) focusing on the instillation of responsibility, tolerance and discipline; 5) putting the importance on students and their guardians which all of them were given a chance to join or design school activities; and 6) gradual extension of school activities to the community.

With regards to outcomes of the school lunch meal project, the following were found : 1) the students were healthy since they were taken good care by their teachers and district public health personnel in terms of nutrition and sanitary; 2) the teacher learnt new thing such as student learning achievement, knowledge exchange with colleagues, and coordination with other government agencies; and 3) the guardians and the community had a sense of belonging of the school because they always participated in school activities.

Keywords : The Royal Project, Success Factor, School Management Administration

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน ประธานกรรมการ ที่กรุณาเสียสละเวลาที่มีค่าในการให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขความเรียบร้อย ตลอดจนให้คำแนะนำทางวิชาการที่ดีเสมอมา ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร กรรมการที่ปรึกษา ที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการทำการค้นคว้าอิสระ รวมทั้งแนะนำเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำ การค้นคว้าอิสระจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ พันตำรวจเอกปรีชา วั่งปรีชา ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 คณะครูและนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้แทนหน่วยงานด้านสาธารณสุข สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่กรุณาเสียสละเวลาในการให้ข้อมูลในการจัดทำ การค้นคว้าอิสระในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ และนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณมูลนิธิชัยพัฒนา และ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ผู้สนับสนุนทุนการศึกษาและการทำงานวิจัย และสุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณสำหรับกำลังใจจากครอบครัวซึ่งเป็นที่รักยิ่ง ที่คอยห่วงใยสนับสนุน และเป็นแรงใจสำคัญจนทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

อริญญา วิศว์พัฒนา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตของการศึกษา.....	6
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ตอนที่ 1 หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.....	9
ตอนที่ 2 แนวคิดทางด้านความสำเร็จขององค์กร.....	21
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยองค์การทางการศึกษา.....	32
ตอนที่ 4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน.....	40
ตอนที่ 5 แนวคิดในการพัฒนาโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.....	44
ตอนที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	59
กำหนดกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล.....	60
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	61
การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์.....	61
บทที่ 4 ผลการวิจัย และวิจารณ์	63
บริบททั่วไปของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบล น้ำแพร่ อำเภอ พร้าว จังหวัดเชียงใหม่.....	63
ปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิ ราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวน ชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	79
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย.....	94
สรุปผลการวิจัย.....	94
ข้อเสนอแนะการวิจัย.....	99
บรรณานุกรม.....	100
ภาคผนวก.....	105
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	106
ประวัติผู้วิจัย.....	118

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2	66
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนครูและคุณวุฒิ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2....	67
ตารางที่ 3 อาคารเรียนและอาคารประกอบ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2	69
ตารางที่ 4 แสดงสัดส่วนวัตถุดิบที่ผลิตได้กับการนำไปประกอบอาหารกลางวัน (1 ปีการศึกษา)....	74
ตารางที่ 5 แสดงผลผลิตเฉลี่ยต่อปีการศึกษา	75
ตารางที่ 6 แสดงความรู้และทักษะพื้นฐานทางการเกษตรอย่างยั่งยืน.....	76
ตารางที่ 7 แสดงความรู้และทักษะด้านอาชีพที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน.....	77
ตารางที่ 8 ความรู้และทักษะและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์สหกรณ์	78

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนตามหลัก SMART.....	26
ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงองค์กำหนดความเป็นโรงเรียนคุณภาพ	30
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดปัจจัยความสำเร็จโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่.....	58
ภาพที่ 4 แผนผังภายในบริเวณโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2.....	69
ภาพที่ 5 โครงสร้างผังบังคับบัญชา	85

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเชื่อมโยงกัน ใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พุทธศักราช 2560 - 2564) ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา และบริหาร ประเทศ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคนทุกเพศทุกวัยให้เป็นคนดีคนเก่ง ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 - 11 (พุทธศักราช 2545 - 2559) เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมไทย สามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง มั่งคั่งให้มีการพัฒนาทุกมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม รวมถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนา ประเทศสู่ไปความสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2551)

“...หน้าที่ของตำรวจชายแดน คือ รักษาเขตแดนภูมิประเทศ และคนเข้าออก ตามชายแดน ไม่ใช่ในการปราบโจรผู้ร้าย หรือปราบผู้ก่อการร้ายเป็นหน้าที่ที่จะต้อง แสดงคุณภาพของตำรวจ อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญก็มีการสอดส่องดูแลโจรผู้ร้าย และจะต้อง ป้องกันและรักษาพื้นที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน้าที่ผู้ก่อการร้ายจะมารุกรานบ้านเมือง...”

ความต่อนหนึ่งจากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ตำรวจชายแดน ณ กองกำกับการตำรวจชายแดน เขต 5 ค่ายดาราธรรม อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พุทธศักราช 2513 (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2556: 2) ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นานาประเทศต่างเรียกร้อง เอกราชและต้องการเสรีภาพ ปัญหาภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์นอกประเทศ แม้จะยังไม่คุกคามด้วยกำลังโดยตรง หากแต่ใช้ การแทรกซึมตามแนวชายแดน เพื่อหาสมาชิกสนับสนุน รัฐบาลและกรมตำรวจร่วมกันพิจารณาแล้ว เห็นว่า หากใช้กำลังของตำรวจภูธรในการป้องกันและปราบปราม ก็มีงานอาชญากรรมล้นมืออยู่มาก แล้ว หากจะใช้กำลังทหารในการป้องกันรักษาชายแดน ก็อาจจะมีผลกระทบทางด้านความ

สัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ และเป็นการใช้กำลังด้านเดียว ไม่ได้ทำการปราบปรามอาชญากรรม หรือไม่ได้บริการประชาชนได้อย่างข้าราชการพลเรือน จึงได้ตั้ง “ตำรวจตระเวนชายแดน” เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พุทธศักราช 2496 โดยมีคุณลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ สามารถทำการรบได้อย่าง ทหาร สามารถทำการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างตำรวจและสามารถดำเนินการ พัฒนา และช่วยเหลือประชาชนได้อย่างข้าราชการพลเรือน (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2556: 22) ดังนั้นเมื่อรัฐจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อความมั่นคงของชาติต่อ ชนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่ อาศัยอยู่ตามขอบแนวชายแดน จึงมอบหมายให้ตำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้ดำเนินการ แต่ปัญหา สำคัญ คือ ตำรวจตระเวนชายแดนไม่สามารถสื่อสารกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ได้และยังพบว่าไม่มี หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือให้กับชาวเขาได้ จึงจัดตั้งโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนขึ้นอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นแห่งแรก เมื่อวันที่ 7 มกราคม พุทธศักราช 2499 คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบารุงที่ 1 บ้านดอนมหาวัน ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ การศึกษาแก่เด็กและประชาชนที่อยู่ห่างไกล การคมนาคม ในพื้นที่ถิ่นทุรกันดารมีความรู้ภาษาไทย สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ ทำให้ได้มาซึ่งข่าวสารอันเป็นประโยชน์แก่ทางราชการด้านความมั่นคง ของชาติ ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความรักความหวงแหนในถิ่นที่อยู่ มีจิตใจสำนึก รักชาติวัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จากบทบาทดังกล่าวทำให้ตำรวจตระเวน ชายแดนมีภาระหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนที่อยู่ห่างไกลในถิ่นทุรกันดารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2556: 73-74)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงตระหนักถึง ความสำคัญของการจัดการศึกษาในพื้นที่ทุรกันดาร และห่างไกลการคมนาคม ทรงเห็นว่าการที่จะ นำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาประเทศนั้น คือ การให้การศึกษแก่เด็กและ เยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ นอกจากเด็กที่อาศัยในเมืองแล้ว ยังมีเด็กไทยและเด็กชาวเขาเผ่า ต่าง ๆ อีกจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ตามขอบแนวชายแดนของประเทศ ซึ่งจำเป็นต้อง ดูแลช่วยเหลือ และให้การศึกษ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราช ชนนีพันปีหลวง ไปยังในพื้นที่ทั่วทุกภาคของประเทศ ทรงพบว่า มีราษฎรจำนวนมากที่อยู่ในภาวะ ยากลำบาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้รับโอกาสในการศึกษา และการพัฒนาเท่าเทียมกัน ทุกคน ด้วยเหตุที่ตระหนักถึงความสำคัญ จึงทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่น ที่จะช่วยเหลือราษฎรเหล่านั้น ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทรงเริ่มงานพัฒนาเด็ก และเยาวชนที่อยู่ในท้องที่ทุรกันดารขึ้น ในปี

พุทธศักราช 2523 และในปีพุทธศักราช 2534 ทรงจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 1 พุทธศักราช 2538 - 2539 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการทำงานพัฒนา และได้ทรงงานอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการมาถึงแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 5 พุทธศักราช 2560 - 2569 ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ คือ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโภชนาการดี สุขภาพแข็งแรง ใฝ่เรียนรู้ ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน มีความรู้ ทักษะทางวิชาการและการอาชีพ เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ พร้อมทั้งจะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แม้ว่าเด็กและเยาวชน จะอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร แต่ก็ย่อมได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันที่เชื่อมต่อกันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีความจำเป็นที่ต้องเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อันเป็นแนวทางสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงยึดถือแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ ทั้ง 8 โครงการ ที่ให้ความสำคัญต่อความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้วยการใช้จ่ายเงินไขความรู้และเงินไขคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินงาน (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2551: 2)

ในปีการศึกษา 2561 มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้งหมด 216 แห่ง แยกเป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษา จำนวน 162 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดน (จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา) จำนวน 48 แห่ง โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 4 แห่ง และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2 แห่ง โดยกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 มีพื้นที่รับผิดชอบ 4 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดรวม 31 แห่ง เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2561 อ้างใน สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2551: 2) โดยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจริญก้าวหน้าพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชทานโครงการตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 8 โครงการ ให้ไปดำเนินการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อ

พัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนและชุมชนในพื้นที่บริการการศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กถิ่นทุรกันดาร โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ โครงการฝึกอาชีพ โครงการส่งเสริมสหกรณ์และโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้นักเรียนและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการที่มีครูตำรวจตระเวนชายแดนเป็นแกนนำสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และแสวงหาความร่วมมือจากคนในชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชน ตลอดจนหน่วยงานร่วมสนองงานโครงการตามพระราชดำริ ทั้งนี้ การดำเนินงานทั้ง 8 โครงการจะช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2560 - 2569) คือ เป้าหมายหลักที่ 1 เสริมสร้างสุขภาพของเด็กตั้งแต่ในครรภ์มารดา, เป้าหมายหลักที่ 2 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน, เป้าหมายหลักที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางวิชาการและทางจริยธรรม, เป้าหมายหลักที่ 4 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการงานอาชีพ, เป้าหมายหลักที่ 5 ปลูกฝังจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, เป้าหมายหลักที่ 6 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและของชาติไทย, เป้าหมายหลักที่ 7 ขยายการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชน และเป้าหมายหลักที่ 8 พัฒนาสถานศึกษาเป็นศูนย์บริการความรู้

โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันเป็นโครงการแรกที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2523 โดยให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองร่วมกันทำการเกษตรในโรงเรียน มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้จากกระบวนการปฏิบัติจริงด้านเกษตร ปศุสัตว์ และสหกรณ์ของนักเรียนควบคู่ไปกับการเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้แล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบเป็นอาหารกลางวัน ทรงพระราชทานเงิน สิ่งของ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร และอุปกรณ์การประกอบอาหารให้แก่โรงเรียน การดำเนินงานของโครงการนี้นอกจากจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันแล้ว ยังทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเองตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับความรู้ด้านโภชนาการด้านการเกษตรที่สามารถนำไปใช้ประกอบเป็นอาชีพในอนาคต และจากรายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามพระราชดำริ ประจำปีการศึกษา 2561 ที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนร่วมกับโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้องจัดประชุมสัมมนาครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และรายงานความก้าวหน้าของโครงการ และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้

ทราบผลการดำเนินงาน และใช้เป็นแนวทางพัฒนางานในปีต่อไป พบว่าในภาพรวมโรงเรียนในสังกัด กองกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 มีผลการประเมินผ่านตัวชี้วัดทุกเป้าหมาย และการดำเนินการโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามเป้าหมายหลักที่ 4 เสริมสร้างศักยภาพของเด็ก และเยาวชนทางการงานอาชีพ พบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกองกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับดี โรงเรียนสามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียน ได้ร้อยละ 80.00 ขึ้นไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบริบททั่วไปและปัจจัยความสำเร็จของโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 สามารถนำข้อมูลที่เป็นปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทที่โรงเรียนตั้งอยู่หรือต่อยอดความรู้ที่มีอยู่และพัฒนาแนวคิดใหม่ในการทำงาน
2. กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดนำไปวางแผน กำหนดนโยบาย วางแผนการจัดการเรียนการสอนของครูตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อยกระดับผลการดำเนินการตามเกณฑ์ตัวชี้วัดของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในระยะต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

2. ขอบเขตประชากร

2.1 ผู้รับผิดชอบโดยตรง

1) ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 จำนวน 1 คน

2) ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 คน

3) นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)

2.2 ผู้สนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการและกิจกรรมของโรงเรียน

1) ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 6 คน

2) ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 1 คน

3) ผู้แทนหน่วยงานสาธารณสุขสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนเฉพาะของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านโครงสร้าง

3.2 ปัจจัยด้านภาระงาน

3.3 ปัจจัยด้านบุคลากร

3.4 ปัจจัยด้านการบริหาร

4. ขอบเขตระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาทำการศึกษา 12 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2561 – เดือนพฤษภาคม 2562

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

เพื่อให้การศึกษามีขอบเขตที่ชัดเจนและเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ ดังนี้
ผู้อำนวยการ หมายถึง ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33

ครู หมายถึง ครูผู้สอนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2561

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2561

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชน หมายถึง ชุมชนในพื้นที่บริการการศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ละงอง บ้านปางสำน และบ้านปากกล้วย หมู่ที่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่

โครงการตามพระราชดำริ หมายถึง โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ในโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยในการบริหารจัดการโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่ส่งผลให้โรงเรียนมีผลการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 5 พุทธศักราช 2560-2569

ความสำเร็จในการบริหาร หมายถึง ประสิทธิภาพที่เกิดจากการบริหารงานตามภารกิจของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จากการปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบของครู จนสามารถทำให้โรงเรียนมีผลการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่น

ทูลกระหม่อมฯ ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 5 พุทธศักราช 2560-2569

การบริหารจัดการโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการตามภาระหน้าที่ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยในการดำเนินการ การสนับสนุน เพื่อให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จ สามารถพึ่งตนเองได้

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวง อุปลัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ตอนที่ 2 แนวคิดทางด้านความสำเร็จขององค์กร

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยองค์การทางการศึกษา

ตอนที่ 4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 5 แนวคิดในการพัฒนาโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ตอนที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร

มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

พระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงปฏิบัตินับตั้งแต่เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติ ในปีพุทธศักราช 2489 ด้วยพระราชปณิธานอันแน่วแน่ของพระองค์ทรงรัก และห่วงใยราษฎรของพระองค์เหมือนพ่อที่รักและห่วงใยลูก ทรงเสียสละประโยชน์สุขส่วนพระองค์ ทรงเสด็จพระราชดำเนินทรงงานทั่วทุกหนแห่งของประเทศ ตรากตรำพระวรกายมายาวนานอย่างไม่ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย มีย่อท้อต่อความยากลำบาก ทรงศึกษา ค้นคว้า วิจัยทดลอง และคิดค้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นจำนวนมาก เพื่อช่วยเหลือพสกนิกรให้พ้นจากความยากจนไปสู่ความพออยู่พอกินและมีความสุข เพื่อนำพาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าและประชาชน ขณะเดียวกันทรงอนุรักษ์ รักษา แก้ไข ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของแผ่นดิน ทั้ง ดิน น้ำ ป่า และพลังงาน เพื่อความสมดุลของ

สรรพชีวิตให้มีความยั่งยืน สมดังพระราชปณิธานที่พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2493 ความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 2-3)

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สะท้อนให้เห็นถึงกรอบการดำเนินงานที่เป็นแบบอย่างเป็นรากฐานสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย ยึดลักษณะทางสายกลาง มีความละเอียดรอบคอบ สามารถใช้ปฏิบัติได้จริง และควรนำมาเป็นหลักการในการปฏิบัติตน เป็นกรอบความคิด สำหรับใช้ในการบริหารจัดการ และเป็นหลักในการพัฒนาประเทศ เพื่อความอยู่ดีมีสุขโดยถ้วนหน้า ได้แก่

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ทรงเป็นแบบอย่างของนักวางแผนโครงการ ทรงใช้วิธีหาข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยการศึกษาวิจัยเบื้องต้น ก่อนเสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่ใด ๆ จะทรงศึกษาเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ข้อมูลแผนที่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างละเอียดก่อนเสมอ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงพื้นที่ก็จะทรงหาข้อมูล รายละเอียดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลล่าสุด เช่น สอบถามประชาชนถึงการประกอบอาชีพ สภาพหมู่บ้าน ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ สภาพแหล่งน้ำ ฯลฯ สสำรวจพื้นที่โดยทอดพระเนตรพื้นที่จริง หรือสอบถามเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ถึงความเหมาะสมความเป็นไปได้ พร้อมทั้งทรงคำนวณวิเคราะห์ด้วยว่าเมื่อดำเนินการแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไร คำนึงค่ากับการลงทุนหรือไม่ แล้วจึงพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปพิจารณาในรายละเอียดตามขั้นตอนต่อไป จากนั้นเมื่อได้จัดทำเป็นโครงการพระราชดำริแล้วจะเสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังพื้นที่โครงการนั้น ๆ ทุกครั้งที่มีพระราชวโรกาส เพื่อทอดพระเนตรความก้าวหน้าของโครงการ และทรงติดตามผลหากเกิดปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ พระองค์จะทรงแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

2. ระเบิดจากข้างใน

การจะเข้าไปพัฒนาชุมชนใด ๆ คนในชุมชนนั้นต้องมีความพร้อม และยินดีที่จะร่วมดำเนินการพัฒนานั้น ๆ ประหนึ่งว่าต้องเป็นการระเบิดจากข้างใน หรือต้องการที่จะร่วมดำเนินการนั่นเอง จึงจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยหากได้ผลดีแล้ว จึงขยายผลออกไปในวงกว้างต่อไป

การสร้างเสริมเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพความพร้อมที่จะรับการพัฒนา เมื่อคนในชุมชนมีความพร้อมแล้ว จะระเบิดความพร้อมภายในที่มีอยู่ข้างในของตนเอง ทั้งความคิด ความร่วมมือ ความสามัคคีคือออกมาสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ และถ้าหากประชาชนไม่ต้องการ อย่าไปยึดเยียดอะไรให้ เมื่อคนในชุมชนเข้มแข็งแล้วจึงดำเนินงานพัฒนา และขยายออกไปสู่สังคม ภายนอกไม่ใช่เอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปสู่ชุมชน หรือหมู่บ้านซึ่งมักจะเกิดปัญหา เพราะประชาชนไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ในการสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองนั้น เน้นแนวทางดำเนินงานให้เกิดการรวมตัวของคนในหมู่บ้านในลักษณะต่าง ๆ เช่น กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท เครือข่าย หรือองค์กรชาวบ้าน พร้อมทั้งให้มีการเรียนรู้ การจัดการ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างให้คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน

3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก

การแก้ไขปัญหาให้สัมฤทธิ์ผลโดยเริ่มจากการแก้ไขปัญหาจากจุดเล็ก ๆ ค่อยทำไปแก้ไขไป โดยเน้นให้เห็นภาพรวมของปัญหาก่อนเสมอแล้วจึงค่อยลงมือแก้ไขทีละจุดจากจุดเล็ก ๆ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม พิจารณาและทำทุก ๆ สิ่งอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้น เพื่อผลแห่งความมั่นคงอย่างยั่งยืนที่จะตามมา

ในการทำงานพัฒนา ทรงเน้นว่าต้องเริ่มจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน คือ สุขภาพ ร่างกาย การมีอยู่มีกิน จากนั้นจึงเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ ตลอดจนต้องมีความพอเพียง เหมือนกับการสร้างบ้านสิ่งแรกที่ต้องทำ คือ ต้องวางรากฐานให้มั่นคง วางเสาเข็มให้พร้อมเพรียงที่จะแบกน้ำหนักบ้านให้ได้ และต่อจากนั้นจึงต่อเติมรุดหน้าไปเรื่อย ๆ ตามลำดับขั้น ไม่ใจร้อน ไม่ทำอะไรที่เกินตัว เพราะถ้าเกินตัวเมื่อใดภูมิคุ้มกันก็จะไม่มี และความเสียวก็จะเกิดขึ้น หรือถ้าทำน้อยไปก็ขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงต้องยึดความพอเพียง ความพอดี ทำอย่างเต็มศักยภาพ ก็จะนำไปสู่ความมั่นคง สมดุล และยั่งยืนได้

4. ทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงานทำตามลำดับขั้น ทรงเน้นความเรียบง่ายเป็นไปโดยมีเหตุผล และทำอย่างเป็นระบบตามลำดับของความจำเป็น โดยทำสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก ทำสิ่งเล็กไปหาสิ่งใหญ่ อย่างก้าวกระโดด หรือในแนวทางอนุรักษ์นิยมสุดโต่ง คำนี้ถึงทุกปัจจัยและเงื่อนไขเวลา ให้มีความพอดี สมดุล รอบคอบ และสอดคล้องกับลักษณะของภูมิสังคม เน้นการพัฒนาที่มุ่งสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ในช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจชั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากจะทุ่มเทสร้าง ความเจริญยกเศรษฐกิจชั้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศ กำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

5. ภูมิสังคม

ทรงยึดว่าทำการสิ่งใด หรือจะพัฒนาสิ่งไหนให้ยึดหลักสำคัญ คือ ความสอดคล้องกับภูมิสังคม “ภูมิ” หมายถึง ภูมิประเทศสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ในส่วนคำว่า “สังคม” หมายถึง คนในมิติที่มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม การตัดสินใจของคนแต่ละพื้นที่ ทั้งสองสิ่งนี้มีความสำคัญมากไม่ว่าจะอยู่ในระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองใดก็ตามต้องออกแบบให้สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาต้องมองทุกมิติ ทุกอย่างต้องวางให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและสังคมที่แตกต่างกันไป

“...ในการพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศทางสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไป ไปช่วย โดยที่จะคิดให้กับเขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราต้องเข้าไปดูว่า เขาต้องการอะไรจริงและก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

พระบรมราชาวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

6. องค์กรรวม

ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์กรรวม (holistic) ทรงมองสิ่งต่าง ๆ เป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกัน ทั้งในขั้นตอนการวางแผนและการปฏิบัติ โดยการวางแผนต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีการเตรียมการแก้ไข ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ วิเคราะห์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างเป็นองค์รวม เพื่อมิให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคต

ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น ทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงกัน เช่น เรื่อง “น้ำ” ทรงพระราชดำริตั้งแต่จากฟากฟ้าสู่ทะเล จะเห็นได้ว่าทรงพระราชดำริฝนหลวง เพื่อแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง เมื่อฝนตกลงมาแล้วมีพระราชดำริให้หาทางเก็บกักน้ำไว้ใช้ โดยการอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่า สร้างฝายต้นน้ำ ปลูกหญ้าแฝก สร้างอ่างเก็บน้ำบริเวณเชิงเขาและสร้างเขื่อน เมื่อลงมาสู่พื้นที่ราบก็มีพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ให้กันพื้นที่ส่วนหนึ่งเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ สร้างแก้มลิง สร้างคันกันน้ำ บำบัดน้ำเสียด้วยกังหันน้ำชัยพัฒนา สร้างทางระบายน้ำลงทะเล และการอนุรักษ์ป่าชายเลน

7. ไม่ติดตำรา

ไม่ผูกมัดยึดติดกับตำราวิชาการ หรือทฤษฎีมากจนเกินไป ประยุกต์ใช้หลักวิชาอย่างยืดหยุ่น มีเหตุผล ประสานสอดคล้องกับวิชาการอื่น ๆ อย่างเหมาะสม มีความรอบคอบในหลักการไม่นำวิชาการไปใช้อย่างผิดพลาด ไม่ยึดติดกับเทคโนโลยี ที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ไม่หลงไปกับกระแสของเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีการพัฒนาก้าวหน้าไปตลอดเวลา โดยควรใช้ปัญญาไตร่ตรองในการเลือกสิ่งที่เหมาะสม มุ่งทางสายกลางที่เน้นการปฏิบัติอย่างอะลุ่มอล่วย เรียนรู้จากประสบการณ์ และทดลองหาแนวทางปฏิบัติโดยไม่ยึดติดกับทฤษฎีและหลักวิชาการ บางครั้งการดำเนินงานประสบปัญหา และไม่มีวิธีการแก้ไขในตำรา ต้องนำประสบการณ์มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา เพื่อก่อประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ทรงมีพระราชจริยวัตรที่ประหยัด พอเพียง และมีธำรงมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทรงแนะนำแนวทางปฏิบัติตนให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการประหยัดว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความสมบูรณ์และมั่นคงให้กับผู้ประหยัดและครอบครัว และยังเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับผลที่อาจเกิดขึ้นจากสภาวะที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอีกด้วย ในด้านของการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่าย ประหยัดแต่ได้ประโยชน์สูงสุด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเตือนสติให้ตระหนักถึงความสำคัญของการประหยัดว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังพระบรมราโชวาทพระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2521 ความตอนหนึ่งว่า

“...การประหยัด เป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในทุกแห่งและในทุกกาลทุกเมื่อ ขอให้คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นจากการประหยัดนี้ให้มาก การประหยัดนี้ ควบคู่ไปกับหลักการพออยู่ พอกิน พอใช้ จึงใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย และเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติตนตามเศรษฐกิจพอเพียงโดยแท้...”

9. ทำให้ง่าย

การ “ทำให้ง่าย” หรือ “Simplicity” เป็นหลักคิดที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทรงคิดค้นดัดแปลงปรับปรุง และใช้กฎธรรมชาติเพื่อช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาของประชาชนอย่างง่าย ๆ แต่ตรงจุด ได้ผลสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ ทั้งประเพณีและแนวปฏิบัติของสังคมในชุมชนนั้น

สุเมธ ตันติเวชกุล (2554 อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 128) ได้กล่าวไว้ วิธีการแก้ไขปัญหานั้น นั้น ทรงใช้ความเรียบง่าย ใช้ธรรมชาติเข้าแก้ไขกันเองอยู่ตลอดเวลา ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน จะทรงสวมวิญญาณของเกษตรกรเข้าไปแก้ไขปัญหา อย่าได้เอาอะไรที่ชาวบ้าน ไม่สามารถทำได้ไปยึดเยียดให้เขา วิธีการแก้ไขปัญหานั้น บางครั้งเรียบง่ายจนกระทั่งเรานึกไม่ถึง

10. การมีส่วนร่วม

พระองค์จะทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ที่ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงานโครงการพระราชดำริ โดยทรงคำนึงถึงความคิดเห็น และความต้องการของประชาชน สำหรับวิธีการมีส่วนร่วมทรงนำ "ประชาพิจารณ์" เน้นการอธิบายถึงความจำเป็น ผลกระทบที่เกิดกับทุกฝ่าย และผลที่ได้รับจากโครงการ ด้วยวิธีประนีประนอม หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยึดหลักประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมและประเทศชาติ เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นด้วย หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมในการดำเนินการ จึงจะพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนั้น ๆ

“...ข้าราชการที่มีหน้าที่สำคัญส่วนหนึ่ง ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลทั้งปวงด้วยความสุจริตจริงใจ วางตัวให้พอเหมาะพอสมกับฐานะตำแหน่ง พร้อมกับรักษาความสุภาพอ่อนโยนไว้ให้เหนียวแน่นสม่ำเสมอ นอกจากนั้นยังจะต้องมีความเสียสละอดทน รู้จักเกรงใจ ให้อภัย ทั้งโอนอ่อนผ่อนตามกันและกันด้วยเหตุผล และสำคัญ

ที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นแม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริงคือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

พระบรมราชาโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนเนื่องในวันข้าราชการพลเรือน
เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2536 ณ พระตำหนักภูพิงค์ ราชนิเวศน์

11. ประโยชน์ส่วนรวม

ทรงเน้นให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ ขยันขันแข็ง บริสุทธ์ใจ รมัตระวังรวดเร็วโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาต้องลงมือทำเลยจะได้ไม่เสียเวลาและเกิดผลทันที มีความยุติธรรมเที่ยงตรงและไม่มีอคติต่อการดำเนินงาน ให้ถือผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญมากกว่างานนั้นเป็นของใคร ส่วนเรื่องวิธีการ และข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันเป็นสิ่งสำคัญรองลงมาและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ การที่จะทำให้ได้ผลเป็นประโยชน์ส่วนรวมนั้น จำเป็นที่จะต้องรู้ถึงประโยชน์ที่แท้ อยู่ 2 ประการ คือ ประโยชน์ส่วนตัว ที่ทุกคนมีสิทธิจะแสวงหา และได้รับแต่ต้องด้วยวิถีทางที่สุจริตและเป็นธรรม กับประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นประโยชน์ของชาติที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอยู่ การทำงานทุกอย่างจะต้องให้ได้ประโยชน์แท้ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ประโยชน์นั้นจึงจะสมบูรณ์และมั่นคงถาวรโดยทุกฝ่าย จะต้องตระหนักในใจเสมอว่าประโยชน์ส่วนรวมนั้น เป็นประโยชน์ที่แต่ละคนพึงยึดถือเป็นเป้าหมายหลักในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน เพราะเป็นประโยชน์ที่ยั่งยืนแท้จริง ซึ่งทุกคนมีส่วนร่วมได้รับทั่วถึงกัน

12. บริการรวมที่จุดเดียว

จากหลักการทรงงานองค์กรรวม ทรงเน้นเรื่องการสร้างความรู้ รัก สามัคคี ปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมักที่จะต่างคนต่างทำ ไม่ยึดติดกับการเป็นเจ้าของให้แปรเปลี่ยนเป็นร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อสามารถอำนวยความสะดวกสูงสุดให้แก่ประชาชนเป็นการพัฒนาแบบผสมผสานที่ให้ผลเป็นการ “บริการรวมที่จุดเดียว” รูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Service ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์ทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่มาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการ และให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

ทรงมีแนวทางการแก้ไขปัญหาระบาดของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยทรงทำความเข้าใจธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ศึกษาปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ความสมดุลของธรรมชาติทั้งป่าไม้ น้ำ ดิน และสิ่งมีชีวิต ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยวิถีทางธรรมชาติอย่างเป็นวัฏจักร หากต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริใช้หลักการ “น้ำดีไล่น้ำเสีย” หลักการบำบัดน้ำเสียด้วยผักตบชวา ทฤษฎีการบำบัดน้ำเสียด้วยการผสมผสานระหว่างพืชน้ำจืดกับระบบการเติมอากาศ ระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำด้วยรางพีช ร่วมกับเครื่องกลเติมอากาศ ทฤษฎีการบำบัดน้ำเสียด้วยระบบบ่อและวัชพืชบำบัด “กั้นน้ำช่วยพัฒนา” ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ปลุกจิตสำนึกให้ราษฎรรัก หวงแหน และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ประหยัด และไม่ก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต

14. ใช้ธรรมชาติประอบธรรม

แนวพระราชดำริการแก้ไขปัญหาระบาดของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การใช้ความเป็นไปและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติแก้ปัญหา และเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่ปกติให้เป็นปกติ เช่น ปรากฏการณ์น้ำขึ้นน้ำลง ทรงใช้สิ่งที่ไม่มียุทธศาสตร์ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่ต้องใช้เงินลงทุนมาก แต่มีประสิทธิภาพสูง เช่น การใช้ผักตบชวาซึ่งเป็นวัชพืชในการบำบัดน้ำเสีย การนำขยะและมูลสัตว์ ซึ่งเป็นของเสียมาผลิตแก๊สชีวภาพ เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง โดยทรงเริ่มจากการผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลโคนม ในการดำเนินงานโรงโคนมสวนจิตรลดา เพื่อไม่ให้มูลโคที่เป็นของเสียเหล่านั้น ต้องทิ้งไปอย่างเปล่าประโยชน์ โดยนำมาเก็บใส่ถังหมักผลิตเป็นแก๊สชีวภาพใช้ในโรงโคนม ได้ก๊าซมีเทนกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ และก๊าซอื่น ๆ ที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงได้

15. ปลุกป่าในใจคน

ทรงเล็งเห็นถึงการแก้ไขปัญหาค่าพื้นที่ป่าอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยการปลุกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่า เพื่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหน และดูแลผืนป่าที่ตนเองได้ปลูกไว้ สร้างความเข้าใจกับราษฎรให้รู้ถึงการอยู่ร่วมกับป่าอย่างพึ่งพาอาศัยกัน รู้ถึงประโยชน์ของป่า และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จนสามารถจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่า เพื่อช่วยกันดูแลรักษาป่าให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์

สุเมธ ตันติเวชกุล (2554 อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554ข: 50) ได้ขยายความถึงแนวพระราชดำริปลูกป่าในใจคนไว้ว่า ปลุกต้นไม้ในใจคน

หมายถึง ประการที่ 1 ต้องเข้าใจว่าปลูกต้นไม้ทำไม ไม่ใช่แค่เอาต้นไม้ลงหลุม ถ้ายูปลูกเสร็จแล้ว ความจริงต้องให้เห็นประโยชน์ว่า คือ อะไรจำเป็นต่อชีวิตอย่างไร ประการที่ 2 ปลูกต้นไม้เป็นการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่อยู่รอบตัว

16. ขาดทุนคือ กำไร

ทรงถือว่าการให้และการเสียสละเป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร กล่าวคือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ดังจะเห็นได้จากการเสียสละทั้งพระราชทรัพย์ พระวรกาย พระสติปัญญาและเวลา ในการเสด็จพระราชดำเนินช่วยเหลือราษฎรในถิ่นทุรกันดารทั่วประเทศ ทรงให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาซึ่งช่วยแก้ไขปัญหา และก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ราษฎร การดำเนินการใด ๆ แม้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก หรือต้องขาดทุน หากเป็นการแก้ไขปัญหา และก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ราษฎร ก็เท่ากับพระองค์ได้กำไร

สุเมธ ตันติเวชกุล (2556 อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554ข: 51) ได้กล่าวถึงไว้ว่า ขาดทุน คือ กำไร our loss is our gain การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น นับเป็นมูลค่าเงินไม่ได้ สำหรับพระองค์จะเป็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้ค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ต่ำที่สุด แต่หากเห็นปัญหาที่เกี่ยวกับมนุษย์นั้นบางครั้งแพลงแสนแพงก็ต้องทำ เพราะชีวิตของมนุษย์เราจะไปตีราคาแบบวัสดุสิ่งของไม่ได้

17. การพึ่งพาตนเอง

เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนา มุ่งเน้นช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในพื้นที่ที่มีความพอกินพอใช้ และมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองให้ได้ก่อน ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเพื่อให้อยู่รอดได้อย่างสมดุลมั่นคง

การพึ่งตนเองหรือ Self-Sufficiency เป็นแนวคิดพื้นฐานในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ชาวไทยใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การพึ่งตนเองมีความหมายต่างจากความพอเพียง กล่าวคือ ผลิตให้พอมีพอใช้ไม่ต้องไปขอซื้อจากผู้อื่น แต่พอเพียงมีความหมายรวมถึง ความพอเพียงทั้งทางด้านความคิด การกระทำ มีความโลภน้อยและไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วย ดังพระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พุทธศักราช 2542 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ความตอนหนึ่งว่า

“...เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียงแปลในใจแล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-sufficiency นั้น

หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)...บางคนแปลจากภาษาฝรั่งว่าให้ยืนบนขาตัวเอง คำว่ายืนบนขาตัวเองนี้มีความหมายที่ขบถ ใครจะมายืนบนขาคนอื่นมายืนบนขาเราเราก็โกรธ แต่ตัวเองยืนบนขาตัวเอง ก็ต้องเสียหลักหักล้ม หรือล้มลง อันนี้ก็เป็นความคิดที่อาจจะเฟื่องไปหน่อย แต่ว่าเป็นตามที่เขาเรียกว่า ยืนบนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) หมายความว่า สองขาของเราเนี่ย ยืนบนพื้น ให้อยู่ได้ไม่หกล้มไม่ต้องไปขอยืมขาของคนอื่นมาใช้สำหรับยืน แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่า พอ ก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าทุกประเทศมีความคิด “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียงหมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: 205)

18. พออยู่พอกิน

ทรงให้ความสำคัญกับความพอเพียงหรือความพออยู่พอกินว่าเป็นพื้นฐานต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความพอมีพอกินของประชาชนเป็นจุดที่ควรเริ่มต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานที่มั่นคงแล้ว จึงค่อยสร้างความเจริญและฐานทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น

การพอมีพอกินระดับบุคคล คือ ให้แต่ละคนพอมีพอกิน ส่วนในระดับประเทศต้องมีนโยบายที่จะทำให้ทุกคน มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย บางอย่างอาจจะดูหรูหรา แต่ถ้าทำแล้วมีความสุขและไม่เบียดเบียนคนอื่นก็สามารถปฏิบัติได้

19. เศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติแก่ประชาชน โดยยึดหลักทางสายกลาง ประกอบด้วย 1) การมีเหตุผล ต้องพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 2) ความประมาณ ต้องรู้จักพอประมาณในทุกอย่าง พออยู่ พอมี พอกิน พอใช้ ประหยัด ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นแต่ผู้อื่น 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในอนาคต 4) เงื่อนไขการมีความรู้ ต้องมีความรอบรู้ในทักษะ วิชาการด้านต่าง ๆ มีความรอบคอบที่จะนำความรู้มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนของปฏิบัติ 5) เงื่อนไขการมีคุณธรรม ต้อง

ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

20. ความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจต่อกัน

ในการทรงงานทรงกำชับให้ผู้ปฏิบัติยึดความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความคิดและการกระทำ ด้วยถือเป็นคุณธรรมสำคัญที่ต้องปลูกฝังให้มีขึ้น ดังพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ การรักษาความสัจ การรู้จักอดทน อดกลั้น และการรู้จักละวางความชั่ว ทรงเน้นย้ำให้ประชาชนคนไทยมีความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจต่อกัน โดยทรงเห็นว่าหากทุกคนร่วมมือช่วยพัฒนาชาติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกันแล้วประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก การเป็นคนมีความซื่อสัตย์แม้จะมีความรู้่น้อยก็สร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้มากกว่าคนที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต

21. ทำงานอย่างมีความสุข

ทรงเน้นเรื่องความสุขเป็นเป้าหมายของการชีวิตที่เกิดจากความพอมือพอกิน ไม่ได้ทรงเน้นไปที่รายได้แต่เน้นไปที่ผลแห่งการมีความสุข หรือความอยู่เย็นเป็นสุข ประชาชนทุกคนทำงานอย่างมีความสุขโดยมีวิถีชีวิตบนพื้นฐานของความพออยู่พอกิน พอดี ไม่ฟุ่มเฟือย ยึดทางสายกลาง และใช้สติปัญญาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ให้ตระหนักถึงหน้าที่ที่ต้องทำหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ จะต้องปฏิบัติให้เต็มกำลัง ด้วยสติปัญญา ด้วยความสุจริตจริงใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนอื่น เพื่อความเจริญมั่นคงของประเทศชาติเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2552 ความตอนหนึ่งว่า

“...ความสุข ความสวัสดิของข้าพเจ้า จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยบ้านเมืองของเรามีความเจริญมั่นคงเป็นปกติสุขความเจริญมั่นคง ทั้งนั้นจะสำเร็จผลเป็นจริงไปได้ก็ด้วยทุกคนทุกฝ่ายในชาติมุ่งที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มกำลัง ด้วยสติ รู้ตัว ด้วยปัญญา รู้คิดและด้วยความสุจริต จริ่งใจ โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนอื่น จึงขอให้ท่านทั้งหลายในที่นี้ ที่มีตำแหน่งหน้าที่สำคัญอยู่ในสถาบันหลักของประเทศและชาวไทยทุกหมู่เหล่า ทำความเข้าใจในหน้าที่ของตนให้กระจ่าง แล้วตั้งจิตตั้งใจให้เที่ยงตรงหนักแน่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ส่วนรวมอันไพบูรณ์คือชาติบ้านเมือง อันเป็นถิ่นที่อยู่ที่ทำกินของเรา มีความเจริญมั่นคงยั่งยืนไป...”

22. ความเพียร

ทรงเชื่อมั่นว่าผู้ใดมีความเพียรหรือความอดทนในตัวไม่ว่าจะปฏิบัติสิ่งใดก็ย่อมจะเกิดประโยชน์ และเกิดผลสำเร็จอันนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ของตนเองและประเทศชาติ ทรงชี้แนะให้พสกนิกร รู้จักอดทนอดกลั้นและปลุกฝังเรื่องความเพียร โดยได้ทรงพระราชทานพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก เป็นธรรมะแก่พสกนิกรให้มีความเพียรด้วยความอดทน ไม่ท้อแท้จนกว่าจะประสบความสำเร็จ และไม่หวังผลตอบแทน และทรงพระราชปรารภจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก คือ ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์

23. รู้ รัก สามัคคี

ทรงมีพระราชดำรัสเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นหลักปฏิบัติของ ทุกคนในชาติให้พึงยึดถือ และปฏิบัติจะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

รู้ หมายถึง การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก หมายถึง ความรัก เมื่อเรารู้ครบด้วยกระบวนการแล้ว จะต้องมีความรัก การพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ

สามัคคี หมายถึง การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ในการศึกษาครั้งนี้หลักการทรงงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่

การพึ่งพาตนเอง ทำการศึกษาโดยมีครูเป็นแกนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และทักษะให้นักเรียนเป็นผลลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สามารถนำทักษะที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริง

การมีส่วนร่วม ทำการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในทุกกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติ ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ จะถูกถ่ายทอดลงสู่ชุมชน นำไปใช้พัฒนาชุมชนของตนเองได้เป็นการเสริมสร้างพลังและความเข้มแข็งของชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเอง ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์รวม ทำการศึกษาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนจะได้รับความรู้จากกิจกรรมที่ทำ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน มีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหาร มีการดำเนินกิจกรรมให้ความรู้ด้านเกษตรกรรมให้นักเรียนและผู้ปกครองแล้ว นักเรียนยังได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอเหมาะสมต่อความต้องการของร่างกาย และมีสุขภาพอนามัยที่ดี ภาวะทุพโภชนาการลดลง และยังสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียน เพื่อให้สามารถจัดอาหารกลางวันได้เองอย่างยั่งยืนอีกด้วย

นอกจากนี้ยังเป็นประสานงานความร่วมมือจากหน่วยร่วมสนองงานในโครงการพระราชดำริ อย่างกรม ปศุสัตว์ กรมประมง เกษตรจังหวัดที่เข้ามาให้ความรู้ในการเรื่องการเกษตร

ภูมิสังคม ทำการศึกษาถึงหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่น กิจกรรมการต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

เศรษฐกิจพอเพียง ทำการศึกษาการน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพเยาวชนในสถานศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดไว้เป็นสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้เรียนและกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่ม สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี รวมทั้งในกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนก็ได้ระบุผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย เช่นกัน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2551) โครงการ ตามพระราชดำริฯ ใช้กระบวนการทางการศึกษาของโรงเรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมที่มุ่งเน้น การจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจ

ทำตามลำดับขั้น ทำการศึกษาการขยายกิจกรรมของโรงเรียนเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ทั้งที่ ขยายงานในโรงเรียนเองและขยายสู่ชุมชน บนพื้นฐานของความพอประมาณ ใช้ความรู้และความ รอบคอบ การขยายงานสู่ชุมชนก็พยายามใช้คนในชุมชน ดังเช่น การเชิญผู้ปกครองมาร่วมทำอาหาร กลางวันให้นักเรียนในโรงเรียน หรือเชิญผู้ปกครองที่เคยมาร่วมปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ที่โรงเรียนให้เป็น วิทยากรประจำชุมชนให้ถ่ายทอดความรู้ และใช้บ้านของตนเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนอีกด้วย

ทำงานอย่างมีความสุข ทำการศึกษาถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการให้ นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยการสร้างความรักและความศรัทธาให้กับนักเรียน เพราะศรัทธา เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ที่ดีที่สุด การเรียนรู้ที่ดีเกิดจากการได้สัมผัส และสัมพันธ์กับของจริงและ ธรรมชาติ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตนเอง และบุคคลอื่นรอบข้าง ช่วยให้นักเรียนได้ปรับตัว อย่างเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 2 แนวคิดทางด้านความสำเร็จขององค์กร

1. ความสำเร็จขององค์กร (successful of organization)

การบริหารงานที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพองค์กร ก่อให้เกิดประสิทธิผล การบริหารงาน ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งตัวของผู้นำและปัจจัยการบริหารต่าง ๆ

ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงการบริหารจัดการปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้ลดน้อยลงหรือเปลี่ยนให้ เป็นวิกฤตที่ใช้ในการขับเคลื่อนการทำงานขององค์กร เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ หากผู้บริหาร สามารถบริหารจัดการได้จะเกิดผลลัพธ์ต่อองค์กรในการปฏิบัติงาน มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

อำนาจ อีระวนิช (2544: 38) กล่าวถึงความสำเร็จขององค์กรว่าเป็นการดำเนินงานตามแบบจำลองความสำเร็จ หรือการใช้มาตรฐานเทียบเคียง (benchmarking) ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาส และทำให้ความมุ่งหวังของผู้บริหารเป็นจริง

มณีนรัตน์ สุกุลศิริจิตร (2548: 26) กล่าวถึงความหมายความสำเร็จในการดำเนินงาน ไว้ว่า หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินงานของธุรกิจ ซึ่งบรรลุผลตามเป้าที่กำหนดไว้

สายทิพย์ จะโนภาษ (2549: 43) กล่าวถึงความหมายความสำเร็จในการดำเนินงาน ไว้ว่า หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ขององค์กรที่บรรลุเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

วรรณชัย พรหมณา (2560) กล่าวถึงความสำเร็จขององค์กรว่าเกิดจากการจัดการความรู้ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาการเกิดความรู้เป็นกระบวนการที่หมุนเวียน หรือกระแสนการจัดการ ความรู้ที่เคลื่อนที่ได้ตามกระบวนการ SECI (Socialization Externalization Combination Internalization) กล่าวคือ ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา มิได้มีการบันทึกให้เป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงต้องหาวิธีนำมาใช้ให้ได้มากที่สุด คือ การใช้ช่องทางการสื่อสาร ด้วยกระบวนการทางสังคม หรือกระบวนการ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (socialization) ด้วยการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

การศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552: 136) พบว่าปัจจัยที่ผลักดันให้ องค์กรประสบความสำเร็จ ประการแรก คือ ภาวะผู้นำขององค์กร รองลงมา คือ ความรู้ ความสามารถของบุคคลและการจัดการความรู้

Benjamin Franklin (Cite in The Knowledge Management Advantage, 2005) กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร เกิดจากการจัดการความรู้ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากร (คน) กระบวนการจัดการความรู้ และเทคโนโลยี โดยเฉพาะปัจจัยด้านบุคลากร ซึ่งเป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้ การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ

จากความหมายของความสำเร็จขององค์กรข้างต้นสามารถสรุปความหมายของ ความสำเร็จ องค์กรได้ว่า ความสำเร็จขององค์กร หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมขององค์กรให้บรรลุ เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (critical success factor : CSF)

ชันวา จิตต์สงวน และคณะ (2547) กล่าวว่า ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จเป็นปัจจัยที่สำคัญ ต่อการบรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ เป็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานทุกระดับ ให้มุ่งไป

ในทิศทางเดียวกัน ทำให้เจ้าหน้าที่ และผู้บริหารขององค์กรรู้ว่าต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ขององค์กรตอบสนองวิสัยทัศน์ ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จไม่จำเป็นต้องวัดผลได้เพียงแต่ทำหน้าที่ขึ้นหรือเป็นหลักสำคัญต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จที่กำหนดจากวิสัยทัศน์ หรือพันธกิจขององค์กรใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

2.1 มุ่งความสำคัญที่ผลผลิตและผลลัพธ์ขององค์กรไม่เน้นปัจจัยนำเข้า (input) หรือกระบวนการ (process) เช่น การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการทำงาน ไม่ใช่ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จเพราะเป็นกระบวนการทำงาน ไม่ใช่ผลผลิตหรือผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน ผลผลิตของการนำเทคโนโลยีมาใช้ คือ จำนวนการใช้บริการ/วัน ระยะเวลาการให้บริการ/ราย ส่วนผลลัพธ์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ คือ ประชาชนได้รับบริการที่ดีขึ้น การให้บริการของหน่วยงานโปร่งใสมากขึ้น จึงอาจให้กระบวนการให้บริการที่โปร่งใส เป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ

2.2 มีความเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยมุ่งเน้นเฉพาะงานที่สำคัญอย่างยิ่งเท่านั้น

กำหนดปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จให้มีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ มีความหมาย ที่เฉพาะเจาะจง เข้าใจง่าย สามารถสื่อความหมายได้อย่างเดียวกันกับกลุ่มคนทุกประเภท เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจตรงกันถึงสิ่งที่หน่วยงานมุ่งหวัง วิธีการบรรลุเป้าหมายและความคาดหวังของผู้รับบริการ กลุ่มเป้าหมาย รัฐบาล หน่วยงานกลาง ตลอดจนประชาชน

2.3 ผู้บริหารให้การยอมรับว่าปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จที่กำหนดขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรลุพันธกิจหลักของหน่วยงาน และผลที่คาดหวังตามแผนการดำเนินงาน

2.4 หน่วยงาน สามารถควบคุมผลที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติการกำหนดปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จต้องอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ และการควบคุมของหน่วยงานเจ้าของแผน สิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมไม่ควรกำหนดเป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ เช่น ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จของการสร้างความโปร่งใสในระบบราชการ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ แต่หน่วยงานภาครัฐไม่อาจบังคับให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้ ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จที่ใช้อาจเป็นการมีกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากประชาชนในการตรวจสอบ

ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จที่สำคัญควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1) ช่วยให้ทราบถึงการกำหนดตัวชี้วัดว่าอะไรควรวัดและอะไรไม่ควรวัด
- 2) ช่วยลดต้นทุนและเวลาในการจัดทำกิจกรรมที่ไม่จำเป็น
- 3) มีอยู่ทุกระดับของจุดมุ่งหมายของหน่วยงาน เช่น ระดับเป้าประสงค์ระดับกลยุทธ์
- 4) ช่วยให้การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPI) เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

3. ตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานหลัก (key performance indicator-KPIs)

คำว่า Indicator หรือ ตัวชี้วัด ตัวบ่งชี้ ตัวชี้นำ ดัชนี และเครื่องชี้วัด ซึ่งในภาษาไทยมีการใช้คำอย่างหลากหลายโดยถูกใช้เป็นคำมาตรฐานทางสถิติ เพื่อใช้วิเคราะห์สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต กระบวนการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ องค์กรจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจน เพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง และใช้ผลการประเมินที่ผ่านมาเป็นแนวทางในการวางแผนการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น (อุบลทิพย์ จางวิบูลย์, 2555)

ตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานหลักเป็นเครื่องมือวัดความก้าวหน้าการบรรลุปัจจัยแห่งความสำเร็จ (critical success factors-CSFs) หรือผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ โดยวัดผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงเทียบกับมาตรฐาน หรือเป้าหมายที่ตกลงไว้เพื่อแสดงความสำเร็จ หรือความก้าวหน้าเป็นเชิงปริมาณ (quantitative aspects) ดัชนีวัดผลการปฏิบัติงานหลักควรเชื่อมโยงกับปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ โดยทั่วไปตัวชี้วัด มี 2 ประเภท คือ ตัวชี้วัดเชิงปริมาณมีค่าเป็นตัวเลข เช่น จำนวนคน น้ำหนัก งบประมาณ และตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น ความพึงพอใจของผู้รับบริการ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นต้น ตัวชี้วัดผลที่ดีควรประกอบด้วยมีความถูกต้องและเที่ยงตรง (validity) วัดได้ (measurability) สามารถโน้มน้าวให้บุคลากรในองค์กรและกลุ่มเป้าหมายเชื่อถือได้ (reliability)

เกณฑ์การกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานหลัก อาจมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสังคมและแผนงาน ดังนี้

สาธารณรัฐออสเตรเลียใช้ลักษณะของตัวชี้วัดการดำเนินงานหลัก (ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2547: 1-2) ได้แก่

1. สามารถวัดได้ (measurability) ตัวชี้วัดต้องสามารถนำไปวัดได้จริง และเมื่อวัดแล้วได้ผลออกมาตามที่กำหนดตัวชี้วัดโดยตรง การวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถกำหนดตัวชี้วัดโดยตรงได้ อาจใช้ตัวชี้วัดทางอ้อมแทน
2. ความคงเส้นคงวา (consistency) ตัวชี้วัดที่ดีควรให้ผลของการวัดที่คงเส้นคงวา สิ่งที่ถูกวัดและวิธีการวัดที่เหมือนเดิม ทำให้ได้ผลการวัดที่ถูกต้องเหมือนกัน
3. ชัดเจนและไม่กำกวม (clear and unambiguous) ตัวชี้วัดที่มีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจง สร้างความเข้าใจได้ง่าย
4. มีอิทธิพลต่อสิ่งที่จะวัด (Impact) การปฏิบัติงานขององค์กรต้องส่งผลต่อสิ่งที่จะวัด สิ่งที่จะวัดไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมโดยตรงขององค์กรแต่องค์กรควรมีอิทธิพลต่อสิ่งที่จะวัด
5. สามารถสื่อสารได้ (communicable) ตัวชี้วัดมีความหมายและสามารถสื่อสารสร้างความเข้าใจได้ ถ้าตัวชี้วัดซับซ้อนเกินไปจนไม่สามารถสื่อสารอะไรได้ก็ไม่ถือว่าเป็นตัวชี้วัด

6. ความเที่ยงตรงตลอดเวลา (valid over time) ในการวัดความก้าวหน้า ตัวชี้วัดควรมีความเที่ยงตรงเสมอแม้เวลาจะผ่านไป และไม่ว่าจะใช้วัดเมื่อใดคำตอบที่ได้มีความถูกต้องเสมอ

7. สามารถเปรียบเทียบได้ (comparable) หมายความว่า สิ่งที่ถูกวัดนั้นมีความเชื่อมโยงกับผลการปฏิบัติงานในอดีต หรือสามารถเปรียบเทียบกับเกณฑ์อื่น ๆ ได้

8. สามารถตรวจสอบและป้องกันการบิดเบือนข้อมูล (resilient) สามารถต้านทานต่อการปรับเปลี่ยนมีความแกร่ง ไม่ขึ้นกับบุคคล ตัวชี้วัดที่ปรับเปลี่ยนได้ง่ายจะขาดความคงเส้นคงวา ไม่สามารถใช้เปรียบเทียบกันได้ และขาดความน่าเชื่อถือ

9. มุ่งเน้นที่ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (focused on the critical success factors) ตัวชี้วัดต้องเชื่อมโยงกับปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จมากที่สุด เนื่องจากการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลักขึ้น เพื่อใช้วัดความก้าวหน้าของปัจจัยแห่งความสำเร็จ

10. มีความพร้อมของข้อมูลที่ใช้สนับสนุนการวัด (obtainable) องค์กรสามารถหาข้อมูลมาใช้กับตัวชี้วัดที่กำหนดตัวชี้วัดไม่สามารถใช้งานได้หากปราศจากข้อมูล องค์กรควรใช้ตัวชี้วัดอื่นที่มีข้อมูลอยู่แล้วถ้าหากต้นทุนของการหาข้อมูลที่ต้องการสูงเกินไปจนไม่สมเหตุสมผล หรือองค์กรไม่มีการเก็บข้อมูลนั้นไว้เลย

สหรัฐอเมริกาใช้เกณฑ์กำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก 5 ประการ เรียกกันว่า MAUVE (ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2547: 1-2) คือ

1. Measurable สามารถวัดผลการปฏิบัติงานได้จริง และใช้แยกแยะความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงาน

2. Achievable สามารถบรรลุได้ มีความสมเหตุสมผลที่จะใช้เป็นตัวชี้วัด ไม่วัดสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือจากความสามารถขององค์กรไม่ใช้ต้นทุนในการวัดที่สูงเกินไป

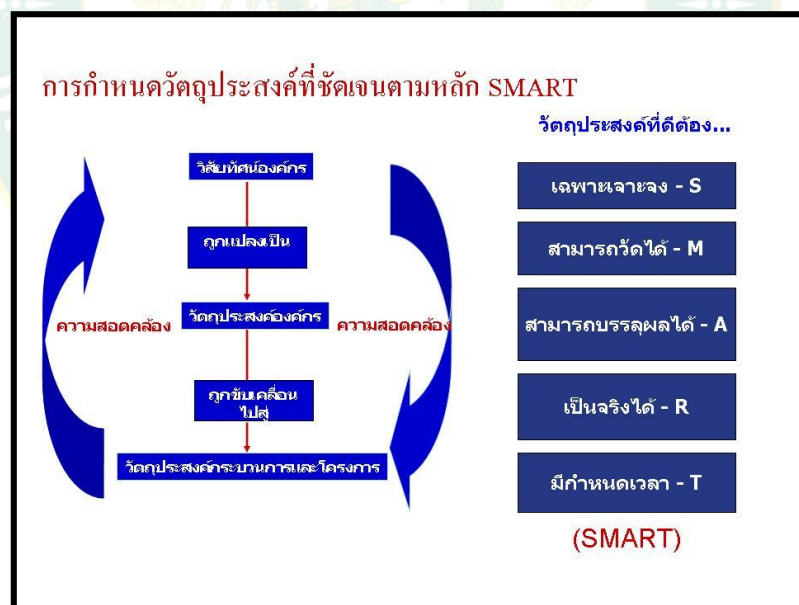
3. Understandable สามารถสื่อสารสร้างความเข้าใจได้ตรงกัน ควรกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานให้ชัดเจนมีความเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจตรงกัน

4. Verifiable สามารถยืนยันได้ องค์กรต้องสามารถตรวจสอบและยืนยันผลการปฏิบัติงานของตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลักได้

5. Equitable สามารถวัดได้อย่างเท่าเทียมกัน ผลงานเหมือนกันต้องวัดด้วยตัวชี้วัดเดียวกัน เมธา สุวรรณสาร (2541) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานหลัก ภายใต้แนวคิดการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของแผนงานหรือแนวคิด SMART ประกอบด้วย

1. Sensible & Specific หมายถึง ควรกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความเป็นไปได้ สามารถปฏิบัติได้จริง และควรมีความชัดเจน ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจความหมายได้ตรงกัน และปฏิบัติได้อย่างสอดคล้อง และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2. Measurable หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ควรพิจารณาถึงประเด็นเกี่ยวกับการวัดผลด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ที่สามารถวัดผลได้ ทำให้สามารถรู้ได้แน่ชัดว่าดำเนินการถึงขั้นตอนใด และผลของการดำเนินการในแต่ละขั้นเป็นอย่างไร บรรลุผลสำเร็จหรือไม่
3. Attainable & Assignable หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีต้องสามารถบรรลุผลและมอบหมายได้ ในการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นไม่ควรกำหนดไว้สูงเกินไป ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ นอกจากนี้วัตถุประสงค์ที่ดีต้องสามารถมอบหมายให้ผู้ปฏิบัตินำไปปฏิบัติได้ สามารถนำมาแยกย่อยเป็นกิจกรรมอื่นได้หลาย ๆ กิจกรรมเพื่อมอบหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติตามความรับผิดชอบของตน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
4. Reasonable & Realistic หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีต้องสามารถอธิบายได้ มีความสมเหตุสมผล และมีความเป็นจริงปฏิบัติได้จริง
5. Time Available หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีต้องเหมาะสมกับช่วงเวลาในขณะนั้น วัตถุประสงค์ข้อหนึ่งอาจมีความเหมาะสมกับช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เมื่อเวลาเปลี่ยนไปวัตถุประสงค์ข้อนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้

ภาพที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนตามหลัก SMART

ที่มา : เมธา สุวรรณสาร (2541)

สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล (2556: 25-28) ได้แบ่งประเภทของตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายตามแนวทางการกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย ออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ คือ ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้วัดสิ่งที่มีลักษณะเชิงกายภาพ หรือสิ่งที่นับได้ มีหน่วยการวัด เช่น จำนวนร้อยละ ระยะเวลา เป็นต้น ตัวชี้วัดเชิงปริมาณเหมาะกับการวัดในสิ่งที่จับต้องได้เป็นรูปธรรม และมีความชัดเจน

2. ตัวชี้วัดเชิงปริมาณที่ใช้วัดสิ่งที่เป็นนามธรรม คือ ตัวชี้วัดในสิ่งที่ไม่มีความชัดเจนเชิงกายภาพที่สามารถนับเป็นจำนวนได้อย่างชัดเจน เช่น การวัดความพึงพอใจ สามารถวัดเป็นเชิงปริมาณได้ โดยวิธีการสร้างเครื่องมือวัด ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อให้ผู้รับบริการเป็นผู้ประเมิน โดยคะแนนสูง หมายถึง พึงพอใจมาก ส่วนคะแนนต่ำ หมายถึง พึงพอใจน้อย ทั้งนี้คะแนนที่ได้รับมาเมื่อนำมาประมวลผลร่วมกัน จะได้คะแนนเฉลี่ยที่แสดงถึง ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ สำหรับวิธีการวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม เป็นการดำเนินการตามแนวทางของการวิจัยเชิงสังคม (social science research) โดยผู้กำหนดตัวชี้วัดสามารถประยุกต์แนวทางของการวิจัยเชิงสังคมมาใช้ในการวัดเพื่อการประเมินผลการปฏิบัติราชการได้ดังนี้

2.1 พิจารณาส่งที่เป็นนามธรรมที่ต้องการวัดจากนั้น จึงกำหนดชื่อตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมนั้น ๆ

2.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลในการวัดและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเหล่านั้นรวมถึงจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่จะเก็บข้อมูลการเก็บข้อมูลขึ้นอยู่กับสิ่งที่ต้องการวัดกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูลและความสามารถ

2.3 พัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการวัดโดยเครื่องมือดังกล่าวต้องมีคุณลักษณะอย่างน้อย 2 ประการ คือ ความตรง (validity) เครื่องมือนั้นต้องสามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้จริง และความเที่ยง (reliability) เครื่องมือนั้นมีความคงเส้นคงวา สามารถนำไปใช้วัดซ้ำได้โดยไม่ทำให้ผลการวัดคลาดเคลื่อน

3. ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ คือ ตัวชี้วัดที่ใช้วัดสิ่งที่ไม่เป็นค่าเชิงปริมาณ หรือเป็นหน่วยวัดใด ๆ แต่จะเป็นการวัดที่อิงกับค่าเป้าหมายที่มีลักษณะพรรณนา หรือเป็นคำอธิบายถึงเกณฑ์การประเมิน ระดับค่าเป้าหมายต่าง ๆ ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ จึงทำหน้าที่เป็นเกณฑ์ หรือกรอบกำกับการใช้วิจรรย์ญาณของผู้ประเมิน โดยทั่วไปการกำหนดตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ จะพิจารณาถึงค่าเป้าหมายควบคู่ไปพร้อมกัน เนื่องจากชื่อของตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นคำกว้างไม่เฉพาะเจาะจง เช่น ระดับ ความสำเร็จของการพัฒนาระบบงาน ระดับประสิทธิภาพในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เป็นต้น

สรุปเกณฑ์การกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก ควรประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้คือ

1) สามารถวัดผลการปฏิบัติงานได้จริง 2) มีความสมเหตุสมผลที่จะใช้เป็นตัวชี้วัดผลไม่ วัดสิ่งที่อยู่นอกเหนือความสามารถขององค์กร 3) สามารถสื่อสารสร้างความเข้าใจตรงกัน ชัดเจน เฉพาะเจาะจง

เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรและกลุ่มเป้าหมายเข้าใจถูกต้องตรงกัน 4) สามารถวัดผลการปฏิบัติงาน ภายในเวลาที่กำหนด 5) สามารถตรวจสอบได้

4. ความสำเร็จของสถานศึกษา (school effectiveness)

โรงเรียนก็เป็นองค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การศึกษาแก่นักเรียน เพื่อให้เกิดการทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โรงเรียนจะมีผลผลิตหรือผลลัพธ์ ดีมากน้อยหรือไม่ ก็จำเป็นต้องมีวิธีที่จะสามารถบอกระดับผลงานของโรงเรียนได้ เช่นกัน ผู้บริหารมีความจำเป็นต้องทราบถึงความเปลี่ยนแปลงต่อผลที่ได้ เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นศึกษาในการวิเคราะห์หาทางส่งเสริม หรือแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้โรงเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโรงเรียน

4.1 ความหมาย

คำว่า “ความสำเร็จของสถานศึกษาหรือประสิทธิผลของโรงเรียน” มาจากภาษาอังกฤษว่า “school effectiveness” ซึ่งมีนัยการศึกษาได้ให้ความหมายประสิทธิผลของโรงเรียนไว้หลายความเห็น ดังนี้

Mott (1972) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือความพึงพอใจของครูในโรงเรียน โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ 4 ประการ คือ ปริมาณของผลผลิต คุณภาพของผลผลิต ความสามารถในการปรับตัว และ ประสิทธิภาพ

Hoy and Ferguson (1985) ได้ให้ความหมายโดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนต่อสภาวะแวดล้อม และความสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ครู

Dessler (1986) ได้ให้ความหมายว่าเป็นความสามารถในการปรับตัว พัฒนาตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และความสามารถในการรวมพลังเป็นอันเดียวกันในการปฏิบัติการกิจของโรงเรียน

Glickman (1987) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าระดับมาตรฐานที่ทดสอบ

จากความหมายตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าความสำเร็จของสถานศึกษาหรือประสิทธิผลของโรงเรียน หมายถึง เป็นลักษณะของความสามารถของโรงเรียนในการทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โรงเรียนที่มีความสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนา เพื่อให้มีการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

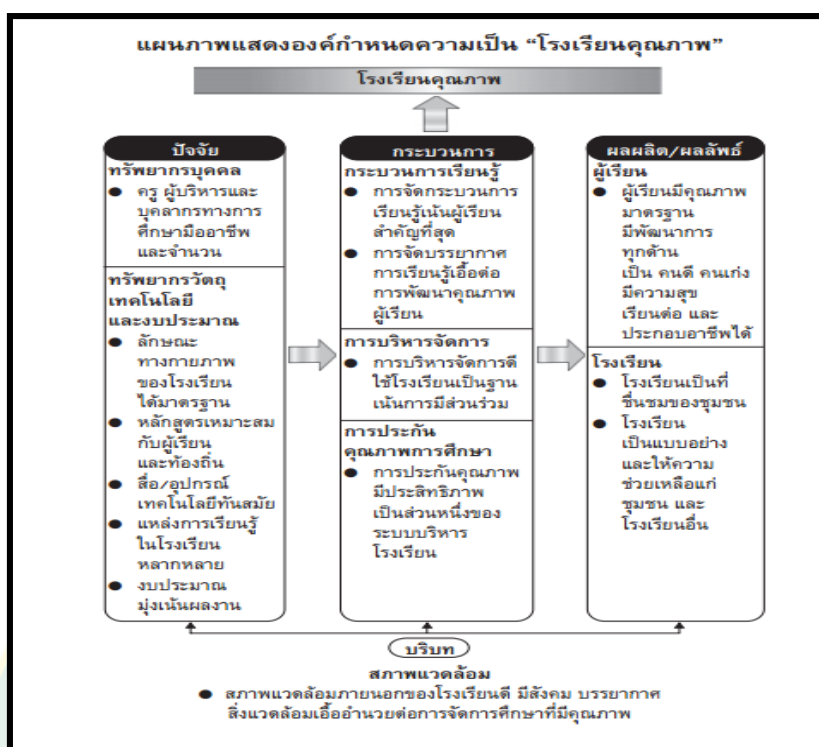
4.2 รูปแบบของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

Pollack et al. (1987) ได้นำเสนอรูปแบบของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จโดยจำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ บรรยากาศสถานศึกษา การเรียนการสอน และโครงสร้างและกระบวนการองค์การ โดยแสดงให้เห็นถึงบทบาทของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อองค์ประกอบทั้งสาม

Heneveld (1994) ได้เสนอรูปแบบความสำเร็จของสถานศึกษาที่สอดคล้องกันในเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน คือ กลุ่มปัจจัยภายนอกโรงเรียน ได้แก่ นโยบาย หลักสูตรมาตรฐาน การประเมินผล สิ่งอำนวยความสะดวก ตำราวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และกลุ่มปัจจัยภายในโรงเรียน ได้แก่ วัฒนธรรมโรงเรียน คุณภาพของครู ระเบียบวินัย การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน สภาพของผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความต่อเนื่องของการศึกษา

Heneveld and Craig (1996); Saunders (2000) และ Skipper (2000) เสนอกรอบแนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษาไว้สอดคล้องกัน โดยแนวคิดดังกล่าวยึดทฤษฎีเชิงระบบ (system theory) คล้ายกับรูปแบบของ Hoy & Miskel อันประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยด้านบริบท (contextual factors) ปัจจัยคุณลักษณะของผู้เรียน (children's characteristics) กลุ่มปัจจัยป้อนเข้า (supporting inputs) เช่น การสนับสนุนจากระบบการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และวัสดุอุปกรณ์ที่พอเพียง จะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของนักเรียน เช่น การมีส่วนร่วม ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ภายใต้องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ บรรยากาศการเรียนการสอน ระเบียบวินัย การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา รางวัลและสิ่งจูงใจ กลุ่มเงื่อนไขที่ส่งเสริม (enabling conditions) เช่น ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ครูผู้สอนที่มีความสามารถ และกลุ่มกระบวนการเรียนการสอน (teaching/learning process) เช่น มีวิธีสอนที่หลากหลาย การให้การบ้าน การประเมินผล

อาร์ุง จันทวานิช (2547: 13-16) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในแนวคิดที่ว่า “โรงเรียนคุณภาพ” ไว้ว่า เป็นโรงเรียนที่มีสังคม บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ มีความพร้อมทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี ทั้งในการบริหารจัดการ การเรียนรู้ เป็นโรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษาได้สนองความต้องการของชุมชน รวมทั้งสามารถให้ความช่วยเหลือชุมชนและสถานศึกษาอื่นได้ ทั้งนี้ได้เสนอองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จไว้ 4 ด้านรวม 14 องค์ประกอบ ปัจจัยหลักความสำเร็จ 38 ปัจจัย ได้แก่

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงองค์กำหนดความเป็นโรงเรียนคุณภาพ

ที่มา: หนังสือแนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ

1. องค์ประกอบด้านผลผลิต / ผลลัพธ์ (3 องค์ประกอบ)

1.1 ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน มีพัฒนาการทุกด้าน เป็นคนดีคนเก่ง มีความสุขเรียนต่อ และประกอบอาชีพได้ โดยมีปัจจัยหลักความสำเร็จ 4 ปัจจัย ได้แก่ ผู้เรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีพัฒนาการทุกด้านเต็มตามศักยภาพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ตามที่หลักสูตรและสถานศึกษากำหนด และคุณภาพผู้เรียนเป็นที่ยอมรับของสังคม

1.2 โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชน โดยมีปัจจัยหลักความสำเร็จ 1 ปัจจัย คือ ชุมชนพึงพอใจ และศรัทธาต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน

1.3 โรงเรียนเป็นแบบอย่างและให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และโรงเรียนอื่น มีปัจจัยหลักความสำเร็จ 3 ปัจจัย คือ โรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน และโรงเรียนอื่นในการพัฒนา ครูและบุคลากรร่วม และสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมชุมชน ครูและบุคลากรส่งเสริม และสนับสนุนโรงเรียนอื่นพัฒนาการจัดการศึกษา

2. องค์ประกอบด้านกระบวนการ (4 องค์ประกอบ)

2.1 การจัดการกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด มีปัจจัยหลักความสำเร็จ 4 ปัจจัย คือ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนคิดเองและปฏิบัติจริง ครูจัดการเรียนรู้ให้ ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม

2.2 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีปัจจัยหลัก ความสำเร็จ 2 ปัจจัย คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน ถูกสุขลักษณะปลอดภัย ร่มรื่น สวยงามเอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนมีวัฒนธรรมการเรียนรู้

2.3 การบริหารจัดการดี โรงเรียนเป็นฐาน และเน้นการมีส่วนร่วม มีปัจจัยหลัก ความสำเร็จ 2 ปัจจัย คือ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการบริหารจัดการโดยหลัก ธรรมาภิบาล

2.4 การประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหาร โรงเรียน มีปัจจัยหลักความสำเร็จ 2 ปัจจัย คือ มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่ชัดเจน ครบวงจร ปฏิบัติได้ และมีความพร้อมรับการประเมินภายนอก

3. องค์ประกอบด้านปัจจัย (6 องค์ประกอบ)

3.1 ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษามีอาชีพ และจำนวนเพียงพอ มีปัจจัย ความสำเร็จ 7 ปัจจัย คือ ครูมีความสามารถจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ประพฤติ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ได้รับการพัฒนาตรงตามความต้องการ สอดคล้องกับ ภาระหน้าที่ ครูครบตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีภาระงานเหมาะสม มีขวัญและกำลังใจในการประกอบ วิชาชีพครู ผู้บริหารสามารถพัฒนางานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ และประพฤติ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ วิชาชีพ

3.2 ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนได้มาตรฐาน ปัจจัยหลักความสำเร็จ 4 ปัจจัย คือ พื้นที่โรงเรียน โครงสร้างพื้นฐาน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้อง บริการ และพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมกีฬา และการพักผ่อนเหมาะสม

3.3 หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น โดยมีปัจจัยหลักความสำเร็จ 1 ปัจจัย คือ หลักสูตรของสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอบสนองต่อความต้องการ ของผู้เรียนและท้องถิ่น

3.4 สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีทันสมัย โดยมีปัจจัยหลักความสำเร็จ 1 ปัจจัย คือ สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อการบริหารจัดการเหมาะสมทันสมัย และเพียงพอ

3.5 แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนหลากหลาย มีปัจจัยหลักความสำเร็จ 3 ปัจจัย คือ ห้องสมุดได้มาตรฐาน มีศูนย์วัฒนธรรมชุมชนในโรงเรียน มีแหล่งการเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่หลากหลายไว้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน

3.6 งบประมาณมุ่งเน้นผลงาน มีปัจจัยหลักความสำเร็จ 1 ปัจจัย คือ มีการจัดงบประมาณตามมาตรฐานการจัดการทางการเงิน

4. องค์ประกอบด้านบริบท (1 องค์ประกอบ)

สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนดี มีสังคม บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มีปัจจัยหลักความสำเร็จ 3 ปัจจัย คือ ที่ตั้งเหมาะสม ชุมชนร่วมมือ และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหลากหลาย

จากรูปแบบของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการจะทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะปัจจัยในส่วนของตัวครู หรือผู้สอน ต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน นอกจากนั้นต้องอาศัยการจัดโครงสร้างภายในโรงเรียนอย่างชัดเจน เช่น การแบ่งวาระระดับใด ชั้นใด ต้องสอนเนื้อหาอะไร รวมถึงการแบ่งสายการบังคับบัญชาในสถานศึกษาด้วย นอกจากนี้ภาระงานด้านการสอนของครู การบริหาร และการนิเทศสอนงานของผู้บริหาร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การมีแผนการสอนที่เหมาะสม และการมีห้องสมุดไว้สำหรับบริการค้นคว้าข้อมูล ต่างก็มีผลกระทบต่อความสำเร็จของสถานศึกษาทั้งสิ้น

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยองค์การทางการศึกษา

1. ความหมายขององค์การ (organization)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามของคำว่า “องค์การ” ไว้หลายนิยามที่แตกต่างกัน ดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ให้ความหมายขององค์การ คือ ศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในตราสารจัดตั้งซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน เช่น บริษัท จำกัด สมาคม หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ

Barnard (1974: 30) ให้ความหมายว่าองค์การ คือ ระบบที่มีบุคคลสองคนหรือมากกว่าขึ้นไปร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างมีจิตสำนึก

Hicks (1972: 16) ให้ความหมายว่าองค์การ คือ กระบวนการจัดโครงสร้างให้บุคคลเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interact) ในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

Katz and Kahn (1978: 34) ให้ความหมายว่าองค์การ คือ ระบบเปิดที่มีการเคลื่อนไหว มีการเปลี่ยนแปลง มีลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ประกอบด้วย สิ่งนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output)

Weber (อ้างใน สมคิด บางโม, 2538: 14) ให้ความหมายว่าองค์การ คือ หน่วยสังคมหรือหน่วยงานซึ่งมีกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

พะยอม วงศ์สารศรี (2538: 4-5) ให้ความหมายว่าองค์การ คือ ระบบที่บุคคลมีการรวมตัวของกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีจุดมุ่งหมายร่วมกันทำงาน โดยอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างของงาน ออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อแบ่งงานให้แก่สมาชิก ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2550: 9) ให้ความหมายว่าองค์การ เป็นการร่วมมือประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่มีอยู่ร่วมกัน ด้วยวิธีการแบ่งหน้าที่หรือแบ่งแรงงาน ตามลำดับชั้น อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2551: 4) ให้ความหมายว่าองค์การ คือ กลุ่มของบุคคลที่ทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ร่วมกัน

สรุปได้ว่าองค์การเป็นการรวมของบุคคลหรือสมาชิกหรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการดำเนินงานหรือกิจกรรมร่วมกันด้วยวิธีการแบ่งหน้าที่หรือแบ่งแรงงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. ประเภทขององค์การ (type of organization)

นักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทขององค์การ ไว้ดังนี้

จรรยา ทองถาวร (2537: 131) แบ่งประเภทขององค์การตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง ไว้ 4 ประเภท ดังนี้

- 1) องค์การเพื่อประโยชน์ของสมาชิก (mutual-benefit) เช่น พรรคการเมือง สมาคม และสหกรณ์ เป็นต้น
- 2) องค์การเพื่อธุรกิจ (business concern) เช่น บริษัท ห้างร้าน ธนาคาร เป็นต้น
- 3) องค์การเพื่อสาธารณะ (commonweal organization) เช่น กระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น
- 4) องค์การเพื่อการบริการ (service organization) เช่น โรงเรียน และโรงพยาบาล เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังแบ่งตามหลักการจัดระเบียบภายในองค์การ คือ องค์การที่เป็นทางการ (formal organization) หรือองค์การรูปนัย เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นมาตามกฎหมาย มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนมีระเบียบแบบแผน รูปแบบการบังคับบัญชา กำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละแผนงานอย่างชัดเจน เช่น มหาวิทยาลัย แบ่งเป็นคณะวิชาและภาควิชา เป็นต้น และองค์การที่ไม่เป็นทางการ (informal organization) หรือองค์การอรูปนัย เป็นองค์การที่เกิดขึ้น จากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในกลุ่ม ไม่มีกฎหมาย และระเบียบอันชอบธรรมรองรับ ตลอดจนไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอน เช่น ชมรมอาจารย์ สโมสรอาจารย์ เป็นต้น

สมพร สุทัศน์ีย์ (2541: 370-371) แบ่งประเภทขององค์การตามหลักการจัดระเบียบภายใน องค์การ ได้แก่ องค์การรูปนัย (formal organization) องค์การประเภทนี้มีระเบียบแบบแผน โครงสร้างชัดเจน เพื่อเป็นหลัก หรือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรใน องค์การเป็นไปอย่างมีระบบ มีขอบเขตจำกัด ขาดอิสระเสรี การติดต่อสื่อสารเฉพาะในเรื่องงานและ หน้าที่ความรับผิดชอบ การบังคับบัญชาเป็นไปตามสายงาน ตามลำดับชั้น และองค์การอรูปนัย (informal organization หรือ informal relations) เป็นองค์การนอกแบบ เกิดจากการรวมกันของ กลุ่มบุคคลไม่มีระเบียบแบบแผนและรูปแบบเฉพาะ เป็นการรวมกันเป็นโครงสร้างที่หลวม ๆ ไม่มี การกำหนดหน้าที่ ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรเป็นในลักษณะส่วนตัวของ กลุ่มคนที่มีความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม รสนิยมที่ตรงกัน และอาศัยหลักมนุษยสัมพันธ์เป็นเครื่องมือใน การติดต่อสื่อสารในลักษณะที่เป็นมิตร

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทขององค์การคือ แบ่งตามความมุ่งหมายที่จัดตั้ง และแบ่งตาม หลักการจัดระเบียบภายในองค์การ โดยการแบ่งตามความมุ่งหมายที่จัดตั้ง จะคำนึงถึงผลประโยชน์ และการบริการเป็นหลัก ส่วนการแบ่งตามหลักการจัดระเบียบภายในองค์การ คำนึงถึงโครงสร้าง การกำหนดสายการบังคับบัญชาการกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละแผนงาน รวมถึงความสัมพันธ์ ส่วนบุคคลในกลุ่มเป็นหลัก

3. โครงสร้างขององค์การ (organizational structure)

โครงสร้างองค์การเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนและกลุ่มคนภายใน องค์การ ซึ่งอิทธิพลที่สร้างขึ้นนั้นส่วนใหญ่เกิดจากวัตถุประสงค์ในการควบคุม (control) โดยการถูก ควบคุมนั้นมาจากลักษณะของงาน ที่ได้ออกแบบไว้ภายในโครงสร้างองค์กร นักวิชาการหลายท่าน กล่าวถึงโครงสร้างองค์การไว้ดังนี้

อุทัย หิรัญโฑ (2526: 217 – 218 อ่างใน จรูญ ทองถาวร, 2537: 131-132) ได้กล่าวว่าทุก องค์การจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้าง ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (objective) ก่อนจัดตั้งจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ว่าตั้งองค์การขึ้นมาเพื่ออะไร
2. ภารกิจหน้าที่ (function) องค์การที่จัดตั้งขึ้น ย่อมจะมีหน้าที่วัตถุประสงค์อย่างใดอย่าง หนึ่ง หรือหลายอย่าง โดยทั่วไปแล้วภารกิจ หรือหน้าที่ขององค์การจะกำหนดไว้อย่างถาวรมากกว่าจะ กำหนดไว้ชั่วคราว
3. การแบ่งงานกันทำ (division of work) การแบ่งงานและมอบหมายแต่ละคน หรือแต่ละ หน่วยงานรับผิดชอบอย่างเป็นกิจจะลักษณะ และจัดให้มีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบ

4. สายการบังคับบัญชา (hierarchy) แสดงความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นระหว่างผู้บังคับบัญชา กับผู้ใต้บังคับบัญชา

5. ช่วงการควบคุม (span of control) แสดงให้เห็นขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาคนหนึ่งต่อผู้ใต้บังคับบัญชากี่คน

6. เอกภาพในการบังคับบัญชา (unity of command) อำนาจการควบคุมบังคับบัญชาซึ่งรวมอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะหนึ่งบุคคลใดอย่างชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่ที่ก้าวร้าวกัน และมุ่งทำให้เกิดเอกภาพในการบริหาร

เชาว์ ไพร์พริณโรจน์ (อ้างใน ศิริอร ชันธหัตถ์, 2536) ได้แบ่งประเภทการจัดโครงสร้างขององค์กรไว้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. โครงสร้างองค์กรตามหน้าที่การทำงาน (functional organization structure) โครงสร้างนี้แสดงให้เห็นว่าในแต่ละแผนกนั้นมีหน้าที่อะไรบ้าง การจัดองค์กรรูปแบบนี้มักเน้นที่การรวมอำนาจไว้ ณ จุดที่สูงที่สุด ไม่มีการกระจายอำนาจในการบริหารให้ลดหลั่นลงไป

2. โครงสร้างองค์กรตามสายงานหลัก (line organization structure) โครงสร้างนี้มีการบังคับบัญชาจากบนลงล่างเป็นชั้น ๆ จะไม่มีการสั่งการแบบข้ามชั้นตอนในสายงาน เหมาะสมสำหรับองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีการขยายตัวในอนาคต การจัดองค์กรแบบนี้จะคำนึงถึงสภาพของงานที่เป็นจริง เช่น แบ่งตามอาณาเขต แบ่งตามประเภทของลูกค้า หรือแบ่งตามกระบวนการ

3. โครงสร้างองค์กรแบบคณะที่ปรึกษา (staff organization structure) การจัดโครงสร้างโดยการให้มีที่ปรึกษาเข้ามาช่วยการบริหารงานหรือแนะนำ เช่น ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น ทั้งนี้ที่ปรึกษาไม่มีอำนาจในการสั่งการใด ๆ นอกจากคอยป้อนข้อมูลให้ผู้บริหารเป็นผู้ชี้ขาดอีกชั้นหนึ่ง

4. โครงสร้างองค์กรแบบคณะกรรมการบริหาร (committees organization structure) เช่น คณะกรรมการบริหารงานรถไฟแห่งประเทศไทย คณะกรรมการบริหารบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ เป็นต้น การบริหารงานองค์กรโดยให้มีคณะกรรมการบริหารเช่นนี้ ผลดีจะช่วยขจัดปัญหาการบริหารงานแบบผูกขาดของคน ๆ เดียว หรือการใช้แบบเผด็จการเข้ามาบริหารงาน

5. โครงสร้างองค์กรงานอนุกร (auxiliary) หรือบางที่เรียกว่าหน่วยงานแม่บ้าน (house-keeping agency) ซึ่งเป็นงานเกี่ยวกับธุรการ และอำนวยความสะดวก เช่น งานเลขานุการ และงานตรวจสอบภายใน เป็นต้น

สมพร สุทัศน์ (2541: 371-372) ให้ความหมายของโครงสร้างองค์กรไว้ว่า เป็น แผนภูมิที่แสดงถึงตำแหน่งต่าง ๆ ทั้งหมดในองค์กร แสดงความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน หรือแสดงตำแหน่งต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันทั้งแนวตั้งและแนวนอน ใช้ทฤษฎี “ประเพณี” (classical organization theory) ในการสร้างโครงสร้างขององค์กร โดยถือหลักว่าลักษณะงานใดที่คล้ายกันจะ

อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เป็นกรม กอง หรือแผนกเดียวกัน เพื่อจะได้รับทราบร่วมกันว่าจะรับผิดชอบเรื่องอะไรไม่ว่าเป็นองค์การในรูปแบบใดถ้าเป็นองค์การรูปนัยโครงสร้างจะกำหนดสายงานบังคับบัญชา

จากแนวความคิดต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่าทุกองค์การต้องมีโครงสร้าง เพื่อช่วยในการบริหารงานตามสายงานบังคับบัญชา และเป็นตัวกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจขององค์การ เพื่อแสดงให้เห็นสายการบังคับบัญชา และตำแหน่งของบุคคลในองค์การที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมองค์การ

4. ปัจจัยภายในองค์การ (organizational factors)

ทุกองค์การมีลักษณะที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุประสงค์ นโยบาย ขั้นตอนโครงสร้าง ในองค์การและระบบภายในองค์การ

Harrell (1972 อางใน นิมะ หุตาคม, 2541: 10) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมภายในองค์การมีอิทธิพลสำคัญที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านบุคคล (personal factors) คุณลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงาน ดังนี้
 - 1.1 ประสบการณ์ในการทำงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการทำงาน โดยพบว่าบุคคลที่มีระยะเวลาการทำงานนาน จะทำให้เกิดความพึงพอใจในงานที่ทำ
 - 1.2 เพศ มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของงานที่ทำ เพศหญิงมีความอดทนในงานที่ต้องใช้ฝีมือ และในงานที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าเพศชาย
 - 1.3 สมาชิกที่ทำงานด้วยกันมีผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน งานที่ต้องการความรู้และความสามารถที่หลากหลาย ต้องอาศัยสมาชิกที่มีทักษะในงานหลาย ๆ ด้าน และความสามัคคีอันมีส่วนที่จะนำความสำเร็จมาสู่งานที่ทำได้
 - 1.4 อายุมีความเกี่ยวข้องกับระยะเวลา และประสบการณ์ในการทำงาน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ทำด้วย
 - 1.5 เวลาในการทำงานจะสร้างความพึงพอใจในงานมากกว่าต้องทำงานในช่วงเวลาของการพักผ่อน
 - 1.6 เชาว์ปัญญา มีส่วนเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงาน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะงาน
 - 1.7 ระดับการศึกษาขึ้นอยู่กับงานที่ทำว่าเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากรหรือไม่ เช่น แพทย์ วิศวกร มีระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับงานเป็นต้น
 - 1.8 บุคลิกภาพ ขึ้นอยู่กับเครื่องมือในการวัดบุคลิกภาพ เนื่องจากเครื่องมือนี้มีความไม่เที่ยงตรงเท่าที่ควร

1.9 ระดับเงินเดือน มีผลโดยตรงกับความพึงพอใจในการทำงาน โดยเงินเดือนที่มากเพียงพอดต่อการครองชีพ จะทำให้คนมีความพึงพอใจในการทำงานสูงกว่าคนที่มียังระดับเงินเดือนต่ำ

1.10 แรงจูงใจในการทำงานเป็นการแสดงออกถึงความต้องการของบุคคลโดยเฉพาะ แรงจูงใจจากปัจจัยตัวผู้ทำงาน

1.11 ความสนใจในงาน การได้ทำงานที่ตนเองมีความถนัด จะทำให้บุคคล มีความสุข และมีความพึงพอใจในมากกว่าบุคคล ที่มีไม่มีความสนใจในการปฏิบัติงาน

2. ปัจจัยด้านงาน (factors in the job)

2.1 ลักษณะงาน ได้แก่ ความน่าสนใจ และความท้าทายของงาน โอกาสที่จะได้เรียนรู้ และศึกษา โอกาสที่จะทำให้งานนั้นสำเร็จ การรับรู้หน้าที่ความรับผิดชอบ วิธีการและการ ควบคุมการทำงาน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

2.2 ทักษะและความเชี่ยวชาญชำนาญในการทำงาน จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับ ลักษณะของงาน ฐานะทางอาชีพ ความรับผิดชอบ เงินเดือนที่ได้รับไป

2.3 ขนาดของหน่วยงาน พบว่าหน่วยงานขนาดเล็ก จะเกิดความพึงพอใจในการทำงาน มากกว่าหน่วยงานขนาดใหญ่ เนื่องจากหน่วยงานขนาดเล็กพนักงานมีโอกาสรู้จักทำความ คุ่นเคยกัน รู้สึกเป็นกันเอง และร่วมมือช่วยเหลือกัน ได้ง่ายกว่าหน่วยงานใหญ่

2.4 สภาพทางภูมิศาสตร์ในแต่ละพื้นที่มีส่วนสัมพันธ์กับความพึงพอใจ ทั้งนี้เนื่องจาก ความคุ่นเคยความใกล้ชิดระหว่างการทำงานในเมืองเล็กมีมากกว่าในเมืองใหญ่

2.5 โครงสร้างของงาน โดยงานที่มีโครงสร้างที่ชัดเจน ย่อมสะดวกต่อผู้ปฏิบัติงาน เพราะรู้ว่าต้องทำอะไร และมีวิธีการดำเนินการอย่างไร อีกทั้งการควบคุมการปฏิบัติงานก็ง่ายสามารถ ป้องกันมิให้เกิดความเสียหายในการทำงาน

3. ปัจจัยด้านการจัดการ (factors controllable by management)

3.1 ความมั่นคงในงาน พบว่า บุคลากรมีความต้องการงานที่มีความมั่นคง เช่น บริษัท ในประเทศญี่ปุ่นที่คิดถึงความมั่นคงของงาน จึงมีนโยบายการจ้างงานตลอดชีวิต

3.2 รายรับที่ดีของบุคลากร สามารถดึงดูดคนให้อยู่ในองค์กร และสร้างความพึงพอใจ ในการทำงานให้เกิดขึ้นได้

3.3 การได้รับผลประโยชน์เป็นการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน

3.4 โอกาสความก้าวหน้าในการทำงานมีความสำคัญ พบว่าผู้สูงวัยให้ความสำคัญกับ ความก้าวหน้าน้อยกว่าผู้อ่อนวัยกว่า

3.5 อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ที่หน่วยงานมอบหมายให้เพื่อควบคุมสั่งการให้งานที่ ได้รับมอบหมายประสบความสำเร็จงานที่มีอำนาจตามหน้าที่ไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความอึดอัด ไม่สามารถทำงานได้ตามความตั้งใจย่อมส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน

3.6 สภาพสถานที่ทำงานที่ดีมีความแข็งแรง มั่นคง ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน

3.7 ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานได้เช่นกัน

3.8 ความรับผิดชอบในงาน เช่น ตำแหน่ง อายุ ประสบการณ์ เงินเดือน มีความสำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานได้เช่นกัน

3.9 การนิเทศ สอนงาน มีผลต่อขวัญกำลังใจ และเจตคติที่ดีระหว่างผู้นิเทศสอนงานกับผู้รับการนิเทศสอนงาน

3.10 การสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นการสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจในการทำงานได้

3.11 ความศรัทธาในผู้บริหาร จะทำให้บุคลากรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบุคลากรที่ชื่นชมในความสามารถของผู้บริหารจะเกิดขวัญ และกำลังใจในการทำงาน

3.12 ความเข้าใจกัน ความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกันระหว่างกันผู้บริหารกับบุคลากร จะสามารถสร้างความพึงพอใจในการทำงานให้เกิดขึ้นได้

5. พฤติกรรมองค์การ (organizational behavior)

5.1 ความหมาย

เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกันเข้าเป็นองค์การก่อให้เกิดพฤติกรรมองค์การขึ้นพฤติกรรมขององค์การนี้จะแตกต่างจากพฤติกรรมของส่วนบุคคล เพราะพฤติกรรมองค์การเป็นของกลุ่มคนที่เกิดขึ้นใหม่ โดยเป็นพฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่มารวมกัน และมีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย ที่จะกระทบต่อพฤติกรรมองค์การ ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของพฤติกรรมองค์การ ดังนี้

Middlemist and Hitt (1988: 5) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมองค์การ หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมของบุคคล และกลุ่มภายในองค์การ ซึ่งความเข้าใจดังกล่าว จะนำไปใช้ในการเพิ่มความพึงพอใจให้แก่พนักงานเพิ่มผลผลิต และประสิทธิผลขององค์การนั้น ๆ

Baron and Greenberg (1990: 4) ได้ให้ความหมายของ พฤติกรรมองค์การไว้ว่าเป็น การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การ โดยศึกษากระบวนการของปัจเจกบุคคลกลุ่ม และองค์การอย่างเป็นระบบ เพื่อนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ และทำให้บุคคลที่ทำงานในองค์การมีความสุข

Morrhead and Griffin (1995: 4) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมองค์การไว้ว่าเป็น การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมมนุษย์กับองค์การ และตัวองค์การเอง

อรุณ รักธรรม (2526 อ่างใน จรุงญ ทองถาวร (2537: 132-133) ได้กล่าวถึงพฤติกรรม หรือ ประสิทธิภาพขององค์การให้พิจารณาจากเกณฑ์ 4 ประการ คือ

1. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในองค์การผู้บริหารองค์การ จะต้องผสมผสานความต้องการ และบุคลิกภาพของสมาชิกให้กลมกลืนกันกับความต้องการ และเป้าหมายขององค์การให้ได้
2. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เช่น กรณีน้ำมัน ขาดแคลน แต่กิจการขององค์การ หรือบริษัทก็สามารถดำเนินการต่อไปได้ เป็นต้น
3. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ เช่น ธนาคารที่มีกำไรดี ก็แบ่งปันกำไรบางส่วนนั้น คือ ให้แก่สังคมทำให้สังคมยอมรับ ธนาคารนั้นก็ดำเนินกิจการได้อย่างดี
4. ผลผลิตขององค์การความอยู่รอดขององค์การเป็นผลมาจากผลผลิตขององค์การนั้น ๆ เช่น กรณีสถานศึกษาผลิตนักศึกษาออกไปแล้วไม่มีใครรับเข้าทำงาน ต่อไปไม่มีคนสมัครเข้าเรียนก็ต้องปิด

สมยศ นาวิการ (2543: 14) ให้ความหมายของพฤติกรรมองค์การว่า เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบของบุคคล กลุ่ม และโครงสร้าง ที่มีต่อพฤติกรรมภายในองค์การ

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2550: 13) กล่าวว่าพฤติกรรมองค์การ หมายถึง การกระทำ และเจตคติของคนในองค์การ

จากความหมายที่หลากหลาย สรุปได้ว่าพฤติกรรมองค์การหมายถึงพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติงานของทุกฝ่ายภายในองค์การ สมรรถภาพในการปฏิบัติงาน และผลที่แสดงถึงประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมาย พฤติกรรมองค์การ จึงเกิดจากพฤติกรรมสมาชิก พฤติกรรมกลุ่ม พฤติกรรมระหว่างกลุ่ม สิ่งที่เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมองค์การมีผลทำให้องค์การประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมาย เช่น การกำหนดเป้าหมายแผนงาน และนโยบายให้เหมาะสม ตลอดจนสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ร่วมงานทุกระดับชั้นได้เป็นอย่างดี

5.2 ความสำคัญของพฤติกรรมองค์การ

5.2.1 การศึกษาพฤติกรรมองค์การช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจในพฤติกรรม และความรู้สึกของตนเอง เช่น มีความเข้าใจในความรู้สึก ความต้องการและแรงจูงใจของตนเอง ทำให้ทราบถึงจุดอ่อน และจุดแข็งของพฤติกรรมของตนเอง ตลอดจนปัจจัยที่เป็นสาเหตุ ทำให้สามารถทำนาย และควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เช่น นำความรู้ที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรม และความสามารถในการตัดสินใจ การตอบสนอง การควบคุมอารมณ์ และความเครียดต่าง ๆ การพัฒนาการสื่อสารกับผู้อื่น

5.2.2 ทำให้เกิดความเข้าใจ และควบคุมพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องรับผิดชอบในการวางแผน การจัดองค์การ และควบคุมการทำงาน ที่จะนำไปสู่

ผลสำเร็จขององค์การ การศึกษาพฤติกรรมองค์การ จะทำให้ผู้บริหารเข้าใจธรรมชาติ และความ ต้องการของผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคน เข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง สามารถทำนาย ได้ว่า ถ้าใส่ตัวแปรใดเข้าไป จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมอะไร ซึ่งนำมาสู่การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมใน องค์การด้วยการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

5.2.3 การทำงานต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์การ การเข้าใจ กระบวนการเกิดทัศนคติของบุคคล การเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล กระบวนการกลุ่มที่ เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมภายในองค์การ พฤติกรรมที่ เกี่ยวกับอำนาจ และการเมืองภายในองค์การ จะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจกระบวนการ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมในองค์การ ทำให้สามารถนำมาใช้ในการสนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี

5.2.4 ทำให้เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายพฤติกรรมของผู้บริหารในระดับที่อยู่ เหนือขึ้นไปที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายขององค์การ เช่น ผู้บริหารจากส่วนกลาง ผู้ตรวจราชการ ผู้ถือหุ้น รวมทั้งคู่แข่ง (competitors) ผู้ส่งวัตถุดิบให้ (suppliers) และลูกค้าขององค์การ ตลอดจน สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมองค์การ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหาร เข้าใจตนเองเข้าใจผู้ได้บังคับบัญชา เข้าใจเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนเข้าใจผู้บริหาร และบุคคลอื่น และ สถานะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย โดยความเข้าใจเหล่านี้ จะทำให้สามารถทำนาย พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น และสามารถปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง จูงใจ สนับสนุน และควบคุมพฤติกรรม ของบุคคลอื่น อันเป็นส่วนสำคัญ ที่จะทำให้ผู้บริหารสามารถบริหารตนเอง และบุคคลรอบข้าง และ ทำให้องค์การประสบความสำเร็จได้

ตอนที่ 4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับความหมายของการศึกษา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520 ไว้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และ คุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศ ก็ย่อมทำ ได้สะดวกราบรื่น ได้ผลแน่นอนและรวดเร็ว

ครู หรือผู้สอน ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษามาช้านาน แนวปฏิบัติดังกล่าวได้ วางรากฐานการเรียนแบบตามบทเรียน หรือเรียนแบบท่องจำมากกว่าเรียน เพื่อพัฒนาทักษะการคิด ของนักเรียน ทำให้เห็นถึงข้อบกพร่องของนักเรียนที่ไม่กระตือรือร้น ขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ และไม่มีความคิดสร้างสรรค์ กระทรวงศึกษาธิการได้ปฏิรูประบบการศึกษาครั้งสำคัญขึ้น กำหนดให้

นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยมุ่งหวังจะผลิตผู้เรียนที่มีศักยภาพ และสามารถเรียนรู้อย่างยั่งยืนได้ โดยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 มาตรา 22 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1. แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน

แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีมีดังต่อไปนี้

1.1 บรรยากาศของสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ครูควรพัฒนาและจัดอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความศรัทธาโดยถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สื่ออย่างหนึ่งของการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

1.2 กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกแห่งและทุกเวลาตลอดชีวิต การสอนในยุคปัจจุบันจะต้องเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองไม่ใช่การเรียนในแบบมีครูสอน

1.3 ผู้เรียนสามารถนำผลของการเรียนรู้ไปสู่กระบวนการปฏิบัติจริงได้ชีวิต ดังนั้น สิ่งที่จัดหรือสร้างให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ควรเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สร้างความรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

1.4 การเรียนรู้ที่ดีผู้เรียนควรจะได้มีโอกาสสัมผัสของจริง ได้ทดลองลงมือปฏิบัติ ได้ร่วมมือกันในกระบวนการทำงานกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกันในสังคม เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาได้อย่างมีสติและปัญญา กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของการพัฒนา ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการ และตามความสนใจ ให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาตนเองโดยมีครูเป็นผู้จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

1.5 ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มากมายหลากหลายสาขาเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลาช้านาน การจัดกิจกรรมการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำเอาทรัพยากรอันมีค่า และภูมิปัญญาของท้องถิ่นชาวบ้านมาใช้ในการเรียนการสอน เช่น การเกษตรกรรม ดนตรี วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรัก เกิดความหวงแหน และผูกพันกับท้องถิ่น

1.6 แก่นแท้ของการเรียนอยู่ที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนควรเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้รู้จักการเรียนรู้ วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้รูปแบบ และเทคนิควิธีที่หลากหลาย

2. หลักการเรียนรู้ที่สำคัญ

2.1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนตามทฤษฎีวิธีการเชิงระบบ (system approach) หมายถึง การนำเอาองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วนมารวมกันอย่างส่งเสริมสอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยทั่วไปองค์ประกอบสำคัญของวิธีการเชิงระบบมีอยู่ 3 ส่วน ได้แก่

1) ปัจจัยหรือสิ่งนำเข้า (input) ได้แก่ ความรู้และกระบวนการเรียนการสอนที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียน

2) กระบวนการ (process) ได้แก่ กระบวนการที่ผู้เรียนนำความรู้จาก Input ไปขยายผลหรือทดลองใช้กับชีวิตจริง

3) ผลผลิตหรือผลสำเร็จ (output) ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการนำความรู้นั้นไปใช้ในการดำรงชีวิตจริง

2.2 การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด (learner centered) เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียน และทำกิจกรรมในสิ่งที่ตรงกับสภาพปัญหาของตนเอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยเน้นกิจกรรมที่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริงของผู้เรียนได้ โดยมีครูเป็นผู้ร่วมวางแผน ให้คำแนะนำในฐานะผู้มีความรู้และประสบการณ์มากกว่า ในการวางแผนการเรียน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างสูงสุด ตามขั้นตอน ดังนี้

1) ครูศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

2) ผู้เรียนและครูร่วมกันวางแผนในเรื่องที่จะเรียน

3) ผู้เรียนทำความเข้าใจจุดประสงค์ของการเรียนรู้ก่อนเริ่มกิจกรรมเสมอ

4) ผู้เรียนและครูร่วมกันกำหนดเนื้อหา กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนรวมทั้งประเมินผลการเรียนรู้

5) ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกันและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ กิจกรรมที่จัดควรมีหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

6) ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองจากจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

2.3 การเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic learning) ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนได้ปรับเปลี่ยนให้สามารถสร้างความรู้ ความสามารถด้วยตนเอง โดยมีครูและผู้เรียนร่วมกันวางแผนการเรียนสิ่งที่ต้องการเรียน การจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ จะช่วยทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และตอบสนองชีวิตผู้เรียนได้ โดยคำนึงชีวิตและองค์ความรู้ที่มีรอบ ๆ ตัว

2.4 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีความเชื่อว่าเป็นการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาในด้านความรู้ ทักษะ และ

พฤติกรรมของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะดึงเอาประสบการณ์ และ ศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้

1) ประสบการณ์ (experience) ครูจะกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ เดิมของตนเองมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ของตนเอง โดยการศึกษาหาความรู้จาก ครูหรือจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการทำงานกลุ่ม

2) สะท้อนความคิด (reflection and discussion) ครูจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสร้างบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยครูและผู้เรียน จะร่วมกันกำหนดประเด็นหัวข้อในการอภิปรายกลุ่มย่อย เพื่อนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ เพื่อรับฟังความคิดเห็นโดยใช้ความรู้พื้นฐานจากประสบการณ์ของผู้เรียน

3) ความคิดรวบยอด (concept) ขั้นตอนนี้จะเป็นการสร้างความเข้าใจของตัวผู้เรียนเอง โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการสะท้อนความคิดเห็น และการอภิปราย เพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอดให้เป็นความรู้ของตนเอง

4) ประยุกต์แนวคิด (experimentation/application) เป็นขั้นตอนที่ต้องการให้ผู้เรียนนำผลจากความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางของตน

3. ลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะผู้เรียนรู้และลักษณะกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สามารถสรุปได้ดังนี้ (คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543: 11-12)

ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ คือ คนดี และคนมีความสุข

1. ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต มีความสามารถด้านหนึ่งด้านใด หรือหลาย ๆ ด้าน หรือมีความสามารถพิเศษ เช่น ความสามารถทางคณิตศาสตร์ ทักษะ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีความสามารถด้านภาษา มีความริเริ่มคิดสร้างสรรค์ ด้านศิลปะ และดนตรี มีความสามารถด้านกีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นต้น เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์ เทคโนโลยี มีความเป็นไทยและทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคมและชาติได้

2. ผู้เรียนเป็นคนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจดีงาม มีจริยธรรมคุณธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเหตุมีผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ เสียสละ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

3. ผู้เรียนเป็นคนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดีทั้งร่างกาย และจิตใจร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือ กระบวนการทางปัญญาที่พัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันทสมัย เน้นกระบวนการคิดและลงมือปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นกระบวนการที่มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีครู และผู้เรียนร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และมุ่งมั่นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุข

ตอนที่ 5 แนวคิดในการพัฒนาโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า

กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1. การพัฒนาที่ยั่งยืน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาหมายถึง ทำให้เจริญการพัฒนาดตรงกับภาษาอังกฤษว่า development แปลว่า การเจริญเติบโต กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไปที่ละเล็กทีละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัว เติบโต มีการปรับตัวที่ดีขึ้นกว่าเดิม สำหรับความหมายของคำว่า ยั่งยืน ให้ความหมายว่า หมายถึง ยืนยง, อยู่ยาวนาน

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The World Commission on Environment and Development หรือ WCED) ให้นิยามของคำว่า ความยั่งยืน หรือ Sustainability เอาไว้ว่า “Development that meet the needs of the present without compromising the ability of future generation to meet their own needs” “การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของคนรุ่นหลังที่จะตอบสนองความต้องการของพวกเขา” เป็นการกระตุ้นให้องค์กรทั่วโลกได้ตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น สังคม สิ่งแวดล้อม หรือแม้กระทั่งผู้คนในอนาคต

การประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร เมื่อพุทธศักราช 2535 ได้มีการลงนามรับรองปฏิญญาริโอ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาและแผนปฏิบัติที่ 21 โดยครอบคลุมการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จะมีผลต่อการนำเอาทรัพยากรมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของ

มนุษย์ และการทิ้งมลสารออกสู่สิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด การแปลความหมายของความยั่งยืนในเชิงธุรกิจ เน้นแนวทางสามเสาหลัก (Three – pillar Approach) ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความต้องการทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนจะต้องไม่เน้นไปที่จุดใดจุดหนึ่งเพียงแห่งเดียว แต่จะต้องมีความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน (ปัทมาวดี โพนขุนกุล ชูชุกิ (2548 อ้างใน สุภาสิณี ดันติศรีสุข, 2555: 3)

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน ในการประชุมแห่งองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา หรืออังถัด (UNCTAD) ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551 ณ กรุงอักกรา สาธารณรัฐกานา โดยทรงให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า

“...การพัฒนา คือ กระบวนการที่นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้า หรือการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น นักพัฒนาซึ่งปัจจุบันมักเรียกว่า ผู้ส่งเสริมการพัฒนาล้วนมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือ มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มเป้าหมายโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และต้องพยายามอนุรักษ์สมดุลธรรมชาติด้วยการดูแลรักษามิให้ทรัพยากรธรรมชาติสิ้นไป

การพัฒนาขึ้นกับปัจจัยทางวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ศาสนา เชื้อชาติ สภาพเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้และเทคโนโลยีหลากหลาย การพัฒนาจะยั่งยืนมิได้ หากประชาชนในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ความยั่งยืนเกิดจากการที่นักพัฒนาถ่ายทอดความรู้ อุดมการณ์ และความตั้งใจสู่รุ่นต่อไป ที่สำคัญต้องสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรุ่นลูกหลาน เพื่อให้เขาเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเขา ความยั่งยืนจะขึ้นอยู่กับการพัฒนาศักยภาพของประชาชน เพื่อให้เขาสามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งพาคนภายนอก

ดังนั้น กุญแจของการพัฒนา คือ การให้การศึกษาและฝึกอบรม วิธีดั้งเดิม คือ การสร้างโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์ถ่ายทอดความรู้และศูนย์สาธิต การพัฒนาเป็นวิธีการที่ใช้ได้ดีที่ทำให้ผู้คนในชุมชนชนบทห่างไกลมีโอกาสรับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ...”

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุล หรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมประเพณี จิตใจ และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกัน หรือองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์ สามารถอยู่ดีมีสุขได้ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบัน และคนรุ่นอนาคต

2. โครงการพระราชดำริ

“...จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงให้ความสำคัญ และตรัสเสมอว่า “คน” เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนา ข้าพเจ้าจึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริในการทรงงานพัฒนาประเทศของพระองค์มาประยุกต์ใช้ในวิธีดำเนินงานโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าริเริ่มขึ้นด้วยพอจะมีความรู้และความสนใจในเรื่องสุขภาพอนามัยและการศึกษา ข้าพเจ้าจึงมุ่งเน้นงานพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในท้องถิ่นทุรกันดาร เพื่อจะได้เติบโตใหญ่เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป ข้าพเจ้าได้ยึดหลักการดำเนินงาน ซึ่งได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ...”

บทความพระราชทานของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “เรียนรู้การทรงงานสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ” ในหนังสือสังฆธรรมแห่งแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: 12)

โครงการพระราชดำริตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้ง 8 โครงการ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2561ก: 24-30) ได้แก่

2.1 โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

“...ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างการดำเนินโครงการในระยะเริ่มต้น ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน ซึ่งจากการที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า คนเราถ้าสุขภาพอนามัยไม่ดีเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ไม่สามารถที่จะทำกิจการต่าง ๆ ต่อไปจึงเห็นว่านอกจากการช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลแล้ว เรื่องการบริโภคอาหารที่ถูกต้องนั้นเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ในระยะแรกข้าพเจ้า จึงใช้โรงเรียนในสังกัดตำรวจตระเวนชายแดนเป็นแหล่งศึกษา เพราะเห็นว่าเป็นโรงเรียนในเขตท้องถิ่นที่ห่างไกลการคมนาคม และมีภาวะที่ยากลำบากต่าง ๆ โดยในตอนเริ่มต้นมุ่งดำเนินงานในแง่ที่ว่า ทำอย่างไรเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนจะมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ จึงคิดถึงเรื่องอาหารกลางวัน สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ วัสดุที่ใช้ในการประกอบอาหาร โดยส่วนใหญ่ก็คือ พืชผล

ทางการเกษตร และประชาชนส่วนใหญ่ในเขตที่ประสบปัญหานั้น มีอาชีพเกษตรเป็นหลัก จึงพยายามเสริมในส่วนนี้ โดยการให้พันธุ์พืชผัก หรืออุปกรณ์สำหรับให้นักเรียนทำการเกษตร เพื่อนำผลผลิตที่ได้มารับประทานเท่าที่ทำได้ผลดี คือช่วยให้นักเรียนมีอาหารดีขึ้น และได้รับความรู้ทางการเกษตรในกรรมวิธีใหม่ ๆ ได้เห็นความเสียสละของครูที่ช่วยดูแลนักเรียนให้มีทั้งสุขภาพและวิชาการดีขึ้น จึงได้ขยายงานไปในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศ โดยขณะนี้ทำเฉพาะโรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ส่วนที่อื่น ๆ ได้พยายามแนะนำในเรื่องอาหารเท่าที่จะทำได้...”

พระราชดำรัสตอนหนึ่งในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสเสด็จฯ ไปในการประชุมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ณ กองบังคับการกองร้อยที่ 5 ตำรวจตระเวนชายแดน อำเภอสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2524 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: 30-31)

เป็นโครงการพระราชดำริเริ่มแรกที่ดำเนินการโดยมุ่งเน้นให้นักเรียน ครู และผู้ปกครอง ร่วมกันทำการเกษตรในโรงเรียนแล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบเป็นอาหารกลางวัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการบริโภคตลอดปีการศึกษา โดยใช้ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตขึ้นภายในโรงเรียนมาประกอบอาหาร พระราชทานเงินสิ่งของ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร และอุปกรณ์ในการประกอบอาหารให้แก่โรงเรียนการดำเนินงานของโครงการนอกจากจะ ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันแล้ว ยังช่วยทำให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านโภชนาการและด้านการเกษตรแผนใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประกอบเป็นอาชีพได้ต่อไป

2.2 โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

“...การออกปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นการตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หรือไปเองนั้น บ่อยครั้งเราจะพบสถานที่ที่ประชาชนเป็นโรคต่าง ๆ มาก และโรคต่าง ๆ ที่เป็นมากก็มี โรคคอพอกหรือการขาดสารไอโอดีนอยู่ด้วย แต่ก่อนนี้ก็ได้ดำเนินการแจกเกลือเสริมไอโอดีนไปบ้างแล้วเคยเล่าเรื่องนี้ ไว้แล้ว เมื่อการประชุมครั้งแรกที่กระทรวงสาธารณสุขว่า ได้รับความรู้จากศาสตราจารย์ นายแพทย์ร่มไทร สุวรรณิก อาจารย์ได้ให้ความรู้เรื่องการขาดสารไอโอดีน และได้ให้เกลือที่โรงพยาบาลศิริราชผลิตขึ้น ครั้งนั้นเมื่อไปไหนก็ได้นำไปแจกจ่ายแก่ประชาชนด้วย...”

พระราชดำรัสสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงบรรยายเรื่อง “คุณภาพชีวิตเด็กไทยกับไอโอดีน” ในการประชุมสัมมนาระดับชาติ เรื่อง การควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย ณ โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2535 (คณะอนุกรรมการการจัดการทำสารานุกรมสำหรับเยาวชนเล่มที่ 1, 2558: 45)

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักถึงปัญหาการระบาดของโรคคอพอก เนื่องมาจากการขาดสารไอโอดีน ทั้งจากรายงานของกระทรวงสาธารณสุข และจากการที่พระองค์ทรงพบเห็นระหว่างเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน จึงมีพระราชดำริให้ดำเนินโครงการขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคขาดสารไอโอดีนในพื้นที่ทุรกันดาร เสริมการทำงานของกระทรวงสาธารณสุข

2.3 โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักว่าการที่คนเราจะมีภาวะโภชนาการและสุขภาพอนามัยดีนั้น จะต้องเริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา คือ แม่จะต้องมีภาวะโภชนาการและสุขภาพอนามัยดี ถ้าแม่ขาดสารอาหารก็จะส่งผลต่อเด็ก ทั้งด้านการเจริญเติบโตทางร่างกายและสมอง จึงมีพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้หญิงมีครรภ์ หญิงให้นมบุตร และเด็กทารกแรกเกิดจนถึงอายุ 3 ปีที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ได้รับบริการที่เหมาะสมและได้รับความรู้ด้านอาหารและโภชนาการ เพื่อช่วยให้แม่มีภาวะโภชนาการ และสุขภาพอนามัยที่ดี เด็กเกิดรอดมีการเจริญเติบโต และพัฒนาการได้เต็มศักยภาพ

2.4 โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา

เป็นโครงการที่ดำเนินการขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน และเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างถูกต้อง นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในวิชาการอย่างดีด้วยวิธีการ และเทคโนโลยีพร้อมที่จะศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปได้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ และช่วยให้ครูตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งไม่ได้มีอาชีพครูโดยตรงทำหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เด็กนักเรียนในโรงเรียนในท้องถิ่นทุรกันดารเมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสศึกษาต่อ เนื่องจากมีฐานะยากจน และตามแนวชายแดนไม่มีโรงเรียนที่เปิดทำ

การเรียนการสอนในระดับสูง โดยมีพระราชประสงค์จะให้นักเรียนเหล่านั้นได้มีโอกาสศึกษาต่อตามระดับสติปัญญา และความเหมาะสมนำความรู้ที่ได้กลับไปช่วยพัฒนาชุมชนในถิ่นทุรกันดาร

2.6 โครงการฝากอาชีพ

มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝากอาชีพให้กับศิษย์เก่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่ไม่อาจศึกษาในระดับสูงต่อไปได้ และเน้นให้มีการฝากอาชีพที่เหมาะสม สอดคล้องสำหรับท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีกรมอาชีวศึกษาเข้าไปสนองพระราชดำริฯ

2.7 โครงการส่งเสริมสหกรณ์

การปลูกฝังสหกรณ์แก่เด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากโรงเรียนเป็นอันดับแรกจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในในกลุ่มของนักเรียน ครูและประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น

2.8 โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบำรุงที่ 107 บ้านห้วยจะค่าน ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2530 ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการปลูกฝังการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ นักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังให้เด็กนักเรียนเยาวชน และประชาชนในพื้นที่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและให้โรงเรียนปลูกต้นสะเดา ซึ่งนอกจากจะนำมาประกอบอาหารแล้ว เมล็ดสะเดายังใช้ในการป้องกันกำจัดแมลงในฝักได้ด้วย ไม่มีสารพิษตกค้าง และทำลายสภาพแวดล้อมเหมือนสารเคมีทั่ว ๆ ไป จากพระราชดำริข้างต้นจึงได้ขยายกิจกรรมออกไปยังโรงเรียนอื่น ๆ

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างสมดุลในด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีความรักและความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติได้

3.2 เพื่อขยายการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้ ครอบคลุม และชุมชนเกิดการพัฒนา ช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน และโรงเรียนไปพร้อม ๆ กัน

3.3 เพื่อผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาเป็นศูนย์บริการความรู้ให้แก่ผู้ปกครองและชุมชน และเพิ่มขีดความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีการพัฒนาให้แก่สถานศึกษาจากประเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ สร้างความร่วมมือ และเครือข่าย เชื่อมโยงระหว่างประเทศ

4. เป้าหมายหลักของการพัฒนา

เด็กและเยาวชน มีโภชนาการดี สุขภาพแข็งแรง ใฝ่เรียนรู้ ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน มีความรู้และทักษะทางวิชาการ และการอาชีพเพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต รักและหวงแหน ทรัพยากรธรรมชาติ ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นไทย และมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนและประเทศชาติได้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2561ข)

- 1) เป้าหมายหลักที่ 1 เสริมสร้างสุขภาพของเด็กตั้งแต่ในครรภ์มารดา
 - หญิงตั้งครรภ์ มารดาหลังคลอดและทารกหลังคลอดได้รับบริการที่มีคุณภาพ
 - เด็กปฐมวัยทุกช่วงอายุได้รับการส่งเสริมด้านโภชนาการและมีพัฒนาการตามวัย
 - เด็กและเยาวชนมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นและมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม
- 2) เป้าหมายหลักที่ 2 เพิ่มโอกาสทางการศึกษา
 - เด็กที่ขาดโอกาสสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการพัฒนาเพิ่มขึ้น
 - เด็กและเยาวชนที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ได้รับการทางการศึกษาที่เหมาะสม
 - นักเรียนในพระราชานุเคราะห์ได้รับการเสริมสร้างศักยภาพทางวิชาการและเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมและจิตสาธารณะ
- 3) เป้าหมายหลักที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางวิชาการและทางจริยธรรม
 - เด็กและเยาวชนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสูงขึ้น
 - เด็กและเยาวชนมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - เด็กและเยาวชนได้รับการเตรียมความพร้อมสำหรับประชาคมอาเซียน

- ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- 4) เป้าหมายหลักที่ 4 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการงานอาชีพ
 - เด็กและเยาวชนมีความรู้และทักษะพื้นฐานทางการเกษตรยั่งยืนในการผลิตอาหารเพื่อการบริโภค
 - เด็กและเยาวชนมีความรู้และทักษะพื้นฐานทางด้านอาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างน้อย 1 อาชีพ
 - เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพตามหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์
- 5) เป้าหมายหลักที่ 5 ปลุกจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนเอง
- 6) เป้าหมายหลักที่ 6 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นและของชาติไทย
 - เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
- 7) เป้าหมายหลักที่ 7 ขยายการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชน
 - การนำกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรในโรงเรียนมาสู่การผลิตอาหารในระดับครัวเรือน
 - เด็กและเยาวชนและสมาชิกในครอบครัวมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพและร่วมกันพัฒนาสภาพแวดล้อมของบ้านและชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ
 - เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้และทักษะในการเรียนรู้วิชาชีพที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต การบัญชีมาใช้ในครอบครัว
- 8) เป้าหมายหลักที่ 8 พัฒนาสถานศึกษาเป็นศูนย์บริการความรู้
 - โรงเรียนจัดกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นนิทรรศการที่มีชีวิต เป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชน ครู นักเรียนหรือผู้สนใจมาศึกษาทดลอง
 - ครูและนักเรียนสามารถถ่ายทอดความรู้โดยการเป็นวิทยากร
 - มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวางทั้งในระดับภาค ประเทศและนานาชาติ

สรุปหลักการทรงงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นทุรกันดารของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยใช้การศึกษาเป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีความสมดุลกันทั้งด้านพุทธิศึกษา คือ มีความรอบรู้ในวิชาการสำหรับการดำรงชีวิตและการศึกษา

เรียนรู้ ด้านจริยศึกษา คือการมีศีลธรรมจรรยาที่ดีงาม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีสำนึกที่ดีต่อสังคม ด้านทัศนศึกษา คือ การมีความรู้ ทักษะ ทัศนคติที่ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน และด้านพลศึกษา คือ การมีสุขภาพแข็งแรง กินอาหารที่สะอาดถูกต้องตามหลักสุขภาพิบาล รวมถึงการออกกำลังกายอย่างเหมาะสม ในระยะแรกทรงเริ่มงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นทุรกันดาร โรงเรียนในสังกัดตำรวจตระเวนชายแดนเป็นแหล่งศึกษา โดยทรงเห็นว่าเป็นตัวแทนโรงเรียนในเขตท้องถิ่นที่ห่างไกลการคมนาคม และมีภาวะที่ยากลำบากต่าง ๆ

ตอนที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

1. ประวัติความเป็นมาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

“...เรื่องโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจริงๆ แล้วเป็นผลงานของฝ่ายตำรวจตระเวนชายแดนเขาแท้ ๆ ที่เริ่มงานมาตั้งแต่ พ.ศ.2498 เป็นเวลาว่า 30 ปีมาแล้ว ในขั้นแรกได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเจ้า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ท่านสนับสนุนอยู่มาก ตำรวจตระเวนชายแดนนั้นมีหน้าที่ที่เราารู้อยู่แล้วว่าทำงานคล้าย ๆ ทหาร ไปประจำอยู่ในที่ที่ทุรกันดารห่างไกลอยู่หลายแห่ง ในระยะต่อมามีอยู่หลายพื้นที่ที่กลายเป็นตั้งสมรภูมิ ตำรวจตระเวนชายแดนที่ไปอยู่นั้นมีหน้าที่นอกจากจะป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อยแบบตำรวจธรรมดาอย่างหนึ่งแล้วยังทำหน้าที่เหมือนทหารอีกอย่างหนึ่งแล้วก็ทำหน้าที่พัฒนาด้วย พวกเขาจะช่วยเหลือเรื่องความเป็นอยู่ของราษฎรทุก ๆ อย่าง ในบางพื้นที่หน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในด้านการศึกษายังเข้าไม่ถึง เข้ายากหรือเข้าไม่ได้จริง ๆ ตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งเป็นบุคคลถือปืนพอจะทำหน้าที่ได้รับเป็นผู้สอนความรู้ให้นักเรียนเอง ตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นโดยเขาหาจากการบริจาคบ้าง ราษฎรในท้องที่ที่เรียกร้องลงแรงงานช่วยกันบ้างแล้วก็สร้างเป็นโรงเรียนเล็ก ๆ สอนหนังสือให้เด็กอ่านออกเขียนได้ตามพื้นฐาน บางที่ก็มีครูคนเดียวสอนไปเรื่อย ๆ เท่าที่จะคิดได้ ไม่ได้ทำตามหลักเกณฑ์อะไร

ต่อมาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงทราบความเป็นมาของโครงการนี้ จึงทรงช่วยอุปถัมภ์หาทุนจากคนที่ทูลเกล้าฯ ถวายแล้วสร้างโรงเรียนขึ้นรวมทั้งได้ประสานกับหน่วยงานที่มีความรู้ด้านการศึกษาหลายหน่วยงาน เพื่อพระราชทานความช่วยเหลืออื่น ๆ เท่าที่ทำได้เช่น คณะครูศาสตร์ จุฬาฯ ก็ช่วยในด้านจัดหาอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ...”

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงบรรยายพิเศษเนื่องในการประชุมทางวิชาการวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2530 (อัญชลี ทองคำ, 2546 อ้างใน จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2544)

เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2498 หมู่ลาดตระเวนของตำรวจตระเวนชายแดนได้เข้าไปในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวเขาเห็นเป็นคนแปลกหน้าไม่ไว้ใจ ไม่ยอมพบปะพูดคุยด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ ตำรวจตระเวนชายแดนได้เล็งเห็นว่าหากปล่อยทิ้งไว้จะไม่เป็นผลดีต่อประเทศชาติ จึงมีแนวความคิดที่จะจัดตั้งโรงเรียนขึ้นสอนหนังสือให้แก่ชาวเขา เพื่อให้รู้ภาษาไทยจะได้ติดต่อทำความเข้าใจกันได้ง่าย และเพื่อเผยแพร่ความรู้ และวิทยาการในการพัฒนาความเป็นอยู่ ตลอดจนทำให้เกิดความมั่นคง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเปิดทำการสอนแห่งแรกเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2499 ชื่อว่า “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบำรุงที่ 1” บ้านดอนมทาวัน ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย การจัดตั้งโรงเรียนในระยะเริ่มแรกยังไม่มียงบประมาณสนับสนุน แต่ได้รับการบริจาคหนังสือ และอุปกรณ์การเรียนจากผู้มีจิตเมตตา ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานองค์กรเอกชน ตลอดจนคณะบุคคลต่าง ๆ

พระมหากษัตริย์คุณ ที่ทรงมีต่อการดำเนินงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานเงินแก่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ค่ายดารารัศมี อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนให้แก่ชาวเขา และประชาชนที่อยู่ห่างไกลคมนาคมเป็นครั้งแรก ชื่อ “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1” ที่บ้านดอยปุย ตำบลบ้านปาง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เปิดทำการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2507 ต่อมาคือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2” ที่บ้านแม่ละงอง ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เปิดทำการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2508 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้การศึกษาวิจัยในครั้ง นี้ สืบเนื่องต่อมาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงมีต่อโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอัน นำพาให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นที่ประจักษ์ และยอมรับว่ากิจการนั้นมีประโยชน์ มีความสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นของความเสมอภาคในการได้รับโอกาสทางการศึกษา ทรงชักชวนพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทุกเหล่าๆ ถวายเงิน เพื่อก่อสร้างโรงเรียน โดยทรงให้ก่อสร้างตามแบบแปลนของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสะดวกต่อการรับมอบโอนของกระทรวง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนแห่งแรกที่ทรงพระราชทานทรัพย์ เพื่อก่อสร้าง ชื่อ “โรงเรียนสังวาลย์วิท 1” ที่บ้านห้วยสะอาด ตำบลถ้ำเจริญ อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย เปิดทำการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2508 ซึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจะเสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงเรียนด้วยพระองค์เองทุกแห่ง (กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3, 2559: 26-36)

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2524 สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีหนังสือถึง กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ให้การรับรองว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ได้เปิด ดำเนินการมีฐานะเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 และได้รับการยกเว้นเป็นกรณีพิเศษให้เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นได้เป็นเอกเทศ ไม่ต้องขึ้นกับสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ของทางราชการ เนื่องจากพื้นที่ตั้งของ โรงเรียนมีปัญหาด้านความมั่นคงและการคมนาคมที่ไม่สะดวก (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2539: 38-41)

2. ปรัชญาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

“สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง” ปรัชญาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้ถูกกำหนดไว้ครอบคลุมภาระงานที่ต้องปฏิบัติ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550)

สร้างภูมิปัญญา หมายถึง การสร้างความรู้ใหม่ให้แก่ผู้เรียนโดยผสมผสานทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล โดยยึดภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยเป็นหลัก และนำภูมิปัญญาสากลมาใช้เท่าที่จำเป็น เพื่อให้เกิดความสมดุล และสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นไทย

พัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริซึ่งมีแผนงานหลัก 4 แผนงาน ได้แก่ แผนงานด้านสุขภาพอนามัย แผนงานด้านการศึกษา แผนงานด้านเศรษฐกิจ และแผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีรูปแบบของการพัฒนาในการประสานประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง หมายถึง ความมั่นคงทั้งในด้านของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง รวมทั้งการป้องกันประเทศ

3. ภาระงานในหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดน

3.1 บทบาทในการเป็นหน่วยงานรักษาความมั่นคงตามคุณลักษณะที่สามารถทำหน้าที่ปกป้องชาติ และราชบัลลังค์ได้เยี่ยงทหาร และสามารถทำหน้าที่พิทักษ์รับใช้ประชาชนได้อย่างตำรวจ โดยได้รับมอบหมายจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยควบคุมทางยุทธการ ประกอบด้วยงานหลัก 4 ประการ ได้แก่ งานด้านการข่าว งานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย งานด้านการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชน และงานด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์

3.2 บทบาทในการเป็นหน่วยงานพัฒนาชุมชน ตามคุณลักษณะที่สามารถพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนได้อย่างพลเรือน โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจากความร่วมมือของหน่วยร่วมสนองงานโครงการพระราชดำริ ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และงานของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ งานโครงการพระราชดำริ ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 8 โครงการ งานพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน และงานลูกเสือชาวบ้าน

3.3 บทบาทในการเป็นหน่วยงานให้การศึกษาขั้นพื้นฐานตามหน้าที่ของครูเช่นเดียวกับครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แก่

1) งานในกระบวนการบริหาร

- งานธุรการ
- งานกิจการนักเรียน
- งานบุคลากร
- งานวิชาการ
- งานมวลชนสัมพันธ์
- งานส่งกำลังบำรุง

2) งานในกระบวนการเรียนการสอน

- งานการจัดทำแผนการสอนและการสอนตามแผนงาน
- งานผลิตสื่อและการนำสื่อไปใช้ในการสอน
- งานพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้สอน
- งานการวัดและการประเมินผลนักเรียน

3) งานในกระบวนการนิเทศ

- การนิเทศภายในของครูใหญ่ภายในโรงเรียน
- การนิเทศนอกของครูและผู้บังคับบัญชาจากหน่วยงานต้นสังกัด รวมถึงจากหน่วย

ร่วมสนองงานโครงการพระราชดำริ ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศตวรรษ ลือเลิศ (2549) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิชาการพบว่าในภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนที่เป็นการประเมินตามสภาพจริง รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งใน และนอกสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารงานงบประมาณพบว่า ในภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำเอกสารการเงินการบัญชี และพัสดุ รองลงมา คือ การจัดทำเสนอของบประมาณ และการจัดทำข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษาตามลำดับ ด้านบริหารงานบุคคล พบว่าในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในปฏิบัติมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำแผนอัตรากำลังข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา รองลงมาคือ พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาและการจัดทำข้อมูลสารสนเทศด้านบุคลากรตามลำดับ และด้านการบริหารทั่วไป พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินงานธุรการตามระเบียบกฎหมาย คำสั่ง และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องรองลงมา คือ การจัดการระบบบริหารโครงสร้างการทำงานของสถานศึกษา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารและพัฒนาการศึกษาตามลำดับ

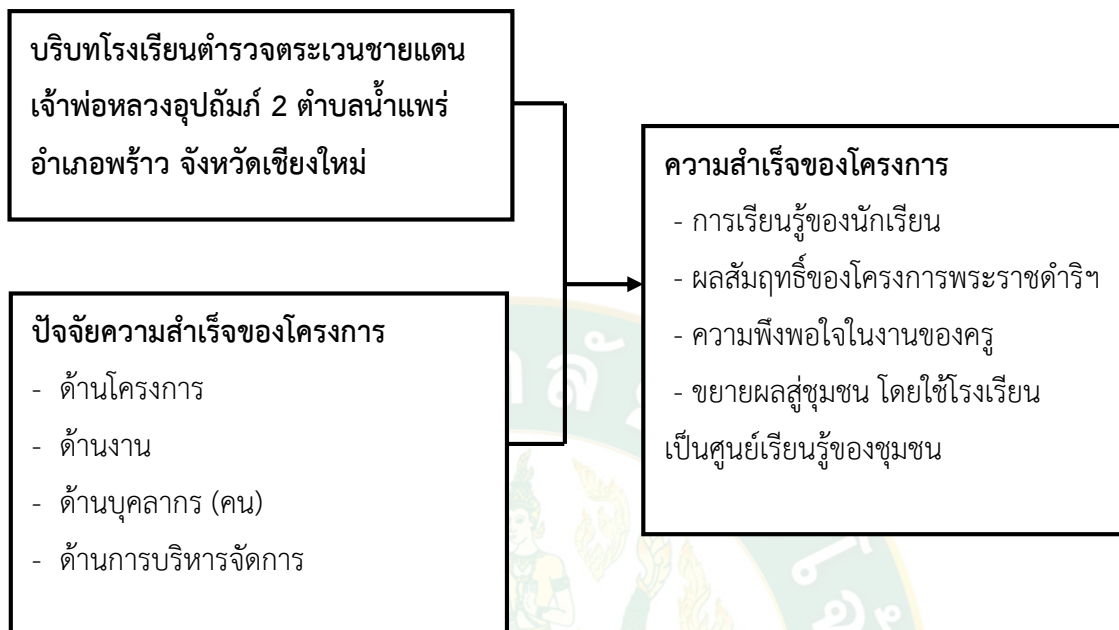
รัชตา ทันประเสริฐ (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางการดำเนินงาน และปัจจัยที่สนับสนุนการก้าวสู่ความสำเร็จโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกระสังสามัคคี พบว่า 1) ด้านการบริหารการศึกษาโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกระสังสามัคคี ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน มีการบูรณาการหลักสูตร และการสอนกับทุกวิชาการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายโดยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ตามความถนัด และความชอบของแต่ละชั้น ด้านพัฒนาบุคลากรมีการสร้างความตระหนักในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งไปอบรมและศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ภายในจังหวัด สำหรับปัจจัยที่สนับสนุนการก้าวสู่ความสำเร็จ คือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ บุคลากรทุกคนและทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

พิมพ์ ไชยดา (2552) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ตัวแปรที่ส่งผล

ทางบวกสูงสุดต่อความสำเร็จของการบริหารมากที่สุด คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม รองลงมาเป็นอิทธิพล ปัจจัยพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร และปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ตามลำดับ และร่วมกันทำนาย ความสำเร็จในการบริหารโรงแรงเรียนขนาดเล็ก ได้ร้อยละ 87 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความ เชื่อมั่น 0.01 ทั้งนี้ความผูกพันต่อองค์กรส่งผลทางตรงต่อความสำเร็จ ปัจจัยสภาพแวดล้อมส่งผล โดยตรง และโดยอ้อมผ่านปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยด้าน พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารส่งผลโดยตรง และโดยอ้อมผ่านปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัย ความผูกพันต่อองค์กร และส่งผลโดยอ้อมผ่านปัจจัยบรรยากาศองค์กร และปัจจัยความผูกพันต่อ องค์กร ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลโดยอ้อมต่อความสำเร็จ โดยส่งอิทธิพลผ่านปัจจัยความ ผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยบรรยากาศองค์กรส่งผลโดยอ้อมต่อความสำเร็จ โดยส่งอิทธิพลผ่านปัจจัย ความผูกพันต่อองค์กร และปัจจัยโครงสร้างองค์การส่งผลโดยอ้อมต่อความสำเร็จโดยผ่านปัจจัย บรรยากาศองค์กร และปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 และได้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็กที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับได้

จิณฉวีตร ปะโคทัง (2549) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนก้นทรวงมณั จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วน ร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นมีอยู่ 5 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การมีส่วนร่วมกับ องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) การมี ส่วนร่วมแบบเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน 4) การมีส่วนร่วมในการระดมทุน และ 5) การมีส่วนร่วมใน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยทั้ง 5 กลุ่ม มีความเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง กัน และยังพบว่ามีรูปแบบที่เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนดีเด่น 5 ประการ คือ 1) การระดมความคิด 2) การร่วมวางแผน 3) การร่วมลงมือทำ 4) การร่วมติดตามประเมินผล 5) การรับประโยชน์ร่วมกัน ส่วนเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนใน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น พบว่า เงื่อนไขการมีส่วนร่วมมากของชุมชนในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเงื่อนไขที่ส่งเสริมและสนับสนุนอยู่ 5 ประการ คือ 1) การมีผู้นำทางศาสนา ให้การสนับสนุน และเห็นความสำคัญของการศึกษา 2) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำ ชุมชนช่วยเหลือสนับสนุนอย่างจริงจัง 3) การมีการรวมกลุ่มกันเองในชุมชนหลายกลุ่ม 4) คณะครูมี ความสามัคคีและร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 5) ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของคณะครู และชุมชน ส่วน เงื่อนไขการมีส่วนร่วมน้อยของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า มี 2 ประการ คือ 1) ชุมชน ขาดความรู้เรื่องการดำเนินการของโรงเรียนในเรื่องการจัดการเรียนการสอน 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับระบบ ราชการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดปัจจัยความสำเร็จโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research) ร่วมกันและผู้วิจัยได้กำหนดวิธีวิจัยดังนี้

1. การเลือกกรณีศึกษา
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
5. การตรวจสอบข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเลือกกรณีศึกษา

พื้นที่ศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 มีพื้นที่รับผิดชอบ 4 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดรวม 31 แห่ง การวิจัยเป็นการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้วิจัยใช้การศึกษาแบบเลือกกรณีตัวอย่างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่มีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จ ผู้วิจัยทำการสำรวจพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนที่อยู่ในขอบข่ายน่าสนใจและตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งสะดวกต่อการเก็บข้อมูล จากนั้นศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียน การดำเนินการของโรงเรียน และชุมชนโดยการศึกษาเอกสาร จากข้อมูลดังกล่าว จึงได้ตัดสินใจคัดเลือกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 เป็นโรงเรียนกรณีศึกษา ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่มีประวัติในการก่อตั้งมานานกว่า 55 ปี มีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องที่แสดงถึงการเชื่อมต่อบริเวณระหว่างปรัชญา และอุดมการณ์ของโรงเรียน

ตำรวจตระเวนชายแดน กับการจัดการศึกษาในแนวปฏิรูปสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ครูใหญ่และครูผู้สอน ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนนี้อย่างต่อเนื่อง ด้านบริหารการศึกษา ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ประเภทโรงเรียนที่จัดทำบัญชีกิจกรรมสหกรณ์ดีเด่น ระดับประเทศ ตามโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี 2550 และในปี 2559 ได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการประกวดกิจกรรมสหกรณ์นักเรียนจาก สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่

3. ครูโรงเรียนมีครูจำนวน 6 คน ครูใหญ่มาจากการสมัครใจของข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน และครูผู้สอนเป็นครูครุทายาทจำนวน 3 คน และอีก 2 คน เป็นครูอัตราจ้างของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ครูทุกคนพักอาศัยอยู่ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 พื้นที่

4. โครงการตามพระราชดำริ โรงเรียนดำเนินโครงการครบและมีผลการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในระยะที่ 4 พุทธศักราช 2550-2559 ทั้ง 8 โครงการ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยม และทรงติดตามผลการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ และทรงเยี่ยมราษฎรจำนวน 6 ครั้ง

5. สภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีสภาพทางกายภาพเป็นระเบียบ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนร่าเริงแจ่มใส

จากข้อมูลเบื้องต้นบ่งชี้ว่าผู้นำชุมชน และผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

กำหนดกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้รับผิดชอบโดยตรง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 จำนวน 1 คน ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 คน ตัวแทนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ผู้สนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการ และกิจกรรมของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน

ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 คน, ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 1 คน และ ผู้แทนหน่วยงานสาธารณสุขสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 คน รวม 17 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการใช้แบบสอบถามและกำหนดวิธีการและขั้นตอน ดังนี้
 - 2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)
 - 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ ขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open - ended question) โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อให้มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ก่อนที่จะนำเครื่องมือไปใช้เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้คณะกรรมการ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เพื่อความถูกต้องเหมาะสมครอบคลุมเนื้อหาที่จัด (content validity) และความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ที่จะวัดและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์

การศึกษาในภาคสนามประกอบด้วยกิจกรรมการเก็บข้อมูล 3 ลักษณะ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลภาพรวม การเข้าถึงบริบท และการเก็บข้อมูลตามประเด็นคำถาม ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลภาพรวม ทำการสำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียน ทั้งด้านกายภาพ และด้านกิจกรรม โดยมีครูใหญ่ ครูที่รับผิดชอบ และกรรมการสถานศึกษาร่วมกันให้ข้อมูลในแต่ละด้าน ประกอบกับการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง
2. การเข้าถึงบริบท ใช้วิธีการสังเกตแบบกึ่งมีส่วนร่วม คือ เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน สังเกตสภาพความเป็นอยู่และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดตามสภาพที่เป็นอยู่ ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน ซึ่งช่วยให้เข้าถึงสภาพที่เป็นจริงของบริบทโรงเรียนและชุมชน สามารถกำหนดประเด็นคำถามให้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งสร้างความคุ้นเคยกับครูใหญ่ ครู นักเรียน และผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้สะดวกต่อการเก็บข้อมูลเชิงลึกต่อไป
3. การรวบรวมข้อมูลตามประเด็นคำถาม ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาพรวม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดประเด็นคำถามเพื่อเป็นกรอบในการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกต ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

3.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ระบุบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ,นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) , ผู้สนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการและกิจกรรมของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้แทนหน่วยงานสาธารณสุขสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.2 การสังเกตกิจกรรมทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนที่เป็นวิธีปฏิบัติของครูและนักเรียน ในด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโครงการต่าง ๆ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องได้แก่ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารและโครงการตามพระราชดำริ ประวัติและหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน ผลการดำเนินโครงการตามพระราชดำริ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบกึ่งอุปมาน (semi-inductive approach) เริ่มจากการจัดระบบข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มประเด็นย่อย (sub-categories) และกลุ่มประเด็นหลัก (categories) และการสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิจัย และวิจารณ์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (โครงการย่อยโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบททั่วไปของ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
2. การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

บริบททั่วไปของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบล น้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

1. ข้อมูลชุมชน

หมู่บ้านแม่ละงองหมู่ที่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณพิกัด NB 142139 ประวัติความเป็นมา ประชากรบ้านแม่ละงอง ตั้งเดิมเป็นชนเผ่าละว้า หลังจากที่ชนเผ่าละว้าอพยพไป ชนเผ่ากะเหรี่ยงได้เข้ามาพัฒนาบุกเบิกเป็นที่อยู่อาศัย หลังจากนั้นคนพื้นเมืองล้านนาและชนเผ่าอาข่า ได้เข้ามาอยู่ร่วมวัฒนธรรมกับกะเหรี่ยง ตามลำดับ

1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบหุบเขาและที่ราบเนินเขาอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 500 เมตร

1.2 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อบ้านป่าอ้อ หมู่ที่ 8 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อบ้านสงวนแห่งชาติศรีลานนา
ทิศตะวันออก	ติดต่อบ้านห้วยบง หมู่ที่ 4 ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อบ้านสงวนแห่งชาติศรีลานนา

1.3 สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

ประชากร

ประชากร 76 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 366 คน แยกเป็น ชาย 180 คน หญิง 186 คน

ศาสนา / ภาษาที่ใช้

ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าอาข่า รองมาเป็นคนพื้นเมืองล้านนา และกะเหรี่ยง ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และ ฝี่ นอกจากนั้นราษฎรกลุ่มหนึ่งนับถือศาสนาคริสต์ ประมาณ 5 หลังคาเรือน ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารได้แก่ ภาษาเมืองล้านนา ภาษาอาข่า และภาษากะเหรี่ยง

การประกอบอาชีพ / รายได้เฉลี่ย

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูก มะม่วง, ลำไย, ข้าว และมันฝรั่ง รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ปีละ 50,000 - 100,000 บาท

การคมนาคม

ระยะทางจากหมู่บ้านถึงศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ 101 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง 98 กิโลเมตร และถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 3 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 2 ชั่วโมง

การบริการของรัฐ

สถานบริการสาธารณสุขที่ใกล้ที่สุด คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านป่าจ้าว ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางห่างจากหมู่บ้าน 13 กิโลเมตร และโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาที่ใกล้ที่สุด คือ โรงเรียนพร้าววิทยาคม ตำบลทุ่งหลวง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางห่างจากหมู่บ้าน 10 กิโลเมตร

ผู้นำหมู่บ้าน

กำนัน นายสุรพงษ์ รุ่งเรือง

ผู้ใหญ่บ้าน นายชัยยุทธ หล้าป้อ

2. บริบททั่วไปของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2

2.1 ประวัติ

เมื่อปี พ.ศ. 2507 ราษฎรชาวเขาเผ่าลีซอ (ลีซู) บ้านจอมหัด หมู่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ยื่นหนังสือร้องขอให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 (เดิม)

จัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขึ้น เพื่อให้เด็กในชุมชนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน โดยราษฎรได้ร่วมกันสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น จำนวน 1 หลัง โดยเปิดทำการเรียนการสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2507 มีครูตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่ครูผู้สอน จำนวน 2 นาย มีนักเรียนจำนวน 34 คน แยกเป็นนักเรียนชาย จำนวน 22 คน นักเรียนหญิง จำนวน 12 คน ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรบ้านจอมหมุด หมู่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ทรงทราบว่าสภาพอาคารเรียนไม่แข็งแรง คับแคบ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวนเงิน 30,000 บาท (สามหมื่นบาทถ้วน) เพื่อสร้างอาคารเรียน และบ้านพักครูพร้อมกับพระราชทานนามว่า “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2” และเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2508 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จมาเป็นองค์ประธานในการประกอบพิธีเปิดเรียน ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 หมู่บ้านจอมหมุดประสบปัญหาภัยแล้งอย่างหนัก ราษฎรได้อพยพไปอยู่ที่อื่น ทำให้โรงเรียนร้างไม่มีการเรียนการสอน ราษฎรบ้านแม่ละงอง ชนเผ่ากะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาพุทธและใช้ภาษากะเหรี่ยง ได้ร้องขอให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน เขต 5 (เดิม) ย้ายโรงเรียนมาตั้งที่บ้านแม่ละงอง หมู่ที่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และได้ทำการเปิดทำการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2526 ครูใหญ่คนแรก คือ ตำรวจสงบ สมณา ผู้บังคับหมู่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 และมีครูตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่ครูผู้สอน จำนวน 1 นาย นักเรียน จำนวน 30 คน แยกเป็นนักเรียนชาย จำนวน 17 คน นักเรียนหญิง จำนวน 13 คน และเข้าร่วมในโครงการตามพระราชดำริ ทั้ง 8 โครงการของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยม และทรงติดตามผลการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ และทรงเยี่ยมราษฎร จำนวน 6 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2542

ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2546 โดยครั้งนี้ทรงพาคณะอาจารย์จาก

มหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์ (Johns Hopkins University) ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 40 ท่าน ศึกษาดูงานโรงเรียน

ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2551

ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2556

ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2560

2.2 ระบบการศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จัดตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2508 เปิดทำการสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษา ดำเนินการสอน 2 ภาคเรียน ดังนี้

ภาคเรียนที่ 1 เปิดวันที่ 16 พฤษภาคม ถึง 10 ตุลาคม ของทุกปี

ภาคเรียนที่ 2 เปิดวันที่ 1 พฤศจิกายน ถึง 31 มีนาคม ของทุกปี

ซึ่งในปีการศึกษา 2561 มีจำนวนนักเรียนรวม 94 คน มีทั้งนักเรียนที่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาพุทธ และชนพื้นเมือง แยกเป็นนักเรียนระดับอนุบาล รวม 10 คน แยกเป็นชาย จำนวน 6 คน หญิง จำนวน 4 คน และแต่ละระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 84 คน แยกเป็นชาย จำนวน 47 คน หญิง จำนวน 37 คน ในจำนวนนี้มีนักเรียนบ้านไกลที่พักค้างในโรงเรียน จำนวน 45 คน แยกเป็นชาย จำนวน 24 คน และหญิง จำนวน 21 คน สัดส่วนของนักเรียน ที่ศึกษาต่อเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประมาณร้อยละ 95 ของนักเรียนที่จบการศึกษาแต่ละปี (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน (คน)		
	ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	2	2	4
อนุบาล 2	1	1	2
อนุบาล 3	3	1	4
รวมชั้นอนุบาล	6	4	10
ประถมศึกษาปีที่ 1	5	7	12
ประถมศึกษาปีที่ 2	7	6	13
ประถมศึกษาปีที่ 3	5	7	12
ประถมศึกษาปีที่ 4	17	10	27
ประถมศึกษาปีที่ 5	4	3	7
ประถมศึกษาปีที่ 6	9	4	13
รวมชั้นประถมศึกษา	47	37	84
รวมนักเรียนทั้งหมด	53	41	94

โดยมีพันตำรวจเอกปรีชา วังปรีชา ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 /ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในสังกัดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 มีข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ และครูผู้สอนจำนวน 4 คน และมีครูพลเรือน จำนวน 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็ก และครูอัตราจ้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนครูและคุณวุฒิ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2

ลำดับ	ยศ - ชื่อ - นามสกุล	คุณวุฒิ	สังกัด	ความรับผิดชอบ
1	ดาบตำรวจ เกษฎา มหาชัย	ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขา พัฒนาชุมชน	สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ	- ครูใหญ่
2	ดาบตำรวจหญิงอรพินท์ รัตนเลิศสกุล	มัธยมศึกษาปีที่ 6	สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ	ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 2,3 - โครงการเกษตรเพื่ออาหาร กลางวัน - โครงการส่งเสริม โภชนาการและ สุขภาพ อนามัยแม่และเด็กในถิ่น ทุรกันดาร - โครงการควบคุมโรคขาด สารไอโอดีน - งานการเงิน
3	ดาบตำรวจหญิงชุตินา ขอนแก่น	ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาประถมศึกษา	สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ	ครูประจำชั้นประถมศึกษาปี ที่ 5,6 - โครงการส่งเสริมสหกรณ์ - โครงการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม - โครงการฝึกอาชีพ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	ยศ - ชื่อ - นามสกุล	คุณวุฒิ	สังกัด	ความรับผิดชอบ
4	สิบตำรวจเอกหญิงลัดดา พงษ์เป็ง	ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาภาษาไทย	สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ	- ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - โครงการส่งเสริมคุณภาพ การศึกษา - โครงการนักเรียนใน พระราชานุเคราะห์ - งานธุรการ
5	นางสาวกรรณิกา ชุมมีอู่	ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์	บช.ตชด.	- ครูประจำชั้นอนุบาล 1-3
6	นางสาวศุภกานต์ กันอ้าย	มัธยมศึกษาปีที่ 6	อบจ.เชียงใหม่	- ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - ครูผู้ช่วยงาน ธุรการ - ครูผู้ช่วยงานวิชาการ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติศรีลานนา มีเนื้อที่จำนวน 12 ไร่ 2 งาน การเดินทางจากที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงใหม่-โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 40 นาที เป็นถนนลาดยางสามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล

ภายในโรงเรียนประกอบด้วย 1) อาคารเรียนนายแพทย์สำเนียง - บุญวง จารุมิริน จำนวน 3 ห้อง 2) อาคารเรียน 60 ปี กรมอาชีวศึกษา จำนวน 3 ห้อง 3) อาคารร้านค้าสหกรณ์โรงเรียน จำนวน 1 หลัง 4) อาคารศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 1 หลัง 5) เรือนพยาบาล 1 ห้อง 6) ห้องคอมพิวเตอร์ 1 ห้อง 7) ห้องเก็บของ 1 ห้อง 8) โรงเรือนเลี้ยงไก่ 1 หลัง ห้องดาวเทียมผ่านทางไกล 1 ห้อง อาคารห้องสมุดโรตารี 1 หลัง โรงกรองน้ำ 1 หลัง โรงเรือนเลี้ยงไก่ 1 หลัง และโรงเรือนเลี้ยงหมู 1 หลัง (ภาพที่ 4) และ (ตารางที่ 3)

3. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ

ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินงานโครงการตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ฉบับที่ 5 (ปี พ.ศ. 2560- 2569) ในเป้าหมายหลักที่ 4 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการงานอาชีพ โดยมีเป้าหมายของการดำเนินงาน

1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีความรู้และทักษะพื้นฐานทางการเกษตรยั่งยืนในการผลิตอาหารเพื่อการบริโภค
2. เด็กและเยาวชนมีความรู้และทักษะพื้นฐานทางด้านอาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อย่างน้อย 1 อาชีพ
3. เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพตามหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์

ในการประเมินผลความสำเร็จของการพัฒนาตามเป้าหมายหลักที่ 4 ได้ใช้ตัวชี้วัดที่ 27 ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร, ตัวชี้วัดที่ 28 คะแนนเฉลี่ยวิชาเกษตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ตัวชี้วัดที่ 29 คะแนนเฉลี่ยวิชาชีพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และตัวชี้วัดที่ 30 คะแนนเฉลี่ยวิชาสหกรณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีการจัดการเรียนการสอนโดยน้อมนำแนวพระราชดำริมาดำเนินการให้เหมาะสมสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศักยภาพและความพร้อมของโรงเรียน เน้นการพึ่งตนเอง การดูแลตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการอยู่อย่างพอเพียง เน้นการปรับปรุงกระบวนการทำงานเดิมของโรงเรียนด้วยการใช้แนวคิดใหม่ไปต่อยอดของเดิม พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานใหม่ขึ้นมา ทั้งนี้ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง รวมถึงหน่วยงานภายนอกมีการจัดวิธีปฏิบัติที่สอดคล้องกันจนเกิดผลผลิตที่ได้นำมาประกอบเป็นอาหารกลางวัน

1. รูปแบบของการเกษตร

โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันภายในโรงเรียนมีรูปแบบการเกษตรเป็นแบบผสมผสานมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งนักเรียน ครูทุกคนในโรงเรียนตลอดจนชุมชน ดูแลโดยนักเรียนเป็นหลัก มีเป้าหมายของการผลิตทางการเกษตรที่ชัดเจน คือ การจัดการให้ได้ผลผลิตอย่างพอเพียงกับความต้องการบริโภค และสามารถดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องได้ด้วยตนเอง มีแผนการผลิต ครอบคลุมตั้งแต่ชนิดและจำนวนของพืชและสัตว์ พื้นที่ที่จะใช้ การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การจัดการผลผลิต รวมถึงการทำบัญชีฟาร์ม โดยบันทึกปริมาณผลผลิต รวมถึงปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามแผน และผล การปฏิบัติ เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาปรับปรุง หรือหาแนวทางในการพัฒนาสำหรับใช้วางแผนการผลิตในปีการศึกษาต่อไป และการจัดตั้งกองทุนการผลิตในแต่ละกิจกรรม เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียน

2. การจัดการผลผลิต

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ได้กำหนดเป้าหมายการผลิตทั้งในปริมาณผลผลิตที่ต้องการ และจำนวนชนิดพืชผักและไม้ผลที่ต้องปลูก กำหนดพื้นที่ที่จะปลูกพืชผักและไม้ผล รวมถึงพื้นที่ที่ใช้เลี้ยงสัตว์ โดยจัดทำเป็นแผนผังการใช้พื้นที่เพื่อการผลิตทางการเกษตร สำหรับช่วยในการวางแผนและดำเนินการ

พืชผัก

สำหรับนำไปประกอบอาหารกลางวันตลอดช่วงปีการศึกษา จำนวน 200 วัน ทำการปริมาณผัก และผลไม้ที่นักเรียนควรได้รับ คือ ชนิดละ 100 กรัมต่อคนต่อวัน โดยในปีการศึกษา 2561 มีนักเรียนรวม 94 คน ดังนั้นจะต้องมีผลผลิตพืชผัก และไม้ผลชนิดละประมาณ 2,127 กิโลกรัมต่อปี

1) พืชผักอายุสั้น ต้องผลิตขั้นต่ำประมาณ 700-1,000 กิโลกรัมต่อปี โรงเรียนได้ทำการปลูก ผักบุ้ง ผักคะน้า ผักกาดกวางตุ้ง บวบ และแตงกวา มีช่วงอายุระหว่างปลูกจนถึงเก็บตั้งแต่ 25 วัน จนถึง 6 เดือน การปลูกจะปลูกทั้งหมดอย่างน้อย จำนวน 12 แปลง ขนาดแปลง ๆ ละ 8 ตารางเมตร โดยในเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน จะปลูกผักบุ้ง จำนวน 4 แปลง ได้ผลผลิตประมาณ 200 กิโลกรัม, ผักกาดกวางตุ้ง จำนวน 4 แปลง ได้ผลผลิตประมาณ 120 กิโลกรัม, แตงกวา จำนวน 2 แปลง ได้ผลผลิตประมาณ 50 กิโลกรัม และบวบ จำนวน 1 แปลง ได้ผลผลิตประมาณ 30 กิโลกรัม และในเดือนตุลาคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ จะปลูกผักคะน้า จำนวน 6 แปลง ได้ผลผลิตประมาณ 120 กิโลกรัม ผักกาดเขียวปลี จำนวน 3 แปลง ได้ผลผลิต 60 กิโลกรัม และผักกาดกวางตุ้ง จำนวน 3 แปลง ได้ผลผลิต 60 กิโลกรัม จากการสังเกตพบว่าโรงเรียนจะทยอยปลูกสัปดาห์ละ 1 แปลง หลังจากปลูกได้ 1 เดือน ทำให้สามารถทยอยเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอด และบางครั้งปริมาณผลผลิตมากเกินความต้องการในการประกอบอาหารในแต่ละมื้อ โรงเรียนจะประมาณการและเก็บเกี่ยวให้สอดคล้องกับปริมาณผลผลิตที่จะใช้ประกอบอาหารในแต่ละมื้อให้พอดี หรือหากนำมาประกอบอาหารแล้วเหลือ จะนำมาปรุงอาหารร่วมกับรายการอาหารในวันถัดไป และผักบางชนิดเมื่อผลผลิตมีมาก เช่น ผักกาดเขียวปลี ก็นำมาทำผักดอง แปรรูปเพื่อถนอมอาหาร เป็นต้น

2) พืชผักอายุยืน ต้องผลิตขั้นต่ำประมาณ 350-500 กิโลกรัมต่อปี โรงเรียนได้ทำการปลูก ชะอม สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดปี โรงเรียนจะปลูกชะอมในพื้นที่ว่างรอบพื้นที่แปลงเกษตร ประมาณ 50 ต้น ได้ผลผลิตประมาณ 70 กิโลกรัม สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ 2 ครั้งใน 1 สัปดาห์ ปลูกตำลึง ในพื้นที่ว่างที่เป็นแนวรั้วของโรงเรียน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดปี ได้ผลผลิตประมาณ 40 กิโลกรัม ปลูกมะเขือเปราะ จำนวน 30 ต้น ได้ผลผลิตประมาณ 150 กิโลกรัม ปลูกมะเขือพวง และกระถินเพิ่มเติมจากพืชผักหลักที่นำมาประกอบอาหาร อย่างละ จำนวน 5 ต้น

3) พืชผักเถาเครือ ต้องผลิตขั้นต่ำประมาณ 150-200 กิโลกรัมต่อปี โรงเรียนได้ทำการปลูก พักเขียวและพักทอง ซึ่งสามารถเก็บไว้ได้นานมากกว่า 60 วัน โดยจะทำการปลูกพักเขียว

ในเดือนกุมภาพันธ์ และเก็บผลผลิตในเดือนมิถุนายน และปลูกในเดือนกรกฎาคม เก็บผลผลิตเดือนพฤศจิกายน ใช้พื้นที่ทางเดินในแปลงเกษตร โดยทำเป็นค้ำปลูกจำนวน 20 ต้น ได้ผลผลิต 50 กิโลกรัมต่อรอบการปลูก สำหรับฟักทองปลูกในเดือนธันวาคม เก็บผลผลิตในเดือนมิถุนายน ใช้พื้นที่ทางเดินในแปลงเกษตร โดยทำเป็นค้ำให้ฟักทองเลื้อยแผ่ขยายปลูกจำนวน 50 ต้น ได้ผลผลิตประมาณ 100 กิโลกรัม

4) ผักสวนครัวหรือผักเครื่องปรุงใช้ในการประกอบอาหารในรายการอาหาร เพื่อเพิ่มสีสันหรือรสชาติให้กลมกล่อมมากยิ่งขึ้น แต่ไม่ได้กำหนดเป้าหมายในเชิงปริมาณ โรงเรียนจึงปลูกไว้หลากหลายชนิด เลือกใช้ได้เหมาะสมกับรายการอาหารแต่ละประเภท ปลูกมะกรูด จำนวน 1 ต้น มะนาว จำนวน 3 ต้น ใบกะเพรา จำนวน 10 ต้น โหระพา จำนวน 5 ต้น ตะไคร้ จำนวน 15 กอ พริกชี้หูสวน จำนวน 10 ต้น ข่า จำนวน 5 กอ ขมิ้น จำนวน 1 กอ ปลูกสาระแหน่ ผักชีฝรั่ง ในยางรถยนต์ จำนวนอย่างละ 2 วงล้อ

5) ไม้ผล ต้องผลิตขั้นต่ำประมาณ 2,000 กิโลกรัมต่อปี โรงเรียนได้ทำการปลูกกล้วย จำนวน 100 กอ ได้ผลผลิตประมาณกอละ 200 ผลต่อปี รวม 20,000 ผลต่อปี (ตัดแบ่งออกเป็นผล และแจกจ่ายให้นักเรียน 2 ผล ต่อ 1 คน เพื่อให้ครบตามความต้องการบริโภค) ปลูกมะละกอ จำนวน 100 ต้น ได้ผลผลิตประมาณต้นละ 30 กิโลกรัมต่อปี รวม 3,000 กิโลกรัมต่อปี และขนุน จำนวน 5 ต้น ให้ผลผลิตประมาณต้นละ 25 กิโลกรัมต่อปี ได้ผลผลิตประมาณ 125 กิโลกรัมต่อ โดยเน้นให้รับประทานผลสุก เพื่อให้ได้คุณค่าทางอาหารสูงสุด และหากช่วงใดที่ผลผลิตพืชผักมีไม่เพียงพอ โรงเรียนจะเก็บผลผลิตจากไม้ผลมาใช้แทน เช่น ปลีกล้วย หยวกกล้วย มะละกอดิบ หรือขนุนดิบ

ถั่วเมล็ดแห้ง

โรงเรียนทำการปลูกถั่วเขียว เนื่องจากเป็นถั่วเมล็ดแห้งที่โรงเรียนปลูกได้ผลผลิตปริมาณที่มาก โดยให้ผลผลิตประมาณ 160 กิโลกรัมต่อไร่ โดยโรงเรียนปลูกจำนวน 3 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 500 กิโลกรัม ใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 67-70 วัน โดยปลูกครั้งแรกในช่วงต้นฤดูฝน และครั้งที่ 2 ช่วงปลายฤดูฝนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์เป็นต้นไปเนื่องจากไม่ชอบอากาศหนาวเย็น และปลูกถั่วเหลืองปีละ 1 ครั้งในช่วงเดือนธันวาคมหลังจากทำนา ใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 90 วันจะสามารถเก็บผลผลิตประมาณ 200 กิโลกรัมต่อไร่ โดยโรงเรียนปลูกจำนวน 3 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 500 กิโลกรัม

การเลี้ยงสัตว์

เป็นกิจกรรมในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เพื่อนำผลผลิตหลักในกลุ่มอาหารประเภทโปรตีนมาประกอบอาหารกลางวัน โดยโรงเรียนได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตทั้งจาก

ภาครัฐและเอกชน ซึ่งในปีการศึกษา 2651 ต้องผลิตให้ได้ปริมาณ 850 กิโลกรัมต่อปีการศึกษา ต่อ นักเรียน 94 คน หรือเท่ากับ 8.5 กิโลกรัมต่อวันที่โรงเรียนมีการเลี้ยงสุกร กบ ไก่ไข่ ไก่พื้นเมือง ปลา ดุก ปลานิล

1) ไก่พื้นเมือง มีการเลี้ยงไก่พ่อพันธุ์ จำนวน 3 ตัว แม่พันธุ์ จำนวน 10 ตัว แม่ไก่พื้นเมือง 1 ตัวจะฟักลูกไก่ได้ประมาณ 10 - 15 ตัวต่อปี จะได้ลูกจำนวน 90-100 ตัว เริ่มเลี้ยงเดือน พฤศจิกายน และนำมาบริโภคได้ในเดือนพฤษภาคม – เดือนมิถุนายน ให้อาหารวันละ ครั้ง 1 ครั้ง คือ ตอนเย็น อาหารที่ให้คือ ข้าวเปลือก ข้าวโพด รำ ปลายข้าว เศษอาหารทั่วไป เศษพืชผักหั่น บางครั้งก็มีแมลง ไล่เดือน หนอน ซึ่งเป็นการลดต้นทุนการผลิต

2) ปลา มีการเลี้ยงทั้งปลาดุก และปลานิล ในบ่อดินและบ่อซีเมนต์ อาหารปลาที่มีทั้ง อาหารปลาซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรมประมง อาหารธรรมชาติ พวกแพลงตอนพืช และแพลงตอนสัตว์ แมลงต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำ และได้ใส่ปุ๋ยคอกหว่านให้ทั่วบ่อ เพื่อสร้างอาหารธรรมชาติ และให้ผักต่าง ๆ หญ้า ใบกระถิน เศษอาหารที่เหลือจากบ้านเป็นอาหารเสริมในบางครั้ง

การทำปุ๋ยหมัก

กำหนดเป้าหมายไว้ต้องผลิตปุ๋ยหมักที่จะใช้ในแต่ละปีประมาณ 8,000 กิโลกรัม โดยเริ่มผลิตในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เดือนมีนาคม และเดือนพฤษภาคม – เดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวที่มีฟางข้าวมีจำนวนมาก เศษวัชพืชจากการตัดหญ้า โดยใช้ฟางข้าว ปุ๋ยคอก ปุ๋ยยูเรีย หน้าดิน และหัวเชื้อผลิตปุ๋ยหมัก พต.1 นำส่วนประกอบทั้งหมดมากองทำปุ๋ยหมัก ขนาด 2 x 4 เมตร สูง 1 เมตร ได้ประมาณ 3 กอง โดยเรียงฟางข้าวเป็นชั้นสูงประมาณ 25 เซนติเมตร ย่ำให้แน่น และรดน้ำ ใส่เศษวัชพืชจากการตัดหญ้า ปุ๋ยคอก ปุ๋ยยูเรีย ทำแบบนี้เช่นเดิมอีก 3 ชั้น จนกองปุ๋ยสูง 1 เมตร จากนั้นปิดทับด้วยหน้าดิน รดน้ำให้ชุ่ม คลุมด้วยทางมะพร้าว พลิกกลับกองปุ๋ยหมักทุก ๆ 10 – 15 วัน เพื่อลดความร้อนที่สะสมในกองปุ๋ยหมัก หากกองปุ๋ยหมักแห้งเกินไปก็ให้รดน้ำ เมื่อได้ 2 เดือนก็สามารถนำไปใช้ได้

3. การดำเนินงานด้านการเกษตรสามารถผลิตอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการได้เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนตลอดทั้งปีการศึกษา

ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ เนื้อสัตว์ ถั่วเมล็ดแห้ง ผัก และผลไม้ โดยปริมาณความต้องการอาหารของนักเรียน 1 คนใน 1 มื้อ คือ เนื้อสัตว์ 40 กรัม (กรณีอาหารประเภทโปรตีนมีเนื้อสัตว์และถั่วเมล็ดแห้ง) หรือเนื้อสัตว์ 80 กรัม (กรณีอาหารประเภทโปรตีนมีเนื้อสัตว์เพียงอย่างเดียว) ถั่วเมล็ดแห้ง 25 กรัม ผัก 100 กรัม และผลไม้ 100 กรัม

1) ปริมาณเนื้อสัตว์แหล่งอาหารโปรตีน ได้แก่ เนื้อหมู ปลา และไข่ไก่ โรงเรียนสามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียนอยู่ในระดับดี หมายถึง โรงเรียนสามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 40 กรัม/คน/มื้อ

2) ปริมาณถั่วเมล็ดแห้ง เนื่องจากโรงเรียนมีพื้นที่น้อยจึงได้วางแผนปลูกถั่วเพิ่มในพื้นที่ว่างของโรงเรียน และให้ผู้ปกครองไปปลูกที่บ้านแล้วนำมาจำหน่ายให้โรงเรียน ทำให้ผลผลิตที่ได้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียนอยู่ในระดับดี หมายถึง โรงเรียนสามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 25 กรัม/คน/มื้อ

3) ปริมาณผักที่โรงเรียนเพาะปลูก ได้แก่ หอมแบ่ง ผักบุ้ง คะน้า ผักกาดขาวปลี กวางตุ้ง ถั่วฝักยาว ถั่วมะแฮะ บวบหอม มะเขือเปราะ โหระพา พริก มะเขือเทศ ข่า ตะไคร้ มะกรูด มะนาว มะละกอ การเพาะเห็ดนางฟ้า โรงเรียนสามารถผลิตประเภทผักเพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียนอยู่ในระดับดี หมายถึง โรงเรียนสามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 100 กรัม/คน/มื้อ

4) ปริมาณผลไม้ที่โรงเรียนผลิตได้ มะม่วง กล้วย ขนุน โรงเรียนสามารถผลิตประเภทผลไม้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียนอยู่ในระดับดี หมายถึง โรงเรียนสามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการอาหารของนักเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 100 กรัม/คน/มื้อ

สัดส่วนวัตถุดิบที่โรงเรียนฯ สามารถผลิตได้กับการนำไปประกอบอาหารกลางวันใน 1 ปี การศึกษานั้น พบว่า ปีการศึกษา 1/2561 สามารถผลิตเนื้อสัตว์ได้ 145.63 กรัมต่อคนต่อมื้อ ถั่วเมล็ดแห้ง 65.22 กรัมต่อคนต่อมื้อ ผัก 138 กรัมต่อคนต่อมื้อ ผลไม้ 139.24 กรัมต่อคนต่อมื้อ และปีการศึกษา 2/2561 สามารถผลิตเนื้อสัตว์ได้ 48.21 กรัมต่อคนต่อมื้อ ผัก 178.60 กรัมต่อคนต่อมื้อ และผลไม้ 235.71 กรัมต่อคนต่อมื้อ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงสัดส่วนวัตถุดิบที่ผลิตได้กับการนำไปประกอบอาหารกลางวัน (1 ปีการศึกษา)

ปีการศึกษา	ปริมาณผลผลิต (กรัม/คน/มื้อ)			
	เนื้อสัตว์	ถั่วเมล็ดแห้ง (กก.)	ผัก (กก.)	ผลไม้ (กก.)
1/2561	145.63	65.22	138.70	139.24
2/2561	48.21	0	178.60	235.71

ที่มา: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ข้อมูล ณ เมษายน 2562

ผลผลิตเฉลี่ยต่อปีการศึกษาพบว่า สามารถผลิตเนื้อสัตว์เฉลี่ย 96.92 กิโลกรัม โดยใช้เป็นวัตถุดิบที่ใช้ประกอบเลี้ยง 40 กรัมต่อคนต่อมือ ถั่วเมล็ดแห้ง 32.61 กิโลกรัม ใช้เป็นวัตถุดิบที่ใช้ประกอบเลี้ยง 25 กรัมต่อคนต่อมือ ผัก 158.65 กิโลกรัม ใช้เป็นวัตถุดิบที่ใช้ประกอบเลี้ยง 100 กรัมต่อคนต่อมือ และผลไม้ 187.48 กิโลกรัม ใช้เป็นวัตถุดิบที่ใช้ประกอบเลี้ยง 100 กรัมต่อคนต่อมือ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงผลผลิตเฉลี่ยต่อปีการศึกษา

ประเภทวัตถุดิบ	ปริมาณที่ผลิตได้ (กก.)	ปริมาณวัตถุดิบ ที่ใช้ประกอบเลี้ยง กรัม/คน/มือ	หมายเหตุ
เนื้อสัตว์	96.92	40	จำหน่ายผ่านระบบสหกรณ์
ถั่วเมล็ดแห้ง	32.61	25	มีการแปรรูปและนำมาประกอบเลี้ยง
ผัก	158.65	100	จำหน่ายผ่านระบบสหกรณ์
ผลไม้	187.48	100	จำหน่ายผ่านระบบสหกรณ์

ที่มา: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ข้อมูล ณ เมษายน 2562

4. ผลการดำเนินงานด้านการเกษตรทำให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานทางการเกษตรยั่งยืนในการผลิตอาหารเพื่อการบริโภค

ครูผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการจะประเมินวิชาเกษตรของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นรายชั้นและรายบุคคล แบ่งเป็นวัดความรู้ 40 คะแนน และทักษะ 60 คะแนน โดยมีกรอบการประเมินที่กำหนดในแบบรายงาน คือ การเกษตรผสมผสานเพื่อผลิตอาหารสำหรับการบริโภค คือ พืชผัก, ผลไม้, เนื้อสัตว์ และถั่วเมล็ดแห้ง, การจัดการการผลิต และผลผลิตทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ชีวิตในการทำเกษตร เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก น้ำสกัดชีวภาพ การกำจัดศัตรูพืช, การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร, การเพาะและขยายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเกษตร ซึ่งผลการประเมินพบว่า โรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ยวิชาเกษตรอยู่ในระดับดีมีคะแนน มากกว่า 80 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แสดงความรู้และทักษะพื้นฐานทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

ความรู้และทักษะพื้นฐานทางการเกษตรอย่างยั่งยืน	ร้อยละของนักเรียนชั้นประถม (นักเรียน 13 คน)		
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
ความรู้			
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำการเกษตรเพื่อการบริโภค	100.00	0.00	0.00
2. ผลกระทบจากการทำการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสุขภาพอนามัย	100.00	0.00	0.00
3. วิธีการทำการเกษตรที่ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม	100.00	0.00	0.00
4. การจัดการผลิตภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	100.00	0.00	0.00
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำการเกษตร	100.00	0.00	0.00
ทักษะ			
1. การเกษตรแบบผสมผสาน	100.00	0.00	0.00
2. การใช้ชีวิตในการทำการเกษตร	100.00	0.00	0.00
3. การขยายพันธุ์พืช สัตว์	100.00	0.00	0.00
4. การผลิตอาหารสัตว์ในครัวเรือน	100.00	0.00	0.00
5. การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	100.00	0.00	0.00
6. การจัดทำบัญชีฟาร์ม	100.00	0.00	0.00
7. การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำการเกษตรยั่งยืน	100.00	0.00	0.00

ที่มา: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ข้อมูล ณ เมษายน 2562

5. ผลการดำเนินงานด้านอาชีพทำให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต
วิชาชีพพื้นฐานที่ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียนและเป็นฐานสำหรับ
การพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนทักษะต่อไปในอนาคต เช่น การประกอบอาหาร การแปรรูปถนอมอาหาร
การเพาะพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ การตัดเย็บเสื้อผ้า ศิลปหัตถกรรม ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า งานซ่อมแซม
เครื่องใช้ต่าง ๆ งานก่อสร้าง โดยครูผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการจะประเมินวิชาชีพที่จำเป็น
ต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นรายชั้นและรายบุคคล แบ่งเป็นวัด

ความรู้ 40 คะแนน และทักษะ 60 คะแนน มีกรอบการประเมินที่กำหนดในแบบรายงาน คือ ความรู้ และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ, เจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ, การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในการประกอบอาชีพ, การนำหลักการสหกรณ์มาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น ทักษะในการทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ซึ่งผลการประเมินพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยวิชาชีพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต 100 คะแนน (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แสดงความรู้และทักษะด้านอาชีพที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน

วิชาชีพที่จำเป็น สำหรับชีวิตประจำวัน	ร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถม 6 (นักเรียน 13 คน)					
	ความรู้			ทักษะ		
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
งานเกษตร						
1.การประมง	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00
2.การเลี้ยงไก่ไข่	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00
3.การเลี้ยงไก่เนื้อ	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00
4.การปลูกพืชผัก	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00
งานบ้าน						
1.การประกอบอาหาร	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00
2.งานทำความสะอาด	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00
งานช่าง						
- ช่างตัดผมชาย - หญิง	50.00	50.00	0.00	50.00	50.00	0.00
งานประดิษฐ์						
- การปักผ้าลายอาข่า	50.00	0.00	50.00	50.00	0.00	50.00

ที่มา: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ข้อมูล ณ เมษายน 2562

6. ผลการดำเนินงานด้านอุดมการณ์สหกรณ์ทำให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพตามหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์

ครูผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการจะประเมินวิชาสหกรณ์ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นรายชั้นและรายบุคคล แบ่งเป็นวัดความรู้ 40 คะแนน และทักษะ 60 คะแนน โดยมีกรอบการประเมินที่กำหนดในแบบรายงาน คือ อุดมการณ์สหกรณ์, วิธีการสหกรณ์, ระบบประชาธิปไตย, การทำธุรกิจสหกรณ์ เช่น ร้านค้า ออมทรัพย์, ระบบบัญชี, การประชุม, การบันทึกการประชุม, การวางแผนธุรกิจเบื้องต้น, การทำบัญชีรับจ่าย ซึ่งผลการประเมินของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ยวิชาสหกรณ์อยู่ในระดับดี คะแนนมากกว่า 80 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ความรู้และทักษะและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์สหกรณ์

กรอบการประเมิน	ร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถม 6 (นักเรียน 13 คน)		
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
ความรู้			
1. อุดมการณ์สหกรณ์	100.00	0.00	0.00
2. วิธีการสหกรณ์	100.00	0.00	0.00
3. ระบบประชาธิปไตย	100.00	0.00	0.00
4. การทำธุรกิจสหกรณ์ เช่น ร้านค้า ออมทรัพย์	100.00	0.00	0.00
5. ระบบบัญชี	100.00	0.00	0.00
ทักษะ			
1. การประชุม	100.00	0.00	0.00
2. การบันทึกการประชุม	100.00	0.00	0.00
3. การวางแผนธุรกิจเบื้องต้น	100.00	0.00	0.00
4. การทำบัญชีรับ-จ่าย	100.00	0.00	0.00

ตารางที่ 8 (ต่อ)

กรอบการประเมิน	ร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา 6 (นักเรียน 13 คน)		
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
พฤติกรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์สหกรณ์			
1. ลักษณะนิสัยของการพึ่งตนเอง			
1.1 ขยัน อดทน มีวินัย รับผิดชอบ	100.00	0.00	0.00
1.2 ประหยัดใช้ทรัพยากรคุ้มค่า	100.00	0.00	0.00
1.3 พัฒนาตน ใฝ่หาความรู้	100.00	0.00	0.00
1.4 หลีกพ้นอบายมุข ไม่คบคนชั่ว	100.00	0.00	0.00
2. ลักษณะนิสัยของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน			
2.1 ซื่อสัตย์ สุจริต ตรงเวลา	100.00	0.00	0.00
พฤติกรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์สหกรณ์			
2.2 สามัคคี ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	100.00	0.00	0.00
2.3 มีเมตตา เสียสละ	100.00	0.00	0.00
2.4 มีเหตุผล เคารพกติกา ยึดหลักประชาธิปไตย	100.00	0.00	0.00

ที่มา: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ข้อมูล ณ เมษายน 2562

**ปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2
ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพริาว จังหวัดเชียงใหม่**

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 จำนวน 1 คน ครูใหญ่ จำนวน 1 คน ตัวแทนครู จำนวน 1 คน ตัวแทนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพริาว จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) และคณะกรรมการสถานศึกษาในประเด็น “ปัจจัย

ความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวง อุบลรัตน์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” ได้วิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์ได้พบปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จโครงการดังนี้

1. ปัจจัยด้านโครงการ

1.1 ความสำคัญของโครงการตามพระราชดำริฯ ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 ครูใหญ่และครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุบลรัตน์ 2 นักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา ระบุว่าโครงการนี้เป็นโครงการตามพระราชดำริฯ ที่จะมาช่วยต่อยอดให้ปรัชญาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน “สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง” หรือหน่วยร่วมสนองงานตามโครงการพระราชดำริทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีโอกาสรับรู้เกี่ยวกับโครงการในเชิงบวกและพร้อมที่จะช่วยเหลือ เหตุผลหลัก คือ โครงการสามารถตอบสนองความต้องการที่เป็นพื้นฐานของนักเรียน คือ อาหาร และตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง คือ การเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือส่งผลให้เด็กและชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และความประทับใจของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน นักเรียนพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ให้ผลซึ่งนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน (ตัวแทนนักเรียนชั้น ป.6 คนหนึ่ง, สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) กล่าวว่า “...ปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่กินเอง เหลือกก็ขายได้ ทำบัญชีก็เป็น มีเงินออม...”

1.2 การมีสัญลักษณ์เชิงอุดมคติ 3 ประการ คือ หนึ่งมีความหมายกับชีวิตในสัญลักษณ์เชิงอุดมคติ คือ ความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงต้องการมีส่วนร่วมในโครงการที่พระองค์ท่านริเริ่ม นอกจากนี้การที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุน จึงเป็นการเสริมความหมายให้กับโครงการตามพระราชดำริฯ มากยิ่งขึ้น สอง มีการสนับสนุนทรัพยากรทั้งส่วนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ว่าเงินเพื่อดำเนินกิจกรรมในโครงการ เป็นการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดโดยตรงและการสนับสนุนจากแหล่งอื่น ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งโรงเรียนได้นำไปใช้อย่างคุ้มค่าและเห็นผลโดยมีหลักฐานยืนยันถึงความก้าวหน้า แม้จะไม่รวดเร็วถึงขั้นก้าวกระโดดแต่ก็เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถกระบวนการณ์ไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับให้ทำ เป้าหมายในการก่อตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนคือให้ความช่วยเหลือเด็กเยาวชนและประชาชนในถิ่นทุรกันดารและยกระดับคุณภาพชีวิต การทำงานของโรงเรียนจึงมีกฎระเบียบแบบแผนรองรับจากหน่วยงานต้นสังกัด

1.3 การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโรงเรียน เป้าหมายของการปฏิบัติในโครงการตามพระราชดำริฯ ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่กับเป้าหมายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ เน้นการพึ่งตนเอง การดูแลตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการอยู่อย่างพอเพียง ดังนั้น การจัดกิจกรรมจึงเน้นการปรับปรุงกระบวนการทำงานเดิมของโรงเรียนด้วยการใช้แนวคิดใหม่ไปต่อยอดของเดิม พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการทำงานใหม่ขึ้นมา ทั้งนี้ จะเน้นไปที่วิธีปฏิบัติภายในของโรงเรียนเป็นสำคัญ โดยครูและหน่วยงานภายนอกมีการจัดวิธีปฏิบัติที่สอดคล้องกันจนเกิดผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการร่วมกันของทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

2. ปัจจัยด้านภาระงาน

จากลักษณะการทำงานในหน้าที่ของครูตำรวจตระเวนชายแดนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ที่มีหลากหลายหน้าที่ แต่ด้วยลักษณะธรรมชาติของการเป็นตำรวจที่มีวินัยสูง ผสมกับสมบัติความเป็นครู จึงหล่อหลอมให้ครูตำรวจตระเวนชายแดนฯ มีลักษณะพิเศษจนส่งผลให้โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันประสบผลสำเร็จ รายละเอียดอธิบายได้ดังนี้

2.1 ความภาคภูมิใจ ภารกิจของครูตำรวจตระเวนชายแดนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 แม้จะต้องแบกรับภาระหนัก แต่มีความภูมิใจในความเป็นครูของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บทบาทและหน้าที่หลัก 3 ประการคือ

1) บทบาทการเป็นหน่วยสนับสนุนงานรักษาความมั่นคง ตามหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดน ในภารกิจได้รับมอบหมายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยควบคุมทางยุทธการ 4 งานหลัก คือ งานด้านการข่าว งานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย งานด้านการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชน และงานด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์

2) บทบาทการเป็นหน่วยให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหน้าที่ของครูทั่วไป รวมไปถึงงานด้านบริหารภายในโรงเรียน งานการศึกษาจัดการเรียนการสอน ครูตำรวจตระเวนชายแดนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ให้การดูแล บ่มเพาะ ชักตกลูกศิษย์ โดยเน้นระบบวินัย จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน พยายามปรับปรุงแนวทางการสอน โดยเสริมด้านวิชาการ เรียนรู้ที่จะใช้เทคนิคการสอนใหม่ ๆ มากขึ้น

3) บทบาทการเป็นหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาจากความร่วมมือของหน่วยร่วมสนองโครงการ ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วยโครงการพระราชดำริ 8 โครงการ

จากภารกิจดังกล่าว ครูใหญ่ได้วางกลยุทธ์การทำงานดังนี้

1) กำหนดผู้รับผิดชอบและทำงานแบบร่วมมือร่วมใจ ระหว่างครู นักเรียน และชุมชน ออกแบบการทำงานที่บูรณาการกิจกรรมได้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยมอบหมายงานจะ

พิจารณาเลือกคนที่มีความรู้ มีการมอบหมายให้นักเรียนได้ร่วมทำงานกับครู แต่ครูใหญ่ก็จะลงมือปฏิบัติร่วมกับครูและนักเรียนด้วย

ดาบตำรวจหญิงอรพินท์ รัตนเลิศสกุล (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) : ตั้งแต่เป็นนักเรียนจนมาถึงเป็นครูของโรงเรียนที่ผ่านมา ครูใหญ่จะแบ่งงานให้รับผิดชอบให้ครูแต่ละคน โดยครูต้องรับผิดชอบอย่างน้อย 1 โครงการ ที่โรงเรียนจะให้ความสำคัญกับโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เน้นไปที่การผลิตเพื่อใช้บริโภค หากเหลือจึงจะนำมาขาย ทำอย่างนี้หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ...”

2) มีการวางแผน โดยคำนึงถึงบริบทและศักยภาพของตนเอง

2.1 การแบ่งพื้นที่ปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน

2.2 การจัดทำรายการอาหารประจำวันตลอดปีการศึกษา ทำให้สามารถควบคุมผลผลิตตามความต้องการได้

2.3 การจัดระดับความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างโครงการ กล่าวคือ ในโครงการพระราชดำริฯ ทั้ง 3 โครงการ คือ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการฝึกอาชีพ โครงการส่งเสริมสหกรณ์ และโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่โรงเรียนได้นำมาบูรณาการให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการขยายแนวคิดกิจกรรมตามโครงการพระราชดำริฯ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงออกไปสู่ชุมชน ที่ทำให้คนในชุมชนยอมรับโดยไม่ต้องบังคับ เช่น การปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ นักเรียนที่รับผิดชอบจะได้รับผักไปบริโภคที่บ้าน ผู้ปกครองส่วนใหญ่พอใจ ต้องการปลูกผักที่บ้านตนเองบ้าง ก็จะมาขอเมล็ดพันธุ์ผักไปปลูก พันธุ์สัตว์ไปเลี้ยง หรือขอคำแนะนำ หรือการให้ผู้ปกครองเข้ามาช่วยงานกิจกรรมการเกษตรที่โรงเรียน ทำให้ครูมีโอกาสพูดคุยกับผู้ปกครองเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับนักเรียนให้มากขึ้น ส่วน 4 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดารและโครงการควบคุมการขาดสารไอโอดีน ที่โรงเรียนวางแผนทำงานร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุข โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา และโครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนดำเนินการเอง

3) การทำงานร่วมกับหน่วยงานร่วมสนองโครงการตามพระราชดำริฯ ทั้งด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง สหกรณ์ สาธารณสุข และชุมชน มีลักษณะการมีส่วนร่วมในภาพรวม ต้องใช้ความรู้พื้นฐานการผลิตตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับชุมชน การให้คำปรึกษาด้านวิชาการโดยนักวิชาการประจำหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานภายนอกที่มีส่วนสนับสนุนให้โครงการสำเร็จ ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) : “...ตอนแรกโรงเรียนยังใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ไม่เต็มที่ จึงเริ่มจากวางระบบแหล่งน้ำ เมื่อมีน้ำจึงปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ วางผังการใช้พื้นที่

ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการทำงานคือ วางแผน ลงมือปฏิบัติ ติดตามและประเมินผล ยกย่อง ชมเชยเกษตรกรอำเภอมาวางแผนการแปรรูปอาหารให้กับกลุ่มยุทธศาสตร์กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ร่วมกันวางแผนเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมกับฤดูกาล การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรการผลิต ที่โรงเรียนได้รับ เช่น เมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย พันธุ์ไก่ พันธุ์สุกร พันธุ์กบ พันธุ์ปลาชนิดต่าง ๆ และการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งจากหน่วยงาน...”

4) การทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน ในลักษณะของการดูแลซึ่งกันและกัน กล่าวคือโดยโรงเรียนให้การศึกษ่าอบรมบ่มนิสัย ให้ความรู้ในการดำรงชีวิต ชุมชนต่างตอบแทนด้วยการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนด้วยแรงกาย การสนับสนุนสิ่งของ และ ความคิดโดยผ่านทางคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการหมู่บ้าน

ชัยยุทธ หล้าป้อ ผู้นำชุมชนบ้านละงอง (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) “...หน้าที่ของโรงเรียน คือ ประสานงานกับชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านแรงงาน ความรู้และทรัพยากร ครูใหญ่จะประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาให้รับรู้และเข้าใจ ขณะเดียวกันก็ขออาสาสมัครที่จะมาช่วยโรงเรียน...”

2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตั้งอยู่ในภูมิประเทศเป็นทั้งที่ราบลุ่มและที่ราบเนินเขา มีเนื้อที่พอสมควรสามารถจัดสรรพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ได้อย่างเหมาะสม และโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนสามารถดูแลนักเรียนในที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยได้อย่างใกล้ชิด

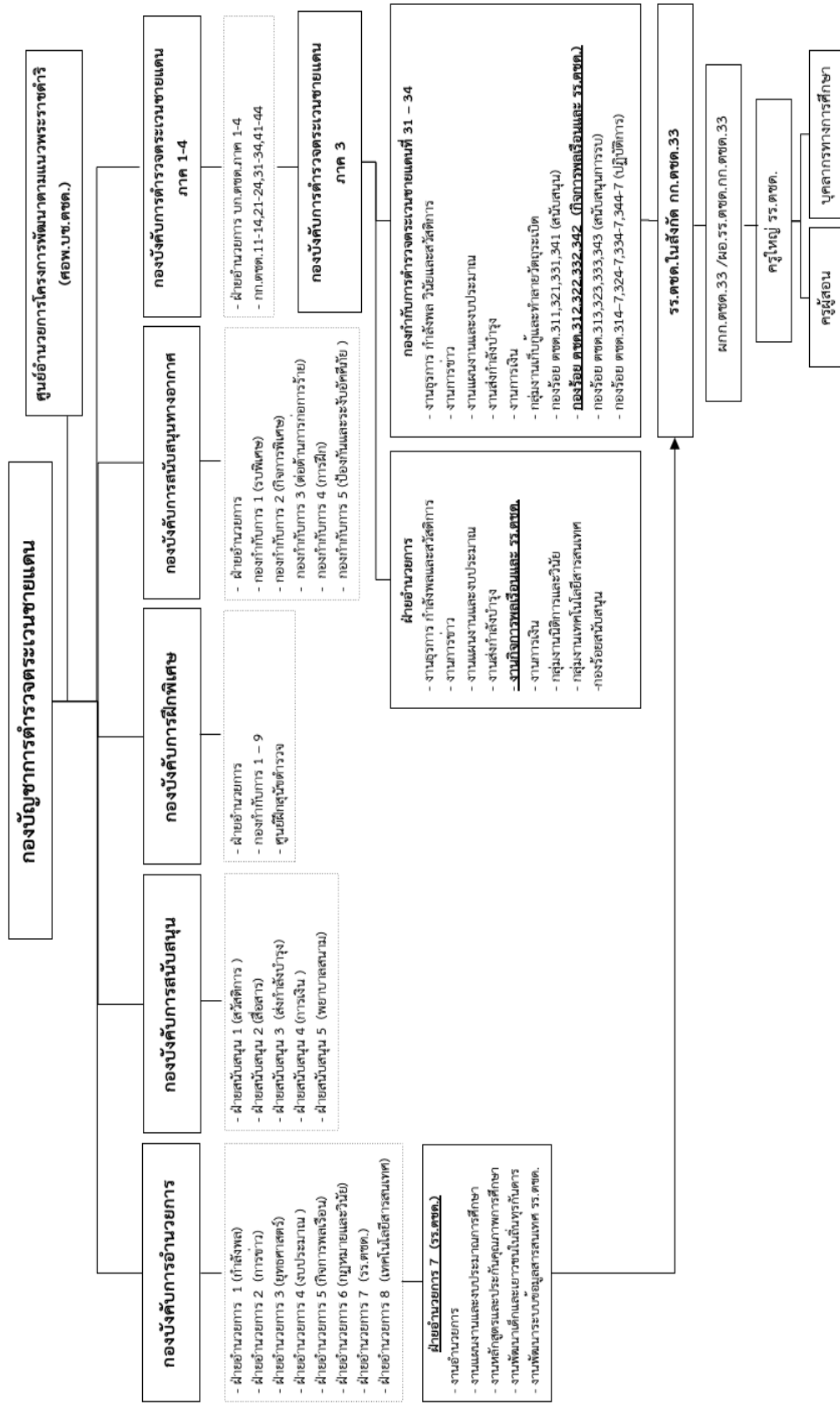
ผู้แทนหน่วยงานด้านสาธารณสุขสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) : “...นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ค่อนข้างยากจนขาดความสนใจเรื่องของการดูแลสุขภาพของตนเอง นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ปัญหาด้านสุขภาพช่องปาก การแปรงฟันไม่ถูกวิธี ฟันผุ เหงือกอักเสบ และยังมีขาดการดูแลสุขภาพตนเองอื่น ๆ เช่น การไม่ล้างมือด้วยสบู่ก่อนการทานอาหาร การที่โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนทำให้ดูแลควบคุมกันไป ทำให้ง่ายขึ้น...”

2.3 โครงสร้างสายบังคับบัญชา มีสายการบังคับบัญชาใช้อำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมาย บังคับบัญชาและสั่งการที่ลดหลั่นตามลำดับชั้นของโครงสร้างหน่วย ตั้งแต่ผู้มีอำนาจสูงสุดใน การบังคับบัญชาและสั่งการต่อทุกคนที่อยู่ในหน่วยรองลงไปตามลำดับจนถึงระดับล่างสุดคือ ผู้ปฏิบัติงานเริ่มจาก กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน เป็นหน่วยรับผิดชอบงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผน ควบคุม กำกับดูแล การบริหารงานทั้งปวงของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยผ่านการปกครองบังคับบัญชา สั่งการผ่านกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค และกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน

ฝ่ายอำนวยการ 7 กองบังคับการอำนวยการกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน เป็นฝ่ายอำนวยการของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนมีหน้าที่รับผิดชอบ งานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีบทบาทสำคัญในการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน นักเรียน กำหนดนโยบาย วางแผน ควบคุม กำกับดูแล การดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค เป็นหน่วยบังคับบัญชาของกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนหมายเลข ปกครองบังคับบัญชา การบริหารงานบุคคล การตรวจสอบ กำกับดูแล หน่วยในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนหมายเลข เป็นหน่วยปฏิบัติงานหลักของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน มีกฎหมายรองรับพื้นที่การทำงาน เป็นหน่วยบังคับบัญชาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทำหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการตำรวจที่ทำหน้าที่ครูปฏิบัติงานในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่รับผิดชอบ มีผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนหมายเลข เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา (รร.ตชด.) เนื่องจากมีอำนาจในการบริหารงานบุคคล บริหารงบประมาณ ตลอดจนวางแผนและประสานงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นสถานศึกษาในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นในพื้นที่เนื่องจากหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบด้านการศึกษาไม่สามารถเข้าไปจัดตั้งโรงเรียนได้ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มีครูใหญ่เป็นผู้บริหารจัดการเรียนการสอน (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 โครงสร้างผังบังคับบัญชา

3. ปัจจัยด้านบุคลากร

บุคลากรนับเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันฯ ซึ่งประกอบด้วยแต่ละส่วนซึ่งมีที่มาจากแหล่งผลิตตำรวจและครูที่ได้รับทุนต่างๆ รวมถึงคุณลักษณะด้านผู้นำ ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ครูตำรวจตระเวนชายแดน ครูตำรวจตระเวนชายแดนรุ่นแรก ๆ จะคัดเลือกจากข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนโดยการสมัครใจ ซึ่งในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มี 1 นาย คือ ครูใหญ่และครูตำรวจตระเวนชายแดนรุ่นใหม่ ๆ มาจากการสร้างครูทายาทเพื่อให้กลับมาทำงานในโรงเรียนซึ่งอาจจะเป็นโรงเรียนเดิมที่เคยเรียน หรือโรงเรียนอื่น ทำให้รู้จัก เข้าใจ และมีประสบการณ์ในการดำเนินงานของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีนักเรียนทุนในพระราชานุเคราะห์อีกด้วย การสร้างทายาท และการคิดแบบต่อยอดอย่างยั่งยืน ในอนาคตอาจจะได้มาช่วยพัฒนาโรงเรียนและชุมชน และสร้างความพร้อมด้านอัตรากำลังพลในการสนองโครงการตามพระราชดำริในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยการรับสมัครและคัดเลือกบุคคลภายนอกเพื่อบรรจุ และแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ทำหน้าที่ครูตำรวจตระเวนชายแดน มีคุณสมบัติเฉพาะคือต้องเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน โดยเรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หรือขณะเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนั้น โรงเรียนได้อินย้ายไปสังกัดส่วนราชการอื่นแล้ว โดยได้ศึกษาต่อจนจบชั้นสูงสุดและผู้สมัครต้องมีภูมิลำเนาขณะเปิดรับสมัครอยู่ในพื้นที่ที่เปิดรับสมัครโดยต่อเนื่องอย่างน้อย 1 ปี นับถึงวันปีติรับสมัคร และสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่า หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า ตามที่คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.) หรือสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) หรือกระทรวงศึกษาธิการรับรอง และเข้ารับการฝึกอบรมระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน สำหรับเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว มีว่าต้องทำงานเป็นครูในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อย่างน้อย 8 ปี ซึ่งในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีจำนวน 3 นาย

ที่มาหรือจุดกำเนิดของบุคลากรเหล่านี้ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งให้พวกเขาปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีความสุข เต็มใจที่จะทำงานในหน้าที่รับผิดชอบ ส่งผลให้โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันฯ ประสบผลสำเร็จ

3.2 ภาวะผู้นำ จากการสังเกตการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน ทั้งในส่วนของผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 และครูใหญ่ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ที่เป็นแบบแผนของภาวะผู้นำที่เห็นชัดเจนกลับไม่ใช้วิธีสั่งการตามสายบังคับบัญชาที่เดียว แต่มีการนำแบบแผนของผู้นำที่ใช้ความสัมพันธ์ การชี้แนะ และการมุ่งสู่มาตรฐาน โดยนำหลักการสร้างมวลชนของตำรวจตระเวน

ชายแดนมาใช้ ได้แก่ สร้างความพึงพอใจ สร้างความเชื่อและศรัทธา และการมีส่วนร่วม ซึ่งก็คือ การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช คือ

1) สร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือจากความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโรงเรียนที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน

2) เห็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ทำให้เห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่ได้จากการทำกิจกรรม เริ่มต้นด้วยการตั้งกองทุน และพยายามดำเนินงานให้มีกำไร เพื่อแสดงให้ผู้ปกครองและชุมชนเห็นว่าโรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน ไม่ใช่คอยแต่ความช่วยเหลือหน่วยงานอื่นตลอดเวลา

3) เป็นต้นแบบของคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝัง ทำให้เห็นว่าการทำงานต้องมีความเพียรพยายาม อดทนและจะประสบความสำเร็จในที่สุด พร้อมทั้งยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่าสิ่งทั้งหลายที่ทํานั้นมีความจริงใจที่จะทำให้ชุมชนดีขึ้น

4) การทำงานเป็นทีม โดยมีหลักคิดสำคัญคือทุกคนในโรงเรียนคือญาติกัน เมื่อมีปัญหาจะนำเข้าไปประชุมเพื่อให้ความช่วยเหลือหรือช่วยแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ ส่วนในด้านการบริหารวิชาการ จะร่วมวางแผนการทำงานทั้งปีและให้ความสำคัญแก่การพัฒนาวิชาการ

6) ไม่กตัญญูตนเองและเพื่อนร่วมงาน การเปลี่ยนวิธีคิดของทั้งครูและชุมชน ต้องใจเย็นต้องใช้เวลา หลายปีจึงเห็นผล เช่น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ในโรงเรียน แสดงให้เห็นว่าสามารถทำได้ และทำได้ดีถึงขนาดนำผลผลิตมาเลี้ยงนักเรียนทั้งโรงเรียนได้อย่างเพียงพอ

ซึ่งสอดคล้องกับ รัชดา ทັນประเสริฐ (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางการดำเนินงานและปัจจัยที่สนับสนุนการก้าวสู่ความสำเร็จโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกระสังสามัคคี พบว่า ด้านการบริหารจัดการศึกษา ผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียนกล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน แบ่งหน้าที่กันทำงาน และคอยช่วยเหลือกัน มีการประชุมวางแผน และมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน เพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารถือเป็นบุคคลที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดกระบวนการร่วมมือกันในทุกภาคส่วนให้เกิดแนวทางเดียวกันในการพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 พฤติกรรมของครู จากการสังเกต สามารถวิเคราะห์วิธีปฏิบัติงานของบุคลากรโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนฯ จะพบว่าครูมีความเพียร และมุ่งมั่นที่จะต่อยอดความรู้และผลผลิต ทำให้ได้ผลตอบแทนที่เกินคาดคือ การต่อยอดความศรัทธาและความไว้วางใจของผู้ปกครองและหน่วยงานร่วมสนองงานตามโครงการ ทำให้เกิดผลลัพธ์คือมีความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ร้อยตำรวจเอกปรีชา วั่งปรีชา ตำแหน่งครูใหญ่ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) “...ต้องทำสัก ระยะเวลาหนึ่งจนมีผลผลิตอย่างชัดเจน ผู้ปกครองจึงเริ่มให้ความร่วมมือ หน่วยงานร่วมสนองงานตาม โครงการ เช่น เกษตร ปศุสัตว์ สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ก็เข้ามาช่วยให้คำแนะนำ อีก อย่างคือครูมีความรับผิดชอบและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนและชุมชนได้ ยอมรับฟัง ความคิดเห็นของกัน มีการวิเคราะห์ผลความสำเร็จ และปรับปรุงแก้ไขตลอดการทำงาน...” นอกจากนี้ พบว่ามีการแสดงพฤติกรรมสนับสนุนโครงการฯ ของครู ที่ครูเชื่อมั่นในการรวมกันทำงาน เป็นทีม เชื่อถือครูใหญ่ เชื่อในผลของการดำเนินงานโครงการ ฯ และพร้อมที่จะเปิดรับคำแนะนำ เพื่อให้การดำเนินการตามโครงการดีขึ้นเรื่อย ๆ

4. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

4.1 สร้างวิสัยทัศน์ร่วม ของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งมีวิสัยทัศน์ร่วม ในการทำงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานของตน วิสัยทัศน์ร่วมนี้เกิด จากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำของครูใหญ่ ธรรมเนียมการยึดถือปฏิบัติ ระเบียบวินัยของตำรวจ การที่กรรมการและชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนเพราะร่วมรับรู้ และสร้างโรงเรียนมาร่วมกัน แรงจูงใจจากความภาคภูมิใจที่โรงเรียนประสบความสำเร็จ และการมีผู้มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และสุดท้ายคือความเคารพรักในองค์สัญลักษณ์ของโครงการตามพระราชดำริฯ

4.2 เรียนรู้จากการทำงานที่ประสบความสำเร็จและที่ล้มเหลว เป็นการ เรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยมีการวางแผนการทำงานทุกครั้ง

ดาบตำรวจ เจริญ มหาลัย (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) “...หน่วยงานต่าง ๆ ครั้งแรกเข้า มาตามบทบาทหน้าที่ การที่รอเขาเอามาให้ เมื่อใช้หมดแล้วรอว่าเขาจะเอามาให้ครั้งต่อไปเมื่อไหร่ โดยไม่รู้จักช่วยเหลือตนเอง ตรงนี้ทำให้ขาดความต่อเนื่อง จึงต้องเปลี่ยนความคิดมาช่วยเหลือตนเอง ผลิตเอง มีการวางแผนตั้งแต่ปลูก จนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้ขยายพันธุ์ในปีต่อไป ระยะเวลาแรกเป็นการ ลองผิดลองถูกใช้ประสบการณ์เพราะไม่ได้เรียนมาทางด้านนี้ เรียนรู้ร่วมกับครูโครงการ มีการสืบค้น ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตบ้าง ทดลองปฏิบัติแล้วดูผลที่เกิดขึ้น แล้วขยายผลการปฏิบัติต่อไป...” จากแนวคิดและการปฏิบัติตรงของดาบตำรวจเจริญ มหาลัย จะพบว่ามีความสอดคล้องกับ กับ จินฉนวน ปะโคทัง (2549: 113) ที่รายงานว่าการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยความ ร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย ร่วมติดตามผลงานที่ทำและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมคิด ปรับปรุงให้งานดีขึ้น และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีแบบ สมานฉันท์ และมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

4.3 เน้นการเรียนรู้ของนักเรียนจากการปฏิบัติจริง (learning by doing) ในการปฏิบัติ กิจกรรมในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการฝึกอาชีพ (การแปรรูปและการถนอมอาหาร)

โครงการส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งเป้าหมายเพื่อให้มีผลิตผลไปให้กับขายสหกรณ์โรงเรียน และสหกรณ์จะขายให้โรงเรียนนำไปปรุงเป็นอาหารกลางวันกระบวนการนี้นอกจากนักเรียนจะมีประสบการณ์จากการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การแปรรูปและการถนอมอาหารแล้ว ยังจะได้เรียนรู้และฝึกทักษะในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมร้านค้า การผลิตอาหาร การสุขาภิบาลด้านอาหารและสิ่งแวดล้อม การมอบหมายภาระงานให้นักเรียนไปทำที่บ้านและที่แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน

จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันฯ จำนวน 2 ท่าน เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2561 จะมีรายละเอียดของการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ดังนี้

ดาบตำรวจหญิงชุตินา ขอนทอง (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) “...การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงของนักเรียน ทั้งในพื้นที่ของโรงเรียน ที่บ้านและที่ชุมชน นักเรียนนำความรู้ ทักษะ มีการปลูกพืชผัก โดยทดลองปลูกไว้ที่โรงเรียนก่อน เมื่อได้ผลดีจึงขยายพันธุ์จากโรงเรียนสู่ชุมชน...”

ดาบตำรวจหญิงอรพินท์ รัตนเลิศสกุล (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) “...เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการและเชื่อมโยงนี้ จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เน้นที่การลงมือปฏิบัติ ได้มีการสอนบูรณาการแบบสอดแทรกในสาระวิชาต่าง ๆ เช่น การขยายพันธุ์พืช เรียนในห้องต้องให้เด็กเข้าใจเรื่องพันธุ์พืชที่มี ที่ต้องการจะปลูก ดูว่าขยายพันธุ์อย่างไร เสร็จแล้วก็เลือกต้นที่อยากขยายพันธุ์ แล้วลงมือปฏิบัติ นอกจากจะทำที่โรงเรียนแล้วครูจะให้ชิ้นงานไปทำที่บ้านแล้วตรวจกระบวนการทำงานกับผลงานที่ได้...”

4.4 เน้นพัฒนาความรับผิดชอบ อดทน และความมีระเบียบวินัย การจัดกิจกรรมในโครงการฯ มีการจัดเวรให้นักเรียนทำงานในกิจกรรมของโครงการ ในวันเสาร์อาทิตย์หรือช่วงระยะเวลาปิดภาคเรียน รวมถึงการเชิญหน่วยงานร่วมสนองงาน หรือประชาชนชาวบ้านเข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียนในการแปรรูปและการถนอมอาหาร โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียนหรือวิทยากรจัดทำ การฝึกทำบัญชีครัวเรือนให้นักเรียนและผู้ปกครอง หน่วยงานจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดการเรียนรู้เรื่องการเพาะเห็ดนางฟ้าแก่ผู้ปกครองและคนที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ในโรงเรียน เป็นต้น กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน คือ การจัดกิจกรรมแบบบูรณาการระหว่างกันของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการฝึกอาชีพ และโครงการส่งเสริมสหกรณ์ โดยมีเป้าหมายหลักคือ การช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันเพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการ ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนได้ดำเนินการอีกโครงการ โดยให้มีความสัมพันธ์กับโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน กล่าวคือ ผลิตผลส่วนเกินที่ได้ไม่ว่าจะเป็นไข่ไก่ ผัก ผลไม้ ได้นำมาสู่ร้านสหกรณ์ของโรงเรียนเพื่อจำหน่าย ดังจะเห็นได้จากรายงานของโรงเรียนว่าในปีปัจจุบันกิจกรรมการเลี้ยงไก่มีเงินทุนหมุนเวียน หลังจากนั้นยังมีไข่ไก่เหลือเป็นส่วนเกินอีก จึงได้ส่งไปยังโครงการส่งเสริมอาชีพ คือ การฝึกทำไข่เค็ม ผลที่ได้นอกจากการบริโภคแล้วก็สามารถนำมาเป็นสินค้าในสหกรณ์ได้อีกด้วย สอดคล้องกับ รัชดา ทันทประเสริฐ (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางการดำเนินงานและปัจจัยที่สนับสนุน

การก้าวสู่ความสำเร็จโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกระสังสามัคคี พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีการจัดกิจกรรม และแนะแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้นักเรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง มีการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามในเรื่องความพอดี การไม่เบียดเบียนผู้อื่น สอนให้นักเรียนคิด และฝึกให้นักเรียนมีเหตุผล รู้เท่าทันสิ่งรอบตัว มีการจัดกิจกรรม ให้นักเรียนได้รู้จักวางแผนอนาคตตนเองเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้นักเรียนมีความพร้อมในการวางแผนชีวิตในอนาคต มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านอาชีพต่าง ๆ มีลักษณะกิจกรรมที่หลากหลาย สามารถเป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่น ๆ มาศึกษาดูงาน และนำกลับไปพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

4.5 การให้ความสำคัญกับนักเรียนและผู้ปกครอง เนื่องจากกิจกรรมในโครงการ เกิดจากความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคนในชุมชนซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดโอกาส โรงเรียนจึงเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม เช่น เมื่อครูสอนเกี่ยวกับการเกษตรครูจะขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนในกิจกรรม เช่น การทำนา การเลี้ยงปลา หรือเมื่อผู้ปกครองมีปัญหาทั้งเรื่องของนักเรียนและเรื่องอื่น ๆ ก็จะมาขอคำแนะนำจากโรงเรียน ครูเองก็มีกิจกรรมที่ออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเห็นว่าโรงเรียนให้ความสนใจและดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับ ศตวรรษ ลือเลิศ (2549: 45) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 4 ระบุว่าโรงเรียนเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงาน และการประเมินตรวจสอบ ทำให้เข้าใจปัญหา และหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน นอกจากนี้ การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การประชุมชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ให้ได้รับทราบทั้งภายใน ภายนอกสถานศึกษา และการรับทราบข้อมูลรับทราบปัญหาจากฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน และสอดคล้องกับ พิมพร ไชยตา (2552: 129) ซึ่งทำงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมาก เพราะโรงเรียนเป็นของชุมชนโดยตรง ที่คนในชุมชนต้องการพัฒนาอยู่แล้ว ถ้าโรงเรียนสร้างความตระหนักและทำให้ชุมชนให้ความสำคัญ ยอมรับ ศรัทธาต่อโรงเรียนจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน และเกิดความเจริญงอกงามในตัวเอง เพราะคนในชุมชนจะเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจกระบวนการพัฒนาได้ดีที่สุด การตัดสินใจ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะตอบสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาของชุมชนได้ตรงตามเป้าหมาย ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ

4.6 ขยายงานในโรงเรียนและขยายสู่ชุมชนแบบค่อยเป็นค่อยไป อยู่บนฐานของความพอประมาณ ใช้ความรู้และความรอบคอบเป็นพื้นฐานสำคัญ การเริ่มงานแต่ละโครงการโรงเรียนจะเริ่มจากการทดลองเพื่อเรียนรู้ปัญหา มีการวางระบบงานและเตรียมความพร้อมของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนโรงเรียนตำรวจฯ และคณะหน่วยงานภายนอก มีรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนี้

ดาบตำรวจ เจษฎา มหาชัย (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) “...โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียน เริ่มจากวางแผนผังพื้นที่เพาะปลูกก่อน ปรับสภาพพื้นที่ ปศุสัตว์ที่นี้จะเริ่มจากไก่ไข่จำนวนน้อย ๆ เพื่อให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้ หาท่างแก้ไขปัญหาโดยใช้วัสดุในท้องถิ่นในการเลี้ยง แก้ปัญหาอาหารสัตว์ราคาแพง ขอแบ่งพื้นที่ชาวบ้านในการปลูกพืชผักบ้าง หลังจากเกิดการเรียนรู้แล้วจึงเริ่มเพิ่มจำนวนการเลี้ยง...”

ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) : “...การขยายงานสู่ชุมชนก็พยายามใช้คนในชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน เช่น เชิญแม่บ้านที่อบรมการแปรรูปการถนอมอาหารมาช่วยทำอาหารกลางวันให้นักเรียนในโรงเรียน หรือเชิญมาร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องการแปรรูปการถนอมอาหารให้แก่คนในชุมชน หรือเชิญคนในชุมชนที่โรงเรียนสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผัก พันธุ์สัตว์ให้เป็นวิทยากรประจำชุมชน ให้ถ่ายทอดความรู้และใช้บ้านของตนเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน...”

ผลที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่ออุบลรัตน์ 2

ทำให้เกิดผลลัพธ์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย ได้แก่ นักเรียน ครูและโรงเรียน และครอบครัวและชุมชน ดังนี้

1. นักเรียน

1.1 ด้านสุขภาพอนามัย คือ นักเรียนมีสุขภาพอนามัยทางกายที่ดี เนื่องจากได้รับการดูแลจากครูตำรวจตระเวนชายแดนที่ทำหน้าที่เป็นครูพยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ รวมถึงได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอและถูกสุขลักษณะ

1.2 ด้านความรู้ที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงถึงการมีความรู้ทางอาชีพ วิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อยากกินอะไรก็ต้องปลูกเอาเอง ผักต้องปลูกหลาย ๆ ชนิด หลาย ๆ อย่าง และให้ดูด้วยว่าระยะเวลาของผักแต่ละชนิดเมื่อไหร่จะโต ส่วนผักที่ ที่เหลือจากที่บ้านเอามาให้โรงเรียนให้เพื่อนบ้านคนอื่นบ้าง หรือไม่ถ้าขายได้ก็ให้ขาย นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปถึงโครงการส่งเสริมสหกรณ์ทำให้นักเรียนเข้าใจถึงการเลือกซื้อของที่ตัดต้องดูว่าหมดอายุหรือยัง มี อย.ไหม วัตถุดิบทำจากอะไรและยังต้องทำบัญชี เพราะจะได้รู้ว่าใช้อะไรเท่าไร อย่างไร

1.3 ด้านทักษะชีวิต กิจกรรมการเรียนรู้ในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ซึ่งใช้เทคนิควิธีการสอนให้ทำงานเป็นกลุ่มแบบคละความสามารถ คละช่วงชั้นอายุ สมาชิกของกลุ่มประกอบด้วย ครูผู้รับผิดชอบโครงการและนักเรียนที่เป็นสมาชิกของโครงการตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 1 - 6 แต่ละคนต่างมีหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสามารถ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำงานซึ่งกันและกัน เกิดการพัฒนาทักษะทางวิชาการ ทักษะทางอาชีพ ทักษะการทำงาน ทักษะการสื่อสาร และทักษะสังคม ดังนี้

1.4 ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่

1.4.1 ความประหยัดและการพึ่งพาตนเอง นักเรียนที่ทำกิจกรรมตามโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันและโครงการส่งเสริมสหกรณ์ ได้เรียนรู้การทำบัญชีต้นกล้าให้เข้าใจเรื่องของรายรับรายจ่าย หลักการใช้จ่ายที่ต้องไม่เกินรายรับ การวางแผนใช้เงินและเก็บออมเงิน ประกอบกับความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้เรื่องอาหาร

1.4.2 ความเป็นผู้นำ การดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เป็นเรื่องที่สนองความต้องการของคนในชุมชนที่แท้จริง อยู่บนฐานแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมสอดรับทุกช่วงชีวิต ดังนั้นเด็กในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีประสบการณ์หลากหลาย ทำให้เด็กมีลักษณะ ความเป็นผู้นำ

1.4.3 ความมีวินัยและรับผิดชอบ นักเรียนมีหน้าที่ให้อาหารและดูแลสัตว์ในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ทำให้เป็นคนมีวินัยและความรับผิดชอบคือ ต้องให้อาหารสัตว์ตรงเวลาและในปริมาณที่เหมาะสม รู้จักสังเกตสัตว์เลี้ยงว่าสบายดีหรือไม่ หรือเริ่มป่วย

2. ครูและโรงเรียน

2.1 ความสามารถทางวิชาชีพครู ครู ตชด. มากกว่าครึ่งไม่ได้จบมาทางการศึกษาและหลายคนไม่จบปริญญาตรี แต่พอมาสอนก็ต้องเรียนเรื่องใหม่ ๆ ไม่ใช่มีเฉพาะแต่โครงการพระราชดำริ ต้องสนใจผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กด้วย ปีนี้ผลสอบต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทุกวิชา ต้องมาหาทางกันว่า จะทำให้ดีขึ้นอย่างไร ความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพและการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านละงอ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) “...ชาวบ้านที่นี่ทำเกษตรมาตลอด บางครั้งโรงเรียนก็เชิญเขามาช่วย แต่ถ้าเป็นเทคนิคหรือความรู้ใหม่เขาเรียนรู้จากลูกหรือมาที่โรงเรียน...”

ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2561) : “...การทำงานร่วมกันหน่วยงานร่วมสนองอื่น ๆ อย่างเกษตร ปศุสัตว์ ทำให้มีความรู้ที่กว้างขวางขึ้น เช่น การเลี้ยงหมู เลี้ยงปลาตก การปลูกไม้ผล...”

2.2 ความมั่นคงของโรงเรียน ความมั่นคงเชิงประจักษ์ของโรงเรียนบ่งชี้ได้ กล่าวคือ ผลการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในระยะที่ 4 พุทธศักราช 2550 - 2559 และโรงเรียนสามารถสร้างรายได้จากการขายผลผลิตจากโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการสหกรณ์ และโครงการฝึกอาชีพ และนำเงินสมทบเข้ากองทุน ซึ่งมีส่วนช่วยเสริมแรงความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ประเภทโรงเรียนที่จัดทำบัญชีกิจกรรมสหกรณ์ดีเด่น ระดับประเทศ ตามโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี พ.ศ. 2550 และในปี พ.ศ. 2559 ได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการประกวดกิจกรรมสหกรณ์นักเรียนจาก สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่

3. ผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองของนักเรียนและชุมชนได้รับประโยชน์จากโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ทั้งในด้านความคิดและพฤติกรรมและด้านความรู้

3.1 ความคิดและพฤติกรรม คำตอบจากการแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ชัยยุทธ หล้าป้อ (2561, สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม) เล่าว่า “...มีความผูกพันกับโรงเรียนรู้สึกเป็นเจ้าของด้วยเพราะร่วมสร้างอะไรหลายๆ อย่าง อย่างแปลงผักเกษตร แม่บ้านก็มาช่วยทำอาหารให้เด็กกิน มีความรู้สึกดีต่อโรงเรียน...”

3.2 ความรู้ จากเดิมที่กินกับป่าเก็บตามธรรมชาติจนหมด เปลี่ยนมาเป็นปลูกกินเอง และปลูกเสริม เรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงสัตว์พันธุ์ต่าง ๆ โดยมีครู และวิทยากรที่เข้ามาในโรงเรียนให้คำแนะนำในส่วนของหลักวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งตามปกติแล้วความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมักเกิดจากการปฏิบัติด้วยตนเองตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้กันจากรุ่นต่อรุ่น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางอาชีพส่วนมากจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีตัวอย่างการปฏิบัติ หรือได้เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จึงจะสามารถไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมได้ ในส่วนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน ได้อธิบายที่สะท้อนได้ถึงความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า คือการใช้ชีวิตอย่างพอมีพอกิน ลดค่าใช้จ่าย พึ่งพาตนเอง และประหยัด การดำเนินชีวิตแบบมีสติ มีเหตุผล ใช้ความคิด และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก และการมีจารีตหรือวิถีชีวิตตามบริบทของชุมชนที่ไม่ขัดกับการพัฒนา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะงานวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์บริบททั่วไปของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

หมู่บ้านแม่ละงองหมู่ที่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณพิกัด NB 142139 ประชากรดั้งเดิมเป็นชนเผ่าละว้า หลังจากที่ชนเผ่าละว้าอพยพไป ชนเผ่ากะเหรี่ยงได้เข้ามาพัฒนาบุกเบิกเป็นที่อยู่อาศัย หลังจากนั้นคนพื้นเมืองล้านนา และชนเผ่าอาข่า ได้เข้ามาอยู่ร่วมวัฒนธรรมกับกะเหรี่ยงตามลำดับ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเนินเขาอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 500 เมตร มีประชากร 76 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 366 แยกเป็นชาย 180 คน หญิง 186 คน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าอาข่า รองลงมาเป็นคนพื้นเมืองล้านนาและกะเหรี่ยง นับถือศาสนาพุทธ ผี และศาสนาคริสต์ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ได้แก่ ภาษาล้านนา ภาษาอาข่า และภาษากะเหรี่ยง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ มะม่วง ลำไย ข้าว และมันฝรั่ง รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 50,000 – 100,000 บาทต่อปี

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2507 ราษฎรชาวเขาเผ่าลีซอ (ลีซู) บ้านจอมหด หมู่ที่ 6 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ยื่นหนังสือร้องขอให้ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 (เดิม) จัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขึ้น เพื่อให้เด็กในชุมชนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน โดยเปิดทำการเรียนการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2507 มีครูตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่ครูผู้สอน จำนวน 2 นาย มีนักเรียนจำนวน 34 คน ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรบ้านจอมหด ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นจำนวนเงิน 30,000 บาท เพื่อสร้างอาคารเรียน และบ้านพักครู พร้อมกับพระราชทานนามว่า “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2” และเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2508 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช

ขณะนี้ ได้เสด็จมาเป็นองค์ประธานในการประกอบพิธีเปิดเรียน ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 หมู่บ้านจอมหด ประสบปัญหาภัยแล้งอย่างหนักราษฎรได้อพยพไปอยู่ที่อื่น ทำให้โรงเรียนร้างไม่มีการเรียนการสอน ราษฎรบ้านแม่ละงอง คนเผ่ากะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาพุทธและใช้ภาษากะเหรี่ยง ได้ร้องขอให้กอง กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 (เดิม) ย้ายโรงเรียนมาตั้งที่บ้านแม่ละงอง หมู่ที่ 6 ตำบลน้ำ แพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และได้ทำการเปิดทำการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2526 ครูใหญ่คนแรกคือตำรวจสงบ สมณา ผู้บังคับหมู่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 และมีครูตำรวจตระเวนชายแดน ทำหน้าที่ครูผู้สอน จำนวน 1 นาย นักเรียน จำนวน 30 คน แยก เป็นนักเรียนชาย จำนวน 17 คน นักเรียนหญิง จำนวน 13 คน และเข้าร่วมในโครงการตาม พระราชดำริ ทั้ง 8 โครงการของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในปีการศึกษา 2561 มีจำนวนนักเรียนรวม 94 คน มีทั้งนักเรียนที่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงที่นับ ถูศาสนาพุทธ และชนพื้นเมือง แยกเป็นนักเรียนอนุบาล รวม 10 คน และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 84 คน ในจำนวนนี้มีนักเรียนบ้านไกลที่พักค้างในโรงเรียน จำนวน 45 คน สัดส่วนของ นักเรียนที่ศึกษาต่อเมื่อจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประมาณ ร้อยละ 95 ของนักเรียนที่จบ การศึกษาแต่ละปี มีข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ และครูผู้สอนจำนวน 4 คน และมีครูพลเรือน จำนวน 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็ก และครูอัตราจ้างขององค์การบริหารส่วน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน

โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินโครงการตาม แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ฉบับที่ 5 (ปี พ.ศ. 2560 – 2569) ในเป้าหมายหลักที่ 4 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการงานอาชีพ โดยมีเป้าหมายของการดำเนินงานคือ 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางการเกษตรยั่งยืนในการผลิตอาหาร เพื่อบริโภค 2) เด็กและเยาวชนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางด้านอาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อย่างน้อย 1 อาชีพ และ 3) เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพตามหลักการและอุดมการณ์ สหกรณ์

2. การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยด้านโครงการ 1) ความสำคัญของโครงการตามพระราชดำริ โครงการสามารถตอบสนองความต้องการที่เป็นพื้นฐานของนักเรียน ด้านอาหาร และตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง คือ การเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือ ส่งผลให้เด็กและชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และความประทับใจของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน นักเรียนพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ให้ผลซึ่งนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน 2) การมีสัญลักษณ์เชิงอุดมคติ 3 ประการ คือ หนึ่งมีความหมายกับชีวิตในเชิงสัญลักษณ์ คือ ความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงต้องการมีส่วนร่วมในโครงการที่พระองค์ท่านริเริ่ม สองมีการสนับสนุนทรัพยากรทั้งส่วนที่เป็นตัวเงิน และที่ไม่ใช่ตัวเงินเพื่อดำเนินกิจกรรมในโครงการ ซึ่งโรงเรียนได้นำไปใช้อย่างคุ้มค่า และเห็นผลโดยมีหลักฐานยืนยันถึงความก้าวหน้า แม้จะไม่รวดเร็วถึงขั้นก้าวกระโดดแต่ก็เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นั่นคือการทำตามลำดับขั้นตอน สามกระบวนการไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับให้ทำ เป้าหมายในการก่อตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนคือให้ความช่วยเหลือเด็กเยาวชนและประชาชนในถิ่นทุรกันดาร และยกระดับคุณภาพชีวิต 3) การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโรงเรียน คือ เน้นการพึ่งตนเอง การดูแลตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการอยู่อย่างพอเพียง การจัดกิจกรรมเน้นการปรับปรุงกระบวนการทำงานเดิมของโรงเรียนด้วยการใช้แนวคิดใหม่ไปต่อยอดของเดิม พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการทำงานใหม่ขึ้นมา โดยเน้นไปที่วิถีปฏิบัติภายในของโรงเรียนเป็นสำคัญ โดยครูและหน่วยงานภายนอกมีการจัดวิถีปฏิบัติที่สอดคล้องกันจนเกิดผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์ความร้องการร่วมกันของทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ปัจจัยด้านงาน 1) ภารกิจ และหน้าที่หลัก 3 ประการได้แก่ หนึ่งบทบาทการเป็นหนึ่งสนับสนุนรักษาความมั่นคง ตามหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดน สองบทบาทการเป็นหน่วยให้การศึกษาระดับพื้นฐาน ตามหน้าที่ครูทั่วไป รวมไปถึงงานด้านบริหารภายในโรงเรียน งานการศึกษาจัดการเรียนการสอน สามบทบาทเป็นหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาจากความร่วมมือของหน่วยร่วมสนองโครงการตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2) สภาพทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน ภูมิประเทศเป็นทั้งที่ราบลุ่มและที่ราบเนินเขา มีเนื้อที่พอสมควรสามารถจัดสรรพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ได้อย่างเหมาะสม และโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนสามารถดูแลนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยได้อย่างใกล้ชิด นั่นคือการพัฒนาตามภูมิสังคม 3) โครงสร้าง มีสายการบังคับบัญชาใช้อำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมายบังคับบัญชา และสั่งการที่ลดหลั่นตามลำดับชั้นของโครงสร้างหน่วย ตั้งแต่ผู้มีอำนาจ

สูงสุดในการบังคับบัญชาและสั่งการต่อทุกคนที่อยู่ในหน่วยรองลงไปตามลำดับจนถึงระดับล่างสุดคือ ผู้ปฏิบัติงาน

ปัจจัยด้านบุคลากร 1) ครูตำรวจตระเวนชายแดน ครูใหญ่ และครูตำรวจตระเวนชายแดนรุ่นใหม่ ๆ มาจากการสร้างครูทายาทเพื่อให้กลับมาทำงานในโรงเรียนซึ่งอาจจะเป็นโรงเรียนเดิมที่เคยเรียน หรือโรงเรียนอื่น ทำให้รู้จัก เข้าใจ และมีประสบการณ์ในการดำเนินงานของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีนักเรียนทุนในพระราชานุเคราะห์อีกด้วย การสร้างทายาทและการคิดแบบต่อยอดอย่างยั่งยืน ในอนาคตอาจจะได้มาช่วยพัฒนาโรงเรียนและชุมชน และสร้างความพร้อมด้านอัตรากำลังพลในการสนองโครงการตามพระราชดำริในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 2) ภาวะผู้นำ มีการนำแบบแผนของผู้นำที่ใช้ความสัมพันธ์ การชี้แนะ การมุ่งสู่มาตรฐาน นำหลักการสร้างมวลชนของตำรวจตระเวนชายแดนมาใช้ ได้แก่ สร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือจากความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เห็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ทำให้เห็นว่ารายได้จากการทำกิจกรรม เริ่มด้วยการตั้งกองทุน และพยายามดำเนินงานให้มีกำไร เพื่อแสดงให้เห็นให้ผู้ปกครอง และชุมชนเห็นว่าโรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน การเป็นต้นแบบของคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝัง คือทำให้เห็นว่าการทำงานต้องมีความเพียรพยายาม อดทนและจะประสบความสำเร็จในที่สุด พร้อมทั้งยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม โดยมีหลักคิดสำคัญคือทุกคนในโรงเรียนคือญาติกัน เมื่อมีปัญหาจะนำเข้าไปประชุมเพื่อให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ และไม่กดดันตนเองและเพื่อนร่วมงาน ซึ่งการเปลี่ยนวิธีคิดของทั้งครูและชุมชนต้องใจเย็น ต้องใช้เวลาหลายปีจึงเห็นผล เช่น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ในโรงเรียนแสดงให้เห็นว่าสามารถทำได้ และทำได้ดีถึงขนาดนำผลผลิตมาเลี้ยงนักเรียนทั้งโรงเรียนได้อย่างเพียงพอ

พฤติกรรมของครู การที่ครูมีความเพียรและมุ่งมั่นที่จะต่อยอดความรู้และผลผลิต ทำให้ได้ผลตอบแทนที่เกินคาดคือ การต่อยอดความศรัทธาของผู้นำชุมชนและหน่วยงานร่วมสนองงานตามโครงการ ทำให้เกิดผลลัพธ์คือมีความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ 1) สร้างวิสัยทัศน์ร่วมของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น ภาวะผู้นำของครูใหญ่ ธรรมเนียมการยึดถือปฏิบัติ ระเบียบวินัยของตำรวจ 2) เรียนรู้งานจากการปฏิบัติ ทั้งจากงานที่ประสบความสำเร็จและที่ล้มเหลว เป็นการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยมีการวางแผนการทำงานทุกครั้ง 3) เน้นการเรียนรู้ของนักเรียนจากการปฏิบัติจริงในการปฏิบัติกิจกรรมโครงการฯ นอกจากนักเรียนจะมีประสบการณ์จากการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การแปรรูปและการถนอมอาหารแล้ว ยังจะได้เรียนรู้และฝึกทักษะในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมร้านค้า การผลิตอาหาร การสุขาภิบาลด้านอาหาร และสิ่งแวดล้อม การมอบหมายภาระงานให้นักเรียนไปทำที่บ้านและที่แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน 4) เน้นพัฒนาความรับผิดชอบ อดทน และความมีระเบียบวินัย มีการจัดเวรให้นักเรียนทำงานในกิจกรรมของโครงการในวันเสาร์ อาทิตย์ หรือ

ช่วงระยะเวลาปิดภาคเรียน รวมถึงการเชิญหน่วยงานร่วมสนองงาน หรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียนในการแปรรูปถนอมอาหาร ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ มีเป้าหมายหลักคือ การช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันเพียงพอ และมีคุณค่าทางโภชนาการ อีกทั้งผลผลิตส่วนเกินที่ได้จากการทำกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นไข่ไก่ ผัก ผลไม้ ได้นำมาจำหน่ายภายในสหกรณ์ของโรงเรียน ทำให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนในกิจกรรมต่าง ๆ วัตถุประสงค์ที่เหลือเป็นส่วนเกินเช่นไข่ไก่ ทางโรงเรียนได้ส่งไปยังโครงการส่งเสริมอาชีพ คือ การฝึกทำไข่เค็ม ผลที่ได้้นอกจากการบริโภคแล้วก็สามารถนำมาเป็นสินค้าในสหกรณ์ได้อีกด้วย 5) การให้ความสำคัญกับนักเรียนและผู้ปกครอง โรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม เช่น เมื่อครูสอนเกี่ยวกับการเกษตร ครูจะขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การทำนา การเลี้ยงปลา หรือเมื่อผู้ปกครองมีปัญหาทั้งเรื่องของนักเรียนและเรื่องอื่น ๆ ก็สามารถมาขอคำแนะนำจากโรงเรียนได้ ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเห็นว่าโรงเรียนให้ความสนใจและดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง 6) ขยายงานในโรงเรียนและขยายสู่ชุมชนแบบค่อยเป็นค่อยไป การเริ่มงานแต่ละโครงการ โรงเรียนจะเริ่มจากการทดลองเพื่อเรียนรู้ปัญหา มีการวางระบบงาน และเตรียมความพร้อมของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่ออุบลรัตน์ 1) นักเรียน มีสุขภาพอนามัยทางกายที่ดี เนื่องจากได้รับการดูแลจากครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ ได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ ได้รับความรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงการฯ ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงถึงการมีความรู้ทางอาชีพ วิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อีกทั้งได้เรียนรู้ทักษะชีวิต ซึ่งครูใช้เทคนิควิธีการสอนให้ทำงานเป็นกลุ่มแบบลดความสามารถ คละช่วงอายุ ซึ่งแต่ละคนต่างมีหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสามารถ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนรู้วิธีทำงานซึ่งกันและกัน เกิดการพัฒนาทักษะทางวิชาการ ทักษะอาชีพ ทักษะการทำงาน ทักษะการสื่อสารและทักษะสังคม 2) ครู และโรงเรียน ครูเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ นอกจากเรื่องโครงการพระราชดำริแล้ว ต้องเรียนรู้เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก การแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการอื่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน 3) ผู้ปกครองและชุมชน ได้รับประโยชน์จากโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันทั้งในด้านความคิดและพฤติกรรม โดยในด้านความคิดนั้น ผู้ปกครองมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกับโรงเรียนมากขึ้น เนื่องจากได้ร่วมสร้างและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเช่น แปลงผักเกษตร การทำอาหารกลางวันร่วมกับนักเรียน และด้านความคิดนั้น จากเดินที่กินกับป่าเก็บตามธรรมชาติจนหมด ตอนนี้เปลี่ยนมากินเองและปลูกเสริมเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงสัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ โดยมีครู และวิทยากรที่จากหน่วยงานอื่นให้คำแนะนำ ทำให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามบริบทของชุมชนที่ไม่ขัดกับการพัฒนา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรมีการประชุมชี้แจง การดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริกรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้กับผู้ปกครอง นักเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้ประชาชนได้มีการรับรู้ เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ อันจะมีผลทำให้เกิดความสำเร็จตามโครงการได้
2. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 เท่านั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษา ปัจจัยความสำเร็จโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันฯ ในระดับภาค หรือระดับกองบัญชาการ ซึ่งจะทำได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมนำไปใช้ในการพัฒนางานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3. 2559. **สรุปรายงานการประชุมสัมมนาครูใหญ่
โรงเรียนตชด. (ครั้งที่ 36) ประจำปี 2559.** เชียงใหม่: กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน
ภาค 3.
- กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. 2539. **40 ปี โรงเรียน ตชด. ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนีและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.**
กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรี้นติ้ง เฮ้าส์.
- _____. 2550. **ด้วยจงรักและภักดี 50 ปี โรงเรียน ตชด.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2556. **เกียรติประวัติและศักดิ์ศรี 60 ปีที่ภาคภูมิใจ ตำรวจตระเวนชายแดน.**
กรุงเทพฯ: กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน.
- คณะกรรมการการจัดการทำสารานุกรมสำหรับเยาวชนเล่มที่ 1. 2558. **พระการุณย์อ่อนเกล้าชาว
สยาม พระราชดำรัส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.** กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พรี้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.** พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- จรูญ ทองถาวร. 2537. **มนุษย์สัมพันธ์.** กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- จิณณวิตร ปะโคทั้ง. 2549. **รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ
โรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณณ์ จังหวัดศรีสะเกษ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2544. **สถานภาพและทางเลือกของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยเสถียร พรหมศรี. 2551. **คู่มือสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ.** กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ธันวา จิตตสงวน และคณะ. 2547. **เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การใช้
Balanced Scorecard ในการติดตามและประเมินผล ระหว่างวันที่ 1 – 3 กันยายน 2547.**
ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- นิมะ หุตาคม. 2541. **ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานีโทรทัศน์ไอทีวี.
ภาคินิพนธ์ปริญญาโท. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.**

- พะยอม วงศ์สารศรี. 2538. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พิมพ์ ไชยตา. 2552. **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. คุษุณินิพนธ์ปริญญาเอก. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มณีนีรัตน์ สกุกศิริจิตร. 2548. **ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดแบบองค์รวมกับความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เมธา สุวรรณสาร. 2541. **Governance and Management ในมุมมองของการบริหารความเสี่ยง**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.itgthailand.com/> (5 พฤษภาคม 2560).
- รัชดา ทันประเสริฐ. 2561. **แนวทางการดำเนินงานและปัจจัยที่สนับสนุนการก้าวสู่ความสำเร็จโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกระสังสามัคคี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วรรณชัย พรหมณา. 2560. **ความสำเร็จขององค์กร**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/105895> (5 พฤษภาคม 2560).
- ศตวรรษ ลือเลิศ. 2549. **สภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4**. การศึกษาอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ศิริอร ชันธหัตต์. 2536. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. 2547. **คุณลักษณะของปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จและ KPI ในการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์**. QA-NEWS ข่าวประกันคุณภาพการศึกษา พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 71(ปีก่แรก พฤษภาคม), 1-2.
- สมคิด บางโม. 2538. **หลักการจัดการ**. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สมพร สุทัศน์ีย์. 2541. **มนุษย์สัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมยศ นาวิการ. 2543. **การบริหารและพฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. 2550. **พฤติกรรมองค์การ ทฤษฎีและการประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552. **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาศึกษา.

- สายทิพย์ จະโนภาษ. 2549. ผลกระทบของศักยภาพองค์กรและแรงกดดันภายนอกที่มีต่อการ
เปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจที่ได้รับ ISO 14001 ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551. **กรอบยุทธศาสตร์การ
พัฒนาภาค ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.
- _____. 2554ก. การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระสภการณการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิ
ชัยพัฒนา อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ:
ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- _____. 2554ข. **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. 2556. **สัจธรรมแห่งแนวพระราชดำริ สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2551. **แผนพัฒนาเด็กและ
เยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช
กุมารี ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2550-2559**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. 2561ก. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2569**. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. 2561ข. **แผนพัฒนาเด็กเล็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริฯ ฉบับที่
5 พ.ศ. 2560-2569**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. 2556. **คลังตัวชี้วัดกลางกลุ่มงานสนับสนุน สำนักงาน
คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล.
- สุภาสินี ตันติศรีสุข. 2555. การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน. **วารสารเศรษฐศาสตร์
สุโขทัยธรรมาธิราช**, 6(2), 1-10.
- อำนาจ ธีระวนิช. 2544. **การจัดการธุรกิจขนาดย่อม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำรุง จันทวานิช. 2547. **แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่...โรงเรียนคุณภาพ**.
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อุบลทิพย์ จางวิบูลย์. 2555. การวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวชี้วัด น้ำหนัก ค่าเป้าหมายและ
เกณฑ์การให้คะแนนของตัวชี้วัดระดับกระทรวง กระทรวงคมนาคม ปีงบประมาณ พ.ศ.
2555. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://vigportal.mot.go.th/> (14 ธันวาคม 2560).

- Barnard, C. I. 1974. **The Functions of the Executive**. Cambridge: Harvard University Press.
- Baron, R. A. & Greenberg, J. 1990. **Behavior in Organizations: Understanding and Managing the Human Side Work**. 3rd ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Dessler, G. 1986. **Organization Theory: Integrating Structure and Behavior**. New York: Prentice-Hall.
- Glickman, C. D. 1987. Good and/or Effective Schools: What do we want?
The Phi Delta Kappan, 68(8), 622-624.
- Heneveld, W. 1994. **Planning and monitoring the quality of primary education in sub-Saharan Africa**. Washington DC: World Bank, Human Resources and Poverty Division.
- Heneveld, W. & Craig, H. 1996. **Schools count: World Bank project designs and the quality of primary education in Sub-Saharan Africa**. Washington, DC: World Bank.
- Hicks, H. G. 1972. **Management of Organizations : A Systems and Human Resources Approach**. New York: McGraw-Hill.
- Hoy, W. K. & Ferguson, J. 1985. A Theoretical Framework and Exploration of Organizational Effectiveness of Schools. **Educational Administration Quarterly**, 21(2), 117-134.
- Katz, D. & Kahn, R. L. 1978. **The Social Psychology of Organizations**. 2nd ed. New York: Wiley.
- Middlemist, R. D. & Hitt, M. A. 1988. **Organizational Behavior: Managerial Strategies for Performance**. St. Paul: West Group.
- Morrhead, G. & Griffin, R. W. 1995. **Organization Behavior**. 4th ed. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Mott, P. E. 1972. **The Characteristics of Effective Organizations**. New York: Harper & Row.
- Pollack, S., Chrispeels, J. H. & Watson, D. 1987. A Description of Factors and Implementation Strategies Used by Schools in Becoming Effective for all Student. In **Paper presented at the Paper present at the annual meeting of American Educational Research Association**. Washington, D.C.: n.p.

Saunders, L. 2000. **Effective Schooling in Rural Africa : Report 2 - Key Issues**

Concernig School Effectiveness and Improvement. Washington, DC: World Bank.

Skipper, S. 2000. **Conceptual Framework for Effective Inclusive Schools,** . [Online].

Available [http://www.leadership.fau.edu/icsei2006/ Papers/skipper.doc](http://www.leadership.fau.edu/icsei2006/Papers/skipper.doc) (2 January 2017).

The Knowledge Management Advantage. 2005. **Knowledge Management Synerg.**

[Online]. Available <http://www.providersedge.com/kma> (20 Febuary 2018).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์การวิจัยเรื่อง

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 กรณีศึกษา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่
 อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....
 ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ :ตำแหน่ง.....
 สถานที่สัมภาษณ์ :
 วันเดือน.....พ.ศ. 2561 เวลา.....น.

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่าปัจจัยความสำเร็จในโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช
 กุมารี ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว
 จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยสิ่งใดบ้าง

.....

2. อยากให้เรียงลำดับปัจจัยความสำคัญทั้งหมด ซึ่งท่านคิดว่าปัจจัยใดมีความสำคัญมากที่สุด
 รองลงมาคืออะไร และเพราะเหตุใด

.....

3. ท่านคิดว่าครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งทำหน้าที่
 เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานอย่างไร

.....

4. ท่านคิดว่าครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนมีการบริหารจัดการภายในโรงเรียนโดยการกระจายอำนาจหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนมีวิธีการควบคุมการปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนมีการวางแผนการปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่าครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนมีการใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการงานโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่าครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนมีการใช้กฎระเบียบหรือข้อบังคับในการบริหารจัดการงานโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

9. การจัดโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาของโรงเรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

10. การติดต่อสื่อสารภายในโรงเรียน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

11. การกำหนดภาระงานสอนของครูมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

12. การกำหนดชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

13. โรงเรียนมีการบริหารจัดการอาหารกลางวันแก่นักเรียนเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

14. โรงเรียนมีการบริหารจัดการอาหารมื้อเช้าและมื้อเย็น สำหรับนักเรียนบ้านไกลที่พักค้างในโรงเรียนเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

15. โรงเรียนมีการบริหารจัดการอาหารเสริม (นม) แก่นักเรียนเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

16. โรงเรียนได้จัดให้มีการทดสอบความรู้ของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

17. โรงเรียนมีการประเมินผลการปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

18. โรงเรียนมีการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

19. โรงเรียนมีการจัดหา/แสวงหาทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

20. ท่านคิดว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

21. ท่านคิดว่าครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

22. ท่านคิดว่าการบริหารงานบุคคลภายในโรงเรียนเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

23. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีทักษะในการปฏิบัติงานหรือไม่
อย่างไร

.....
.....
.....

24. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีความพึงพอใจในงานหรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

25. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีเป้าหมาย คำนิยมในการปฏิบัติงาน
เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

26. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีความตั้งใจในการปฏิบัติงานหรือไม่
อย่างไร

.....
.....
.....

27. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 เคยได้รับรางวัลหรือไม่ อะไรบ้าง

.....
.....
.....

28. ครูผู้สอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 เคยได้รับรางวัลหรือไม่
อะไรบ้าง

.....
.....
.....

29. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองตามสาขาที่เรียนจบมาหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

30. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีความคับข้องใจในการปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

31. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

32. สภาพอาคารเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีความเหมาะสมต่อการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

33. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีการจัดทำตารางสอน แผนการสอนที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

34. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

35. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

36. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีหนังสือ แบบเรียน หรือจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

36. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีวัสดุอุปกรณ์ สื่อวัสดุอุปกรณ์เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

37. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ได้ใช้คอมพิวเตอร์ ประกอบการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

38. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

39. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีการประยุกต์ใช้สื่อจากท้องถิ่นมาประกอบการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

40. ท่านคิดว่าปัญหาอุปสรรคใดทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

41. ท่านคิดว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 มีจุดเด่นในเรื่องใด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

42. ท่านคิดว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ควรได้รับการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

43. ท่านคิดว่าครูใหญ่ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 ได้น้อมนำหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ประยุกต์เข้าสู่การบริหารจัดการหรือกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร

.....

.....

.....

44. วัฒนธรรมองค์กรภายในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

45. ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการ หรือการเรียนการสอน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2 หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

แบบบันทึกข้อมูลเอกสาร

ผู้บันทึก :

วันที่บันทึก :

สถานที่ :

ลำดับ	เอกสาร	ข้อมูล	วัน/เดือน/ปี	หลักฐาน
1.	คำสั่งปฏิบัติหน้าที่			
2.	แผนงาน นโยบายของโรงเรียน			
3.	โครงสร้างการบริหารงานภายใน โรงเรียน			
4.	การมอบหมายหน้าที่			
5.	การประเมินผลการปฏิบัติงาน			
6.	แผนการปฏิบัติงานในแต่ละรอบเดือน			
7.	คำสั่งมอบหมาย / บันทึกรายงาน การเข้าร่วมอบรม การสัมมนา ประชุม			
8.	รายงานการประเมินคุณภาพการศึกษา			
9.	แผนการเรียนการสอนทางไกลผ่าน ดาวเทียม			
10.	รายงานผลโครงการ / โครงการงาน			

แบบบันทึกภาคสนาม

ผู้สังเกต :

วันที่สังเกต :

สถานที่ :

1. สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

.....

.....

.....

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

.....

.....

.....

3. การทำงานของครูผู้สอน

.....

.....

.....

4. การบริหารจัดการภายในโรงเรียน

.....

.....

.....

5. การมีส่วนร่วมของชุมชน

.....

.....

.....

6. บุคลิกภาพครูใหญ่ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้บริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวง
อุปถัมภ์ 2

.....

.....

.....

7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

.....

.....

.....

8. วัฒนธรรมภายในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 2

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ร้อยตำรวจตรีหญิง อริญชญา วิศว์พัฒนา
เกิดเมื่อ	6 สิงหาคม 2524
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2555 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี
ประวัติการทำงาน	พ.ศ.2546 – 2547 สถานีตำรวจภูธรสะเมิง ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่ ตำรวจภูธรภาค 5 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 – 2557 ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนหน้า จังหวัดยะลา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2557 – 2558 ตำแหน่งตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2558 -2563 กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2563 - ปัจจุบัน กองกำกับการ 2 กองบังคับการตำรวจมหาดเล็กราชวัลลภ รักษาพระองค์ 904 กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ